

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

KATJA UREK

ODNOS MED NATOM IN RUSKO FEDERACIJO

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

KATJA UREK

Mentor: red. prof. dr. Anton Bebler

Somentor: doc. dr. Vladimir Prebilič

ODNOS MED NATOM IN RUSKO FEDERACIJO

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

ODNOS MED NATOM IN RUSKO FEDERACIJO

Bipolarnost, neprestana politična in vojaška konfrontacija ter tekmovalni odnos med ZDA in Sovjetsko zvezo ter njunimi zavezniki znotraj NATA in Varšavskega pakta so bile glavne značilnosti hladne vojne. Geopolitične spremembe in nova ureditev Evrope po koncu hladne vojne niso puščale nobene druge možnosti, kot da bivše nasprotnice oblikujejo nov tip odnosa, ki bo temeljil na sodelovanju. Prvi stiki med NATOM in Rusko federacijo so se oblikovali takoj po razpadu Sovjetske zveze, čeprav le v širšem kontekstu vzpostavljanja vezi NATA s srednje- in vzhodnoevropskimi državami (tj. v okviru NACC, PzM in EAPC). Leto 1997 predstavlja začetek medsebojnih odnosov v okviru Stalnega skupnega sveta, ki se leta 2002 nadgradi z ustanovitvijo Sveta NATO – Rusko federacijo. Teroristični napadi v ZDA 11. septembra 2001 ter vstop Ruske federacije v protiteroristično koalicijo postavijo boj proti mednarodnemu terorizmu na prioritetno mesto v medsebojnem sodelovanju. Vse večje sodelovanje med NATOM in Rusko federacijo tako danes predstavlja temelj varnostne arhitekture v Evropi.

Ključne besede: NATO, Ruska federacija, dinamika odnosa, Svet NATO – Ruska federacija.

RELATIONS BETWEEN NATO AND THE RUSSIAN FEDERATION

Bipolarity, constant political and military tension and competition between the United States of America and the Soviet Union and their respective allies within NATO and the Warsaw Pact are the main characteristics of the Cold war. Geopolitical changes and the new political situation in Europe after the end of the Cold War forced the former antagonists to form a new type of relationship which will be based on partnership. The first contacts between NATO and the Russian Federation were made right after the Soviet Union was dissolved, although only in the broader contexts of establishing a connection between NATO and Central and East European countries (i.e. within NACC, PfP and EAPC). The establishment of Permanent Joint Council in 1997 represents the beginning of the mutual relationship. PJC was replaced by NATO – Russia Council in 2002. Terrorist attacks in the USA in September 11, 2001 and the Russian military engagement in the anti-terrorist alliance caused the struggle against international terrorism to be identified as the most important issue in mutual cooperation. Today the increasing cooperation and partnership between NATO and the Russian Federation represent the essential goal of European security.

Keywords: NATO, Russian Federation, the dynamics of relation, NATO – Russia Council.

KAZALO

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	6
UVOD	8
1. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	10
1.1 PREDMET IN CILJ PROUČEVANJA	10
1.2 HIPOTEZE	10
1.3 METODOLOŠKI PRISTOP	11
1.4 STRUKTURA DELA	11
1.5 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	12
1.5.1 Ruska federacija	12
1.5.2 Organizacija severnoatlantske pogodbe	13
2. PREGLED ODNOSA MED ZAHODOM IN SOVJETSKO ZVEZO OB KONCU HLADNE VOJNE	14
2.1 OTOPLITEV ODNOSOV MED NASPROTNIKI V HLADNI VOJNI	14
2.2 RAZPAD SOVJETSKE ZVEZE IN VARŠAVSKEGA PAKTA	15
2.3 SPREMEMBA VARNOSTNEGA OKOLJA V EVROPI	17
3. PREGLED ODNOSA MED RUSKO FEDERACIJO IN NATOM PO KONCU HLADNE VOJNE	19
3.1 PRVOTNI SKEPTICIZEM IN HLADNI ODNOSI	19
3.1.1 Vprašanje nadaljnega obstoja NATA.....	19
3.1.2 Ruska federacija in evropska varnost.....	20
3.1.3 Ustanovitev Severnoatlantskega sveta za sodelovanje.....	22
3.2 KREPITEV DIALOGA	25
3.2.1 Partnerstvo za mir.....	25
3.2.2 Sodelovanje Ruske federacije v Partnerstvu za mir	28
3.2.3 Razvoj ruskega videnja širitve zveze NATO po koncu hladne vojne	30
3.2.4 Evroatlantski partnerski svet	33
3.3 ZAČETEK MEDSEBOJNIH ODNOSOV MED NATOM IN RF	35
3.3.1 Razširjeno medsebojno sodelovanje med NATOM in RF	35
3.3.2 Ustanovna listina o medsebojnih odnosih, sodelovanju in varnosti med zvezo NATO in RF	36
3.3.3 Stalni skupni svet	37
3.4 KRIZA V ODNOSIH	40
3.4.1 Zaostrovanje razmer na Kosovu.....	40
3.4.2 Izstop Ruske federacije iz Stalnega skupnega sveta.....	41
3.4.3 Diplomatska prizadevanja Ruske federacije za zaustavitev kosovske krize	43
3.5 VZPOSTAVITEV ŠIROKEGA PARTNERSTVA	45
3.5.1 Obnovitev in razširitev sodelovanja med zvezo NATO in RF	45
3.5.2 Politične spremembe v Ruski federaciji in nezadovoljstvo znotraj Stalnega skupnega sveta	46

3.6	ODNOS MED NATOM IN RUSKO FEDERACIJO PO TERORISTIČNIH	
	NAPADIH V ZDA.....	49
3.6.1	Rusko sodelovanje v protiteroristični koaliciji.....	49
3.6.2	Rimska deklaracija o ustanovitvi novega skupnega telesa, Sveta NATO – RF	51
3.6.3	Svet NATO – Ruska federacija.....	52
4.	PRIORITETNA PODROČJA SODELOVANJA.....	57
4.1	PODROČJA SODELOVANJA IZ RIMSKE DEKLARACIJE.....	57
4.1.1	Sodelovanje v boju proti mednarodnemu terorizmu	60
4.2	OBLIKE SODELOVANJA MED NATOM IN RUSKO FEDERACIJO.....	63
4.3	NOVA PODROČJA SODELOVANJA – NADALJNI RAZVOJ PARTNERSTVA. 65	
4.3.1	Sodelovanje v Evropi	65
4.3.2	Sodelovanje izven meja Evrope	67
4.3.3	Prihodnost Ruske federacije znotraj NATA.....	68
5.	SODELOVANJE RUSKIH ENOT V OPERACIJAH ZA OHRANJANJE MIRU NA	
	BALKANU POD VODSTVOM NATA.....	70
5.1	PARTNERJI V MIROVNIH OPERACIJAH.....	70
5.2	DOGOVORI O POVELJEVANJU	72
5.3	KOSOVSKA KRIZA.....	73
5.4	PROBLEMI IN OVIRE V SODELOVANJU MED NATOM IN RUSKO	
	FEDERACIJO.....	75
	ZAKLJUČEK.....	77
	VIRI IN LITERATURA.....	80
	SEZNAM SKIC	
	Skica 3.6.3.1: Struktura Sveta NATO – Ruska federacija.....	54

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CCMS	Committee on the Challenges of Modern Society – Odbor za proučevanje izzivov sodobne družbe
CFE	Treaty of Conventional Armed Forces in Europe – Pogodba o konvencionalnih oboroženih silah v Evropi
CJTF	Combined Joint Task Force – Kombinirane skupne namenske sile
CNAD	Conference of National Armaments Directors – Konferenca nacionalnih direktorjev za oborožitev
CSBM	Confidence and Security Building Measure – Ukrepi za krepitev zaupanja in varnosti
CSTO	Collective Security Treaty Organization – Organizacija sporazuma o kolektivni varnosti
EADRCC	Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre – Evroatlantski center za koordinacijo ukrepanja ob nesrečah
EADRU	Euro-Atlantic Disaster Response Unit – Evroatlantska enota za ukrepanje ob nesrečah
EAPC	Euro-Atlantic Partnership Council – Evroatlantski partnerski svet
EOVP	Evropska obrambna in varnostna politika (European Security and Defence Policy – EDSP)
EU	Evropska unija – European Union
IFOR	Implementation Force (for Bosnia and Herzegovina) – Sile za uresničitev (za Bosno in Hercegovino)
IPP	Individual Partnership Programme (PfP) – Individualni partnerski programi (PzM)
ISAF	International Security Assistance Force – Mednarodne varnostne sile za pomoč v Afganistanu
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
JSTC	Joint NATO-Russia Scientific and Technological Cooperation Committee – Skupni odbor zveze NATO in RF za znanstveno in tehnološko sodelovanje
KFOR	Kosovo Forces – Sile za Kosovo
KVSE	Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi
NACC	North Atlantic Cooperation Council – Severnoatlantski svet za sodelovanje

NATO	North Atlantic Treaty Organization – Organizacija severnoatlantske pogodbe
OVSE	Organizacija o varnosti in sodelovanju v Evropi (prej KVSE)
PARP	(PfP) Planning and Review Process – Proces načrtovanja in ocenjevanja (PzM)
PCC	Partnership Coordination Cell – Partnerska koordinacijska celica
PJC	Permanent Joint Council – Stalni skupni svet
PzM	Partnerstvo za mir (Partnership for Peace - PfP)
RF	Ruska federacija
SAR	Search and Rescue – Iskanje in reševanje na morju
SFOR	Stabilization Force – Stabilizacijske sile
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
START	Strategic Arms Reduction Talks – Pogovori o zmanjšanju strateškega orožja
SND	Skupnost neodvisnih držav (Commonwealth of Independent States – CIS)
SZ	Sovjetska zveza (Zvezna sovjetska socialistična republika – ZSSR)
SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika (Common Foreign and Security Policy – CFSP)
UL ZN	Ustanovna listina Združenih narodov
UNPROFOR	United Nations Protection Force – Zaščitne sile Združenih narodov
VS ZN	Varnostni svet Združenih narodov
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija

UVOD

Odnos Rusije z zahodno civilizacijo se je začel že v obdobju pred vladavino Petra Velikega (1689–1725), ko je bila ruska civilizacija malo ali sploh ne izpostavljena vplivu zahodnoevropske družbe. Vplivi Kijevske in Moskovske kneževine ter bizantinske in dolgotrajne mongolske vladavine so izoblikovali družbo in kulturo, le malo podobno tistim, ki so se pod vplivom povsem drugačnih sil razvile v Zahodni Evropi. Nekoliko več stikov z Zahodom je vzpostavil konec 17. stoletja Peter Veliki, ki je bil odločen, da spremeni Rusijo ne le v evropsko silo, ampak tudi silo v Evropi. Ruski imperij je tako postal pomemben in legitimen del evropskega mednarodnega sistema. Boljševiška revolucija je odnosu med Rusijo in Zahodom dodala novo noto. Vzpostavila je politično-gospodarski sistem ter ideologijo, ki je zaznamovala odnos med Vzhodom in Zahodom v celotnem obdobju hladne vojne in ki deloma še danes vpliva na odnose med RF in Zahodom. Komunizem je sovjetskim voditeljem omogočil, da se razlikujejo od Zahoda, a je hkrati ustvaril močne vezi z njim. Konflikt med liberalno demokracijo in marksizmom-leninizmom je konflikt med ideologijama, ki je zaznamoval obdobje hladne vojne (Huntington 2005). Glavna značilnost tega obdobja je bipolarnost v mednarodnih odnosih ter neprestana politična, včasih tudi vojaška konfrontacija med Vzhodom in Zahodom.

Po dolgem obdobju neprestane napetosti in strahu, da se bo blokovska konfrontacija končala s tretjo svetovno vojno, se ob koncu hladne vojne pojavijo nove strateške razmere v Evropi. SZ je razpadla, njena pravna naslednica RF pa ni ohranila sovjetske moči iz časa hladne vojne. Možnost spopada velikih razsežnosti je skoraj izginila. Novo varnostno okolje pa je prineslo tudi nove varnostne izzive in tveganja, kot so etnični konflikti, organiziran kriminal, mednarodni terorizem, širjenje orožja za množično uničenje, ilegalne migracije, ilegalna trgovina z ljudmi, drogami in orožjem, okoljski problemi itn.

Razmeram ob koncu hladne vojne se je morala prilagoditi tudi zveza NATO. Sprejela je širšo opredelitev varnosti in uvedla široko zasnovano strategijo partnerstva in sodelovanja za celotno evroatlantsko območje, kar danes velja za eno od temeljnih varnostnih nalog NATA. Voditelji zavezniških držav so ponudili roko prijateljstva in predlagali novo sodelovanje državam Srednje in Vzhodne Evrope ter nekdanjim sovjetskim republikam. S tem so zbrisali

stare meje oz. navidezno črto, ki je v obdobju hladne vojne delila Vzhod in Zahod. Zveza NATO je poseben partnerski odnos razvila z dvema državama, RF in Ukrajino, ter s sedmimi sredozemskimi državami (t. i. Mediteranski dialog).

Sodelovanje med NATOM in RF je ena temeljnih postavk sedanje in prihodnje varnostne arhitekture v Evropi. Že vse od začetka devetdesetih let 20. stoletja je NATO gradil mostove in razvijal posebno partnerstvo z RF ter tako želel doseči napredek pri premagovanju ostankov preteklega nasprotovanja in tekmovanja. Predpostavka NATA je bila, da so za dolgoročno varnost in stabilnost v Evropi odločilnega pomena odnosi z RF. S tem namenom je želelo zavezništvo RF držati čim bolj ob sebi in je ni hotelo potisniti bodisi v izolacijo z nepredvidljivimi posledicami bodisi v tesnejše povezovanje s katero od tekmic, kar bi lahko vodilo v destabilizacijo v Evropi in svetu. Razlog za sodelovaje med članicami NATA in RF po hladni vojni naj bi tako bil, da je sodelovanje najboljši način za spopadanje s skupnimi varnostnimi izzivi in da je udeležba RF bistvenega pomena za celovit evropski varnostni sistem po hladni vojni.

1. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 PREDMET IN CILJ PROUČEVANJA

Sovjetska Rusija in NATO sta bila nasprotnika prve štiri dekade od nastanka NATA naprej. Po koncu hladne vojne so se varnostne razmere v Evropi bistveno spremenile. Zveza NATO je pokazala velik interes za vključitev RF v evroatlantske varnostne sporazume in strukture, saj je menila, da je RF ključni del evropske varnosti in stabilnosti. RF je sodelovanje sprejela z veliko mero skepticizma ter se spraševala, kaj so dejanski razlogi za NATOVE želje po sodelovanju. Sprva se je sodelovanje razvilo znotraj širšega koncepta partnerstva s srednje- in vzhodnoevropskimi državami. Pomembni prelomnici pri vzpostavitvi širšega medsebojnega odnosa na najvišji politični ravni pa predstavljata leti 1997 in 2001.

Cilj diplomskega dela je predstaviti medsebojni odnos med NATOM in RF ter opredeliti ključne dogodke, ki so (in še vedno) vplivajo na intenzivnost medsebojnega sodelovanja. Predstavila bom področja, na katerih je sodelovanje najintenzivnejše, ter probleme, ki se v odnosu nenehno pojavljajo. Zarisala bom tudi smer, v katero bi se lahko sodelovanje med partnericama v bodoče odvijalo.

1.2 HIPOTEZE

1. *HIPOTEZA:*

Dinamika odnosov med NATOM in Rusko federacijo je pretežno sledila odnosom med ZDA in Rusko federacijo.

2. *HIPOTEZA:*

Odnosi med NATOM in Rusko federacijo so trajno presegli konfliktnost iz obdobja hladne vojne.

3. HIPOTEZA:

Kakovostni premik v odnosih med NATOM in RF so delno povzročili teroristični napadi v ZDA 11. septembra 2001 in vojna v Afganistanu, v veliki meri pa nanj vplivajo tudi notranjepolitične razmere v Ruski federaciji in bližnji tujini.

1.3 METODOLOŠKI PRISTOP

Pri zbiranju in pregledovanju obstoječe bibliografije sem naletela na kar nekaj težav. V slovenski literaturi primanjkuje celovite in analitične obdelave tematike ter gradiva, ki bi opisovalo razvoj sodelovanja med NATOM in RF po 11. septembru 2001 in nastanku Sveta NATO – RF leta 2002. V zadnjih letih je tematiko odnosa obdelalo skromno število knjig in zbornikov, predvsem v angleškem in ruskem jeziku, ki pa v Sloveniji niso dostopni. Pri obdelavi teme sem se morala v veliki meri opreti predvsem na internetne vire, pri katerih pa se velikokrat pojavi vprašanje kredibilnosti.

Diplomsko delo temelji na uporabi, analizi in interpretaciji primarnih in sekundarnih virov. Primarne vire tvorijo listine in deklaracije o medsebojnem partnerstvu in sodelovanju. Pri obdelavi sekundarnih virov sem se oprla na knjige, zbornike, članke in internetne vire (v veliko pomoč mi je bila uradna internetna stran zveze NATO). V diplomsko delo sem vključila zgodovinskorazvojno analizo, s pomočjo katere sem prikazala potek razvoja odnosa med NATOM in RF, in zgodovinskoprimerjalno analizo; ta opozarja na razlike v odnosu, ki ga je imela takratna SZ do ZDA in NATA med hladno vojno in njena pravna naslednica RF po koncu hladne vojne. Z deskriptivno metodo bom opisala obseg in način sodelovanja med obema. V zaključku bom s pomočjo sinteze skušala ugotoviti veljavnost hipotez ter zarisala splošne ugotovitve, do katerih sem prišla pri pisanju diplomskega dela.

1.4 STRUKTURA DELA

V uvodu in prvem poglavju bom podala nekatera splošna stališča ter predstavila glavne značilnosti diplomskega dela. Osrednje besedilo je razdeljeno na štiri poglavja. V drugem poglavju bom predstavila dogajanje in spremembe v mednarodni skupnosti ob koncu hladne vojne. V tretjem poglavju bom naredila splošni pregled razvoja odnosa med NATOM in RF

ter skušala ugotoviti, kateri dogodki so vplivali na stopnjo sodelovanja. V četrtem poglavju bom opisala področja sodelovanja med NATOM in RF, ki izhajajo iz Rimske deklaracije, predstavila bom oblike sodelovanja ter podala vizijo medsebojnega sodelovanja v prihodnje. V zadnjem poglavju osrednjega dela bom opisala sodelovanje ruskih enot na Balkanu v operacijah ohranjanja miru pod vodstvom NATA. V zaključku bom skušala verificirati hipoteze in narediti povzetek glavnih ugotovitev.

1.5 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

1.5.1 Ruska federacija

Ruska federacija (rusko *Россия – Rossija*) je svojo neodvisnost razglasila 12. junija 1990 s sprejemom deklaracije o suverenosti. Ruski kongres ljudskih odposlancev je s sprejemom te deklaracije povzročil odcepitev največje sovjetske republike od ostalih, s čimer je republika pridobila večjo avtonomnost v odnosu do razpadajoče SZ (Grizold idr. 2000: 84–89). SZ je dokončno razpadla 25. decembra 1991. RF s tem postane tudi pravni naslednik bivše SZ v vseh mednarodnih organizacijah, njen pomen pa je bistveno manjši kot je bil prej pomen SZ. Povezavo z bivšimi zveznimi republikami, sedaj samostojnimi državami, ohrani preko SND, ki ga poleg RF tvori še 11 držav, bivših članic SZ. SND ima danes pravni položaj mednarodne organizacije (Grad idr. 2004: 238–242).

RF je največja država sveta, ki pokriva preko *17 milijonov km²* in ima okoli *144,5 milijonov prebivalcev*. Uradni jezik v državi je ruščina, uradna pisava pa cirilica. Glavno in tudi največje mesto države je *Moskva*, ki ima posebno mesto v federativni ureditvi (Hesli 2007). Po ustavi, ki je bila sprejeta na referendumu 12. decembra 1993, je RF federativna država¹ z republikansko obliko vladavine. Federativna ureditev RF je odraz družbenih razmer in tradicije, ki sega v začetek nastajanja SZ. Ustava tudi določa razdelitev oblasti na zakonodajno, izvršno in sodno, ki so neodvisne druga od druge. Ruska Zvezna skupščina je najvišje predstavniško in zakonodajno telo federacije. Sestavljena je iz spodnjega doma – Državne dume (450 članov) in zgornjega doma – Sveta federacije (178 članov). Vlada je

---

¹ Federativne enote, ki jih je 89, se imenujejo različno, imajo pa tudi različen pravni položaj znotraj zveze. Med njimi imajo najvišji pravni položaj republike, zatem pokrajine, dve mesti zveznega pomena (Moskva, St. Peterburg), ena avtonomna oblast (Židovska avtonomna oblast) in deset avtonomnih okrožij. Vsaka federativna enota je ne glede na svojo velikost enakopravni subjekt RF (Grad idr. 2004: 238–242).

izvršilno telo, ki ga sestavlja predsednik vlade, dva prva podpredsednika vlade ter do šest ostalih podpredsednikov vlade in zvezni ministri. Državo vodi predsednik RF, ki je hkrati tudi glavni poveljnik oboroženih sil. Volijo ga vsaka štiri leta na podlagi splošne volilne pravice (Grad idr. 2004).

1.5.2 Organizacija severnoatlantske pogodbe

Organizacija severnoatlantske pogodbe (North Atlantic Treaty Organization), z uradno kratico NATO, je nastala s podpisom *Severnoatlantske pogodbe* v Washingtonu 4. aprila 1949. S tem podpisom se je oblikovalo zavezništvo držav za kolektivno obrambo, kot jo definira 51. člen UL ZN. Pogodba ni le zmanjšala nevarnosti zunanje agresije, temveč je sčasoma združila večje evropske države, ki so bile v preteklosti pogosto v vojni, ter tako odpravila nevarnost vojaškega spopada med njimi (Priročnik o zvezi NATO 2001). Do danes je število članic v NATU naraslo na 26 držav, in sicer: Belgija, Bolgarija, Češka, Danska, Estonija, Francija, Grčija, Islandija, Italija, Kanada, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Nemčija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Turčija, Velika Britanija in ZDA.

Organizacija severnoatlantske pogodbe je mednarodna organizacija in vojaško-politično zavezništvo neodvisnih držav. Pooseblja čezatlantsko vez, ki povezuje Evropo in Severno Ameriko v edinstveno obrambno-varnostno zavezništvo (Severnoatlantska pogodba 1949: preambula). Osnovni cilj NATA je varovati svobodo in varnost vseh članic s političnimi in vojaškimi sredstvi². Temeljno načelo zavezništva je skupna zavezanost medsebojnemu sodelovanju držav članic, ki temelji na nedeljivosti njihove varnosti. Vse odločitve o političnih in vojaških vprašanjih se sprejemajo na podlagi konsenza med članicami. Najvišje telo političnega odločanja je Severnoatlantski svet, znotraj katerega se sprejemajo odločitve glede vseh vprašanj in vidikov zveze (Priročnik o zvezi NATO 2001). Svet se sestaja v Bruslju mesečno na ravni stalnih predstavnikov, vsaj dvakrat letno na ravni zunanjih in obrambnih ministrov ter občasno na vrhunskih zasedanjih na ravni predsednikov držav in vlad. Za pripravo in izvajanje sodelovanja med članicami in predstavljanje NATA v javnosti je zadolžen generalni sekretar NATA (Grizold 1999).

---

² Toda v času podpisa pogodbe je bil neposredni cilj NATA braniti svoje članice pred morebitno grožnjo zaradi politike in naraščajoče vojaške zmogljivosti nekdanje SZ (Priročnik o zvezi NATO 2001).

2. PREGLED ODNOSA MED ZAHODOM IN SOVJETSKO ZVEZO OB KONCU HLADNE VOJNE

2.1 OTOPLITEV ODNOSOV MED NASPROTNIKI V HLADNI VOJNI

Bipolarni model mednarodnih odnosov, težnja po hegemoniji, nesposobnost reševanja medsebojnih sporov ter neprestana politična, včasih tudi vojaška, konfrontacija dveh povojnih velesil, ZDA in SZ, ter njunih blokov so bile glavne značilnosti hladne vojne (Vukadinović 1995). Do srede osemdesetih let 20. stoletja so se napetosti med blokoma še zaostrovale, nato pa se je dogajanje začelo odvijati v drugo smer. Sovjetski predsednik Mihail Gorbačov je v tem času ugotovil, da bo težko kos nadaljevanju oboroževalne tekme glede na stanje v takratni SZ. Po skupnem sestanku z ameriškim predsednikom Ronaldom Reaganom novembra 1985 v Ženevi so pogovori zopet stekli (Repe 1995: 234). Oba sogovornika sta po pogovorih ugotovila, da jedrske vojne, če bi do nje prišlo, nihče ne bi preživel. Prišla sta do spoznanj, da varnosti ni mogoče zagotoviti le z vojaškimi sredstvi, da je varnost držav vse bolj povezljiva ter da je jedrsko orožje potrebno zmanjšati za vsaj petdeset odstotkov. Med obema državama je postopoma prihajalo do vse več vrhunskih srečanj. Tako sta na vrhu v Washingtonu decembra 1987 predsednika podpisala pogodbo o izločitvi vodljivih medcelinskih raket iz oborožitve, s katero sta se državi zavezali, da bosta umaknili in uničili vse jedrske rakete srednjega dosega, ki sta jih v desetletju pred tem namestili v Evropi (MacCauley 1998: 5–7). Po tridesetih letih se je raketna kriza v Evropi končala, po mnenju Julian Lindley-French (2007: 53) pa naj bi se s tem končalo tudi obdobje hladne vojne.

Glavna vizija in cilj sovjetske zunanje politike, ki jo je v letih od 1985 do 1991 vodil Mihail Gorbačov, sta bila *Evropski dom (Common European Home)*. Ob koncu osemdesetih let 20. stoletja je bila sovjetska agenda vse manj usmerjena v poskus izključitve ZDA oz. v zmanjšanje njene vloge v Evropi, vse bolj pa so si prizadevali za ohranjanje lastne prisotnosti in udeležbe v evropskem prostoru³. V to jih je prisilil slab ekonomski položaj ter neuspeli reformni programi perestrojke, zaradi česar je bila SZ prisiljena iskati finančno pomoč pri Zahodnih državah. Prisotnost SZ v Evropi je Gorbačov opravičeval z dejstvom, da je SZ zgodovinsko, kulturno in civilizacijsko povezana z Evropo. Zmanjšano poudarjanje

---

³ Mihail Gorbačov je namreč tedaj vztrajno trdil, da so ZDA »naravni del« Evrope. Mnogi analitiki so menili, da je to bila le taktična poteza, oblikovana z namenom utišati tiste, ki so si zastavljali vprašanje, ali je tudi SZ res del Evrope in posledično s tem vizije o »Evropskem domu« (Smith 2006: 5).

ideologije, ki je bila eden bistvenih razlogov za delitev Evrope v času hladne vojne, pa je bila preiščena poteza sovjetskih politikov z namenom odpravljanja t. i. »varnostne dileme« v odnosih med SZ in Zahodom. Glavni institucionalni okvir za zagotavljanje evropske varnosti naj bi po sovjetskem mnenju bil KVSE⁴, saj je bil edina evropska institucija, ki je že v času hladne vojne kot polnopravne članice vključeval SZ in članice Varšavskega pakta ter tudi ZDA in druge zavezniške države (Smith 2006: 1–10). Koncept Evropski dom ni bil nikoli strukturiran, KVSE pa ni nikoli prevzel vloge glavne obrambne organizacije v Evropi. Ta vloga je pripadla NATU, ZDA pa so ob koncu hladne vojne ostale edina velesila v Evropi ter v mednarodnem sistemu.

2.2 RAZPAD SOVJETSKE ZVEZE IN VARŠAVSKEGA PAKTA

Začetek razpada SZ je moč zaznati že leta 1990, ko sovjetska komunistična partija izgubi svojo vodilno vlogo. Poskus državnega puča sredi leta 1991 je sprožil vrsto dogodkov, ki so nakazali, da je SZ v veliki krizi in pred razpadom. V državi se je začel širiti val nacionalnih gibanj, ki so zahtevala osamosvojitve. Tako je bilo jasno, da bo prišlo do odcepitve baltskih, prikavkaških in nekaterih azijskih republik. Ruska armada, ki je predstavljala enega od stebrov režima, je bila v zelo slabem položaju. V državi se je razpasla korupcija in kriminal (Alijeski 1997: 68). Do avgusta 1991 je večina bivših sovjetskih zveznih republik razglasila popolno neodvisnost, do formalnega razpada federacije pa pride decembra 1991 z odcepitvijo še zadnjih treh zveznih republik. Preostala je samo še Ruska socialistična federativna sovjetska republika, ki postane samostojna in neodvisna država, in sicer pod imenom Ruska federacija (Grad idr. 2004).

Varšavski pakt je bil uradno razpuščen leta 1991. Ko so sovjetske sile morale zapustiti Vzhodno Evropo, so razpadli komunistični režimi in na tiho se je razkrojil tudi Varšavski pakt. Obrambni in zunanji ministri pakta so na svojem srečanju v Budimpešti leta 1991 opravili še zadnje dejanje. Paradoks, ki se pojavlja ob razpadu, je, da je predlog o datumu razpustitve pripravila SZ, ki je verjetno slutila, da bi se druge države lahko enostransko

---

⁴ KVSE je ustanovljen na vrhuncu hladne vojne leta 1972. Privedel je do sprejetja Helsinške sklepne listine leta 1975, ki je določila standarde mednarodnega obnašanja, uvedla ukrepe za izgradnjo zaupanja med Vzhodom in Zahodom, sprejela načela spoštovanja človekovih pravic ter gospodarsko, kulturno, znanstveno in tehnično sodelovanje. KVSE je leta 1995 postal OVSE, vseevropska organizacija, ki ima danes 56 držav članic (Preoblikovani NATO 2004).

umaknile iz organizacije. Nemška demokratična republika, ki se je pridružila Zahodni Nemčiji, je že prej zapustila pakt in se začela približevati NATU. Vojaške dejavnosti pakta so prenehale 1. aprila 1991, politične pa 5. julija istega leta. Z razpadom so bivše članice dobile pravico do priključitve katerikoli varnostni organizaciji.

Čeprav je bila Organizacija varšavskega sporazuma na videz podobna NATU, so med njima obstajale bistvene razlike, ki so bile glavni vzrok za razpad pakta ob koncu hladne vojne. Za razliko od zavezništva je bil Varšavski pakt zelo ozko namenska in enosmerna organizacija brez kakršnihkoli civilnih organov, ki bi med seboj povezovali države. Že od samega začetka je bil pakt močno centraliziran, saj je dejansko njegove organe popolnoma nadzirala SZ in v njih tudi prevladovala⁵ (Trapans 2003: 24–27). Varšavski pakt je razpadel tudi zaradi pomanjkanja političnega odločanja in demokratičnosti znotraj organizacije.

Glede vprašanja, kdaj se je hladna vojna končala, si avtorji niso povsem enotni. Medtem ko nekateri kot konec tega obdobja označujejo padeč berlinskega zidu 9. novembra 1989 in združitev obeh Nemčij leta 1990, drugi trdijo, da se je zaključilo z razpustitvijo Organizacije varšavskega sporazuma julija 1991 ter razpadom SZ konec leta 1991. Leta 1991 je postalo dokončno jasno, da SZ v dotakratni obliki ne bo obstajala dolgo. 8. decembra 1991 so se v Minsku sestali ruski, ukrajinski in beloruski voditelji ter podpisali sporazum o ustanovitvi SND, ki so ga 21. decembra uradno podpisali predstavniki 12 sovjetskih republik. Sporazum je tako dokončno odpravil SZ in ustanovil SND⁶. Uradno naj bi konec obdobja hladne vojne razglasila ameriški predsednik George Bush st. in ruski predsednik Mihail Gorbačov na zasedanju KVSE novembra 1990 (Cedilnik 2005: 9). Konec hladne vojne so napovedovali že dogodki od konca osemdesetih let 20. stoletja dalje, prinesli so preveliko dominacijo ene velesile v mednarodnem sistemu, saj je bila pravna naslednica SZ, Ruska federacija, prešibka, da bi se kosala z ZDA. S koncem obdobja hladne vojne sta se spremenila tako geopolitični kot tudi vojaški položaj v Evropi. Največje presenečenje ob koncu hladne vojne pa je bila izjava

---

⁵ To nakazujejo naslednja dejstva: vojaško jedro Varšavskega pakta so sestavljale sovjetske armade, nameščene v štirih državah članicah pakta; vrhovni poveljnik združenih sil držav Varšavskega sporazuma, poveljniki zvrsti in načelniki štabov so bili sovjetski maršali in generali; skupno poveljstvo pakta in združeni štab sta bila nameščena v Moskvi. Tako je bilo vse navedeno dejansko v rokah sovjetske armade (Trapans 2003: 24–25).

⁶ SND je zveza neodvisnih držav, ki temelji na enakopravnem sodelovanju in obojestranskem priznanju, spoštovanju suverenosti, enakosti in nevmešavanju v notranje zadeve drugih članic, spoštovanju človekovih pravic in obojestranski nedotakljivosti državnih meja. Članice SND so: Armenija, Azerbajdžan, Belorusija, Gruzija, Kazahstan, Kirgizija, Moldavija, RF, Tadžikistan, Turkmenija, Ukrajina in Uzbekistan (Dolinar 2000).

predsednika Borisa Jelcina decembra 1991, ob razglasitvi neodvisnosti RF, da se z neodvisnostjo odpira vprašanje ruskega članstva v zavezništvu (Straus 1997).

2.3 SPREMEMBA VARNOSTNEGA OKOLJA V EVROPI

Konec hladne vojne je prinesel spremembe varnostnega okolja in znatno zmanjšal verjetnost medblokovske konfrontacije. V obdobju hladne vojne sta bila vloga in namen zveze NATO jasno določena z grožnjo, ki so jo predstavljale SZ in članice Varšavskega pakta. V novem varnostnem okolju tako ni več obstajala ena velika grožnja kot v preteklosti. Pojavi se večje število novih izzivov in tveganj, manjših po obsegu ter regionalnega značaja. Zaradi omejevanja in preprečevanja nastajanja novih groženj varnosti v evroatlantskem prostoru so se začeli krepiti procesi integracije v mednarodne varnostne organizacije, kot so NATO, KVSE in EU (Majcen 2004). Brzezinski (Lukaszewski 1997) pravi, da se od leta 1989 naprej v Evropi odvijata dva bistvena procesa, ki se med seboj borita za prevlado:

- *integracija sorodno mislečih držav*, ki se je v Zahodni Evropi pojavila že v petdesetih letih 20. stoletja ter se je ob koncu hladne vojne začela pomikati proti vzhodu ter
- *igra ravnotežja moči*, ki se ob koncu hladne vojne pojavlja v Jugovzhodni Evropi in na območju nekdanje SZ ter se je vseobsežni konflikt na stari celini.

Da bi omenjene mednarodne varnostne organizacije uspešno delovale v obdobju po hladni vojni, so se morale prilagoditi novi evropski varnostni arhitekturi. Najopaznejše spremembe je doživela zveza NATO, saj je razpust Organizacije varšavskega sporazuma pomenil konec grožnje varnosti za njene članice. Poleg tega so dogodki ob koncu hladne vojne pokazali šibkost SZ in njene pravne naslednice RF. Intenzivnost dogodkov s konca devetdesetih let 20. stoletja je naznanila obdobje korenitih sprememb v odnosu med Vzhodom in Zahodom. Deklaracija z vrha zavezništva konec maja 1989 v Bruslju je že prepoznala spremembe, ki so se dogajale v SZ in drugih vzhodnoevropskih državah, in orisala pristop zavezništva k premagovanju razdeljenosti Evrope in doseganju dolgoletnega cilja vzpostavitve pravične in miroljubne evropske ureditve.

Med pomembnimi dejavniki, ki naznanijo zbliževanje Vzhoda in Zahoda, je napoved številnih tako zahodnoevropskih kot tudi vzhodnoevropskih držav o zmanjšanju obsega konvencionalnih sil in vojaških proračunov. Med temi državami sta bili tudi SZ in ZDA. Pri

zmanjšanju sil v Evropi in nadzoru nad oboroževanjem je imel posebno vlogo 19. novembra 1990 podpisani *Sporazum o konvencionalnih silah v Evropi (CFE)*⁷, ki je podpisnicam nalagal, da morajo uničiti vse presežke konvencionalnega orožja.

ZDA in RF sta globoko vključeni v proces, katerega cilj je bistveno zmanjšati njuno strateško jedrsko orožje. *Pogodba o zmanjšanju strateškega orožja (START I)*, ki je bila podpisana junija 1991, je prva pogodba s področja omejevanja strateškega orožja, ki zahteva zmanjšanje števila raket z jedrskimi konicami. Pogodba zavezuje obe strani k zmanjšanju nameščenega strateškega orožja z več kot 10.000 kosov na 6.000 kosov. S sporazumom *START II*, podpisanim januarja 1993, naj bi obe strani nadalje zmanjšali strateško orožje na 3.500 do 3.000 kosov strateških jedrskih bojnih glav in ukinili uporabo konic MIRV pri medcelinskih balističnih raketah (ICBM) ter uvedli postopke za vsiljeno preverjanje spoštovanja pogodbe⁸ (Priročnik o zvezi NATO 2001).

Med hladno vojno so jedrske sile NATA igrale osrednjo vlogo v zavezniški strategiji prožnega odziva. Za odvrčanje od večje vojne v Evropi je bilo jedrsko orožje integrirano v celotno strukturo sil NATA, zavezništvo pa je imelo različne načrte glede ciljev, ki bi jih lahko izvedli na kratek rok. V novem varnostnem okolju je NATO radikalno zmanjšal svoje opiranje na jedrske sile. Njegova strategija je ostala strategija preprečevanja vojne, vendar v njej ne prevladuje več možnost jedrskega stopnjevanja. S koncem hladne vojne je NATO prenehal vzdrževati stalne mirnodobne jedrske načrte, jedrske sile pa ni več usmerjal proti nobeni državi (Weitz 2007).

---

⁷ CFE je bil podpisan v okviru zasedanja KVSE v Parizu, v veljavo pa je stopil dve leti kasneje. Podpisalo ga je 22 držav članic zveze NATO in Varšavskega pakta. Od takrat so države NATA in Varšavskega pakta uničile več kot 58.000 kosov vojaške opreme. Leta 1999 je 30 držav sprejelo dopolnjeni Sporazum o CFE, ki je bil prilagojen novim varnostnim razmeram po razpadu SZ ter je določil teritorialno ozemlje veljavnosti sporazuma. Do sedaj so ga ratificirale le Belorusija, Kazahstan, RF in Ukrajina, zahodne države pa ratifikacijo sporazuma pogojujejo z izpolnitvijo zahtev iz Carigrskega vrha leta 1999, ki od RF zahteva umik njenih sil iz Gruzije in Moldavije (Internet 1). Decembra 2007 je RF odstopila od Sporazuma, k temu pa so jo spodbudili predvsem ameriški načrti postavitve protiraketnega ščita na Poljskem in Češkem ter vojaških oporišč v Romuniji in Bolgariji.

⁸ START II so ZDA ratificirale januarja 1996, RF pa šele aprila 2000. Po ruski ratifikaciji pogodbe START II sta ZDA in RF izjavili, da sta pripravljene na začetek pogajanj o pogodbi *START III*, ki naj bi bila osnovana do decembra 2007 in s katero bi še nadalje zmanjšali strateško orožje na 2.500 do 2.000 kosov in uvedli ukrepe za večjo preglednost nad arzenalom strateškega orožja in nad uničevanjem jedrskih konic (Priročnik o zvezi NATO 2001). Ker ni bilo čutiti premika pri uresničevanju pogodbe o zmanjševanju strateškega orožja, je ruski predsednik Vladimir Putin leta 2006 pozval k obnovitvi obojestranskih pogovorov, še preden se pogodba izteče leta 2009 (Weitz 2007: 2).

3. PREGLED ODNOSA MED RUSKO FEDERACIJO IN NATOM PO KONCU HLADNE VOJNE

3.1 PRVOTNI SKEPTICIZEM IN HLADNI ODNOSI

3.1.1 Vprašanje nadaljnjega obstoja NATA

Za tradicionalna zavezništva pogosto veljajo prepričanja, da se oblikujejo in obstajajo kot odgovor na zaznane grožnje ter oslabijo in razpadejo s prenehanjem grožnje, zaradi katere so nastala. Hopf (1999) trdi, da pri NATU ta praksa ne velja, saj je že v času hladne vojne, kljub nenehnemu prizadevanju za doseganje ravnotežja moči proti SZ, uspel zagotoviti pomembne pozitivne učinke za države članice⁹. V nasprotju z ozko usmerjeno Organizacijo varšavskega sporazuma je bil nadaljnji obstoj zavezništva možen zaradi njegove sposobnosti ohranjanja kot večnamenske organizacije. Nasprotniki nadaljnjega obstoja zavezništva po hladni vojni so menili, da bi NATO kot organizacija morala odmreti ob koncu obdobja blokofske delitve, v katerem je bila njegova edina funkcija boj zoper komunizem oz. socializem¹⁰ (Majcen 2004).

Zveza NATO po hladni vojni kljub vsemu ni razpadla, ampak se je prilagodila preobrazbi mednarodnega varnostnega okolja, predvsem z določitvijo nove oblike in novih nalog. **Novembra 1991** je bil na vrhu v Rimu sprejet **nov strateški koncept zveze NATO**, ki je očrtal splošni pristop k varnosti na podlagi dialoga, sodelovanja in vzdrževanja zmogljivosti za kolektivno obrambo. Zavezništvo v njem poda prepričanje, da je varnost neločljivo povezana z vsemi državami v Evropi, zato je vladam držav bivše SZ ter ostalim srednje- in vzhodnoevropskim državam ponudilo, naj vzpostavijo redne diplomatske stike z zvezo NATO in si tako prizadevajo za nov odnos, ki bo temeljil na sodelovanju¹¹ (Trapans 2003: 51).

Smith (2006) pravi, da je širše gledano proces prilagoditve novim varnostnim razmeram v zavezništvu potekal na štirih glavnih področjih:

---

⁹ Hopf (1999) med pozitivne učinke šteje: obstoj demokracije in tržnega gospodarstva, prosti pretok kapitala, zmanjšanje ovir pri medsebojnem trgovanju, prosta konvertibilnost valut itd.

¹⁰ Sovjetski analitiki in diplomati so bili mnenja, da se po razpadu Varšavskega pakta NATO enostavno razpusti ter da ni potrebe za nadaljnji obstoj NATA, saj je preživel svoj namen (Majcen 2004).

¹¹ Zunanji ministri članic NATA so že leta 1990 na Škotskem izdali »Sporočilo iz Turnberrja«, v katerem so SZ in vsem drugim evropskim državam ponudili prijateljstvo in sodelovanje (Priročnik o zvezi NATO 2001).

- ***notranja prilagoditev*** se osredotoča na vzpostavitev novega ravnotežja v odnosu med članicami zavezništva (vprašanje širitve NATA, razprava o oblikovanju CJTF¹²);
- ***zunanja prilagoditev*** se nanaša na odnose med državami članicami zavezništva in nečlanicami zavezništva, predvsem v Evropi (sodelovanje nečlanic v PzM, odnos med NATOM in RF, odnos med NATOM in Ukrajino, odnos med NATOM in tradicionalno nevtralnimi državami v Evropi);
- ***vloga zavezništva v mirovnih operacijah*** in
- ***vloga zavezništva pri kriznem managementu.***

3.1.2 Ruska federacija in evropska varnost

Ruska federacija je bila v začetku devetdesetih let 20. stoletja vojaško oslABLJENA, politično nestabilna in obremenjena z notranjimi problemi, kot so odnosi s Čečenijo in soočanje z gospodarskimi krizami. Ob podpori ZDA je začela izvajati demokratične spremembe, razvila nov koncept nacionalne varnosti ter začela prilagajati svojo vojaško doktrino v skladu z novimi varnostnimi razmerami. Podobno kot ostale evropske države in članice NATA je številčno zmanjšala svoje oborožene sile ter jih umaknila z ozemelj srednje- in vzhodnoevropskih ter Baltskih držav. Svoje jedrsko orožje je umaknila nazaj na nacionalno ozemlje. Aktivno je začela sodelovati v mirovnih operacijah v podporo OZN in OVSE ter v kriznem managementu v različnih delih sveta (Majcen 2004: 60).

Obdobje takoj po razpadu SZ, tj. od leta 1991 do leta 1993, Smith (2006: 55–57) poimenuje kot »*medeni meseci*« v odnosih med RF in Zahodom. Med tem časom je bila prioriteta naloga ruske zunanje politike oblikovati dobre odnose z ZDA in Zahodno Evropo. Decembra 1991 se je ruski predsednik Boris Jelcin odločil, da vzpostavljanje odnosov z NATOM uveljavi kot svojo najpomembnejšo zunanjepolitično iniciativo, zato je voditeljem držav zavezništva poslal uradno sporočilo, v katerem se prvič vzpostavi vprašanje ruskega članstva v NATU. Zveza NATO iniciativo ni jemala resno, saj takrat niti ni razmišljala o širitvi, pa tudi znotraj Zahodnih držav še ni bilo enotnega mnenja in podpore glede vprašanja širitve.

---

¹² CJTF so večnacionalne (skupne) in večvrstne (združene) namenske sile, ki se organizirajo na podlagi posamezne naloge in so oblikovane za celoten razpon vseh vojaških nalog zavezništva, za katere sta potrebna večnacionalno in večvrstno poveljevanje in nadzor s strani glavnega poveljstva CJTF. Sile imajo lahko elemente iz držav nečlanic NATA. Koncept CJTF je bil sprožen proti koncu leta 1993 in podprt na bruseljskem vrhu januarja 1994 (Priročnik o zvezi NATO 2001: 251–252).

Tudi rusko mnenje o širitvi zavezništva je bilo leta 1992 in prvo polovico leta 1993 zelo razpršeno in v veliki meri še nerazvito, ruska vlada pa se s predlaganim članstvom RF v zavezništvu ni strinjala¹³ (Larrabee 2003).

Kljub pozitivno razvijajočemu se odnosu je po hladni vojni ostala določena stopnja napetosti. Napetost se je povečala, ko je širitev zavezništva po koncu hladne vojne kot ruska javna politična tema prvič prišla na dan ob obisku ruskega predsednika v Varšavi avgusta 1993¹⁴. Pojavi se prvo rusko javno nasprotovanje širitvi NATA, saj je RF šele takrat spoznala, da imajo bivše države Varšavskega pakta željo in tudi pravico začrtati svojo pot kot del evroatlantskega zavezništva¹⁵. Zato so začeli iskati načine, kako bi lahko dosegli veto glede širitve NATA v srednje- in vzhodnoevropske države. Ruska vojaška doktrina iz leta 1993 je jasno določala, da bi širjenje zavezništva na države, ki predstavljajo mejo z RF, še posebej na Baltske države, ogrozilo osnovne ruske interese (Blank 1997). Vaclav Jelagin (Smith 2006: 54–57) je v skladu s temi dogodki v članku, objavljenem septembra 1993 v časopisu *Segodnya*, impliciral, da bi morala RF glede na razvoj dogodkov vzpostaviti »poseben odnos« z NATOM, še preden bi zavezništvo začelo resneje premišljevatii o širitvi v Srednjo in Vzhodno Evropo.

Glavne teme ruske politike do Evrope v letih 1993–1995 so bile naslednje:

≈ **Preprečevanje širjenja zveze NATO proti Vzhodu** ima osrednje mesto v ruski politiki v letih 1993–1995, saj NATO vidijo le kot sovražno vojaško zvezo. Ruski razlogi proti širjenju so bili naslednji:

- širjenje ogroža življenjske interese RF in njeno notranjo stabilnost;
- širjenje bo osamilo RF v političnem, vojaškem, ekonomskem in celo v kulturnem pogledu¹⁶;

---

¹³ Ker je ruska iniciativa o članstvu v zavezništvu prispela na poveljstvo zveze NATO v času prvega ministrskega zasedanja novoustanovljenega foruma NACC, ki naj bi združeval nesovjetske članice Varšavskega pakta ter tri Baltske države, zavezništvo temu ni dajalo posebne veljave. Glavni razlog Jelcinove iniciative naj bi bil predvsem, da si RF zagotovi povabilo k sodelovanju v novem forumu (Smith 2006: 51–53).

¹⁴ Med tem obiskom je Boris Jelcin izjavil, da razume poljsko namero, da postane del zavezniške strukture. Večina opazovalcev je to izjavo interpretirala kot rusko strinjanje s priključitvijo Poljske k NATU, kar je presenetilo rusko javnost (Ponsard 2007: 88).

¹⁵ RF je jeseni 1993 obtožila zavezništvo, da bo s širitvijo zopet vzpostavila blok, ki je zaznamoval obdobje hladne vojne. Nasprotovala je vključevanju Baltskih držav kot tudi držav Višnjegradske skupine v zavezništvo ter celo grozila zavezništvu, da ne bo niti ratificirala sporazuma START II niti izpolnjevala določil Sporazuma o CFE, če ne bodo spoštovani njeni pogoji glede širitve (Schmidt 2001).

¹⁶ Rusi so bili mnenja, da si zaslužijo enakopravno obravnavanje v evropskih in svetovnih zadevah, širjenje pa navidez sooča RF z delitveno črto in novim »sanitetnim koridorjem« v Evropi (Blank 1996: 47–56).

- širjenje onemogoča vlogo RF v Evropi, širi protirusko vojaško zavezništvo in s tem podaljšuje hladno vojno;
- zveza NATO ima uničevalno vojaško-tehnološko premoč (širjenje do meje RF oz. SND je mogoče razumeti edinole kot vojaško nevarnost in znak nezaupanja).

≈ **Evropska varnostna arhitektura.** Moskva je imela raje nejasne in nedoločene razmere, zato ji je ustrezala vloga KVSE kot vodilne varnostne organizacije v Evropi. Sistem, idealen v očeh Moskve, je postavljala KVSE na vodilno mesto v nedefiniranem, a medsebojno povezanem omrežju hierarhije organizacij. KVSE naj bi bil kraj sprejemanja odločitev v zvezi z varnostjo za vso Evropo, NACC pa vrhovna politična agencija za to odločanje. Zveza NATO naj bi bila podrejena in bi od nje pridobivali dovoljenje za vojaške akcije.

≈ **Izvajanje Sporazuma o CFE.** RF je vodila kampanjo za enostransko prekinitev sporazuma, saj je menila, da je bil sprejet v drugačni Evropi, ki se je po letu 1990 zelo spremenila. Sporazum naj bi bil krivičen ker:

- RF omejuje pri uporabi lastnih sil znotraj države;
- nova ruska doktrina zahteva bolj regionalno uravnoteženo obrambo;
- so se območja potencialnih nemirov po hladni vojni spremenila¹⁷;
- ni upoštevala grožnje muslimanskega fundamentalizma;
- se pojavijo spremembe v evropskem sistemu držav od leta 1990 naprej (Blank 1996: 47–56).

3.1.3 Ustanovitev Severnoatlantskega sveta za sodelovanje

Poleg potrebe po zmanjšanju konvencionalnih sil v Evropi se je s koncem hladne vojne v Zahodni Evropi pokazala potreba po vzpostavljanju prijateljskih odnosov z nekdanjimi nasprotnicami, bivšimi članicami Varšavskega pakta ter bivšimi republikami SZ. Na rimskem vrhu novembra 1991 so voditelji zavezniških držav izdali *Deklaracijo o miru in sodelovanju*, ki je opredelila bodoče naloge in politike NATA, upošteva celovit institucionalni okvir za prihodnjo varnost Evrope ter razvijajoče se partnerstvo in sodelovanje z državami Srednje in

¹⁷ Ogrožena območja po hladni vojni so se za RF spremenila in sedaj naj bi to bila območja na severu Kavkaza in Zakavkazje (Blank 1996: 47–56).

Vzhodne Evrope. Na začetku povezovanja je NATO tem državam ponudil odnos sodelovanja v ustreznih forumih zavezništva, pomoč pri reformah, možnost udeležbe na tečajih in skupnih vojaških vajah, šolanje v zahodnih vojaških akademijah, tehnično in denarno pomoč pri uničevanju orožja za množično uničenje. Razlog za začetek sodelovanja s temi državami je mogoče iskati predvsem v zainteresiranosti NATA za umik jedrskega orožja z območja nekaterih bivših nasprotnic (Belorusije, Kazahstana, Ukrajine). Prvi institucionalni stiki za posvetovanje in sodelovanje glede varnostnih in političnih vprašanj s temi državami so stekli v okviru *Severnoatlantskega sveta za sodelovanje (NACC)*.

Ustanovno zasedanje NACC je potekalo 20. decembra 1991, udeležili so se ga ministri za zunanje zadeve ali predstavniki držav članic NATA ter partnerskih držav. NACC je takrat zajemal 16 držav NATA, 15 bivših republik SZ ter šest držav, ki so bile del Varšavskega pakta (Albanija, Bolgarija, Češkoslovaška, Madžarska, Poljska in Romunija)¹⁸. Sodelujoče države, med katerimi je bila tudi RF, so se sporazumele, da bodo sodelovale pri načrtovanju političnih in varnostnih dejavnosti. S tem so se pričeli tudi formalni stiki med NATOM in RF, čeprav v zelo skromnem obsegu in širšem kontekstu sodelovanja s srednje- in vzhodnoevropskimi državami (Priročnik o zvezi NATO 2001).

Zasedanja NACC so potekala na ravni stalnih predstavnikov vsaka dva meseca, poleg tega pa so bila predvidena tudi dodatna zasedanja na ministrski ravni. NACC se je pridružilo kar 38 držav, leta 1997 pa ga je nadomestil EAPC. Zavezništvo naj bi NACC ustanovilo z dvema namenoma:

1. Preko NACC so zavezniške države želele vplivati na potek razgradnje nekdanje Organizacije varšavskega sporazuma in SZ, da ne bi prišlo do splošnega kaosa in oboroženega spopada, s tem pa je bila povezana tudi uresničitev sporazuma o zmanjšanju konvencionalne oborožitve držav Varšavskega pakta in NATA.
2. Zaveznice so želele pritegniti države v posvetovalne dejavnosti NACC in s tem potolažiti voditelje tistih srednje- in vzhodnoevropskih držav, ki so vztrajno prosile za članstvo v NATU (Bebler 1996: 137–140).

---

¹⁸ Uvodno srečanje in ustanovitev NACC je potekalo ravno v času, ko je prišlo do razpustitve SZ ter je 11 nekdanjih sovjetskih republik ustanovilo SND. Marca 1992 je bilo sodelovanje v NACC razširjeno na vse članice SND, aprila oz. junija 1992 sta članici postali tudi Gruzija in Albanija. Zadnja sprememba članstva je nastala januarja 1993, ko Češka in Slovaška postaneta dve ločeni neodvisni državi (Priročnik o zvezi NATO 2001).

Vloga NACC kot posvetovalnega foruma je bila spodbujati sodelovanje na področju varnosti in s tem povezanih vprašanj med sodelujočimi državami na vseh ravneh ter nadzorovati proces oblikovanja tesnejših institucionalnih in neformalnih vezi. Medsebojno obveščanje, posvetovanje in sodelovanje pri izmenjavi izkušenj so bile glavne naloge v svetu. Države zaveznitva so partnericam ponujale izkušnje, še posebno glede naslednjih političnih in varnostnih vprašanj:

- ohranjanje miru,
- načini nadzora nad oboroževanjem in razoroževanje,
- obrambno načrtovanje,
- demokratična načela civilno-vojaških odnosov,
- prehod obrambne proizvodnje na industrijsko za civilne namene,
- izdatki in proračuni za obrambo,
- sodelovanje na znanstvenem in okoljevarstvenem področju,
- informiranje o NATU v partnerskih državah,
- posvetovanja glede načrtovanja politike in
- upravljanje civilnega in vojaškega zračnega prometa (Trapans 2003: 70).

Sodelovanje v okviru NACC je potekalo na podlagi delovnih načrtov, ki so se na začetku oblikovali letno, od leta 1995 dalje pa za obdobje dveh let. Partnerske države so z državami NATA začele sodelovati ne samo v institucionalno-političnem okviru, ampak tudi na obrambnem in vojaškem področju. Obrambni ministri zveze NATO so se s partnericami prvič sestali aprila 1992, da bi proučili možnosti za poglobitev dialoga. Redna srečanja s partnericami so potekala tako na ravni obrambnih ministrov kot tudi v okviru Vojaškega odbora. Vzporedno s temi večstranskimi srečanji so se med obrambnimi ministri in na vojaški ravni razvili tudi dvostranski stiki in sodelovanje (Priročnik o zvezi NATO 2001).

3.2 KREPITEV DIALOGA

Sodelovanje med NATOM in RF v obdobju med letoma 1994 in 1997 je bilo produktivno, čeprav večkrat turbulentno. Bivša nasprotnika sta končno potrdila, da eden drugemu več ne predstavljata vojaške grožnje, a kljub temu nista mogla popolnoma zaobiti paritete v odnosu, ki je izhajala iz časa hladne vojne. To je tudi glavni vzrok, da je bilo njuno sodelovanje omejeno zgolj na določena področja skupnega interesa. Največji prispevek k sodelovanju je prinesel sprejem programa PzM leta 1994, s katerima je zavezništvo dejansko ustanovilo mrežo institucionaliziranih odnosov s 25-imi evropskimi državami. Ta mreža je vsebovala podzvrsti, ki so se med seboj občutno razlikovale, neformalno pa ima v teh odnosih najvišji status RF. RF je precej časa odklanjala položaj navadne članice v obeh telesih in terjala obliko neposrednega institucionaliziranega sodelovanja s celotnim NATOM »nad glavami« ostalih članic NACC in PzM. Tej zahtevi so zahodne sile le deloma ustregle, dvostranska pogajanja in medsebojno sodelovanje med NATOM in RF pa dejansko zaživi šele maja 1997.

Odnos med NATOM in RF v tem obdobju vsebuje tako prvine *omejenega sodelovanja*, s katerim je NATO želel imeti vpogled v delovanje ruskih oboroženih sil, kakor tudi *tekmovanja*, ki ponekod dobi lastnosti nasprotovanja (Bebler 1996). Največ nesoglasja med NATOM in RF v tem obdobju pa prinese namera zavezništva, da se razširi na območje Srednje in Vzhodne Evrope.

3.2.1 Partnerstvo za mir

Na vrhu v Bruslju januarja 1994 je NATO podal novo pobudo, katere namen je okrepiti stabilnost in varnost v vsej Evropi ter močnejše vezi z demokratičnimi državami v Srednji in Vzhodni Evropi. Zveza NATO je partnerskim državam ponudila program PzM, ki se bo ukvarjal s sodelovanjem na obrambnem in vojaškem področju in ki bi pomenil *alternativo širitvi NATA*. Poleg vojaškega naj bi se razvilo tudi politično sodelovanje. V primerjavi z NACC je program pomenil bistveno kakovostno izboljšavo, omogočil je postopno okrepitev dvostranskih in večstranskih odnosov z državami NATA ter partnericam omogočil položaj nekakšne polpridružene članice NATA, toda brez varnostnega jamstva slednjega (Bebler 1996: 140).

Namen sodelovanja naj bi bil tako krepitev demokracije, iskanje mirnih rešitev konfliktov, humanitarna pomoč in vojaška transparentnost. Vabilo za sodelovanje pri pobudi je bilo naslovljeno na vse države, ki so takrat sodelovale v NACC, in na države, ki so sodelovale pri takratnem KVSE ter so bile sposobne in pripravljene prispevati k programu. Koncept je bil tako uradno potrjen na zasedanju Severnoatlantskega sveta v Bruslju 10.–11. januarja 1994¹⁹.

Glavni cilji programa PzM so naslednji:

- povečanje preglednosti pri načrtovanju nacionalne obrambe in pripravi vojaških proračunov,
- zagotavljanje demokratičnega nadzora nad nacionalnimi oboroženimi silami in
- pomoč pri razvijanju nacionalnih sil partnerskih držav, ki bodo s tem sposobnejše delovati skupaj s silami NATA (Internet 2).

Vsaka država, ki se želi pridružiti PzM, je najprej povabljena, da podpiše Okvirni dokument, ki poleg opisa ciljev partnerstva navaja tudi osnovna načela, na katerih temelji program. Po podpisu Okvirnega dokumenta se postopek nadaljuje tako, da vsaka partnerica predloži NATU svoj Predstavitveni dokument. Ta dokument nakazuje nadaljnje korake za doseganje političnih ciljev partnerstva, vojaška in druga sredstva, ki jih država namerava nameniti za partnerstvo, ter specifična področja, na katerih želi partnerica sodelovati z NATOM. Dejavnosti vsake partnerice temeljijo na skupaj pripravljenih Individualnih partnerskih programih (IPP). Dvoletni program, v katerem sodelujejo zaveznice in partnerice, zajema tako rekoč vsa področja dejavnosti zavezništva, od vojaških vaj do manjših delavnic. Posamezne države v procesu »samoizbire« iz programa izberejo tiste dejavnosti, ki podpirajo njihovo nacionalno politiko in ustrezajo njihovim specifičnim zahtevam ter so v skladu z njihovimi finančnimi sredstvi. Te dejavnosti so vsebovane v Delovnem programu partnerstva²⁰ (Priročnik o zvezi NATO 2001). Pri tem je treba omeniti, da se je o ruskem IPP-ju razpravljalo v Stalnem skupnem svetu (Internet 3).

---

¹⁹ Vse odtlej je vabilo sprejelo 30 držav. Zaradi pristopa desetih nekdanjih držav PzM k zavezništvu se je trenutno število udeleženk v PzM zmanjšalo na 20. Članice PzM so: Albanija, Armenija, Avstrija, Azerbajdžan, Belorusija, Finska, Gruzija, Hrvaška, Irska, Kazahstan, Kirgizija, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, Moldavija, RF, Švedska, Švica, Tadžikistan, Turkmenija, Ukrajina, Uzbekistan (Preoblikovani NATO 2004).

²⁰ Do danes je program PzM svojim članicam ponudil priložnost, da sodelujejo na več kot 24 področjih ter izbirajo med več kot 1.400 dejavnostmi, ki so določene v Delovnem načrtu. Delovni načrt je sprejet in objavljen vsaki dve leti (Pond 2004).

Vloga partneric v vsakodnevnem delu PzM se je občutno povečala, saj predstavniki partnerskih držav sodelujejo v Partnerski koordinacijski celici (PCC) v Monsu v Belgiji. Naloga PCC-ja je usklajevati vojaške dejavnosti PzM in izvajanje vojaškega načrtovanja, še zlasti kar zadeva vaje in z njimi povezane dejavnosti na področjih, kot so mirovno posredovanje, humanitarne operacije in iskanje ter reševanje. Razen tega imajo partnerske države na sedežu NATA v Bruslju vsaka svojo diplomatsko misijo ali urad za zvezo. Partnerice lahko imenujejo svoje predstavnike na določene položaje znotraj vojaške strukture NATA (Internet 4). Program PzM omogoča interoperabilnost sil NATA in partnerskih držav, standardizacijo orožja, poenotenje logističnih postopkov in modernizacijo oboroženih sil članic PzM.

Razširjeno PzM temelji na naslednjih elementih:

- politično-vojaški okvir za operacije vzdrževanja miru in humanitarne operacije PzM pod vodstvom NATA²¹;
- razširjen in prilagojen PARP, ki je osnovno orodje za spodbujanje interoperabilnosti in
- razširjeno praktično vojaško in obrambno sodelovanje, ki zajema vse vrste sodelovanja v PzM (Internet 2).

PzM deluje pod okriljem Severnoatlantskega sveta. Vse članice PzM pa so obenem tudi članice EAPC, ki zagotavlja celovit okvir za sodelovanje med NATOM in njegovimi partnerskimi državami. Program PzM je v okviru EAPC zadržal svojo ločeno identiteto in ohranil svoje osnovne elemente in postopke²² (Majcen 2004: 33–35). Čeprav za razliko od zveze NATO Partnerstvo za mir ne obsega vojaškega pakta, se je zavezništvo dolžno posvetovati z vsako aktivno partnerico, če se bo ta čutila neposredno ogrožena (Internet 5).

---

²¹ Sodelovanje v okviru PzM je močno olajšalo delo mednarodnih sil pod vodstvom NATA, ki so pomagale polagati temelje miru v BiH (Internet 4).

²² Na začetku so obstajala deljena mnenja o tem, ali se delovna področja NACC (kasneje EAPC) in PzM prekrivajo. Kasneje so opredelili, da naj bi bil EAPC usmerjen bolj v politične, gospodarske, znanstvene, informacijske in okoljske teme, medtem ko naj bi bil pri PzM poudarek na aktivnostih ohranjanja miru, obrambnem planiranju ter vojaških problemih. Nekaj tem pa bi imela celo skupnih, npr. krizno načrtovanje in humanitarna pomoč (Morrison 1995).

3.2.2 Sodelovanje Ruske federacije v Partnerstvu za mir

Čeprav je bil koncept PzM v ruskih očeh dobro sprejet, so najvišji ruski vojaški častniki in nekateri protizahodno usmerjeni politiki v njem videli nezaželene posledice za RF. Po njihovem mnenju bi sodelovanje v programu PzM imelo preveč *negativnih posledic za RF in ruske oborožene sile*, in sicer:

- program naj bi bil osnovan z namenom rušenja takratnega svetovnega strateškega ravnovesja, širiti strateški vpliv NATA v Vzhodno Evropo ter premikanja njegovih meja vse bliže zahodni ruski meji;
- vojaška infrastruktura zveze NATO naj bi se postopoma in nevarno približala in nameščala ob mejah z RF;
- transparentnost programa bi v preveliki meri razkrila načrtovanje in usposabljanje ruskih oboroženih sil, po njihovem mnenju pa bi te informacije morale biti javnosti ter tudi drugim državam nedostopne;
- program naj bi bil oblikovan z namenom oslabiliti in uničiti SND ter z namenom, da prikrije morebitno širitev NATA;
- program naj bi predvideval razvoj oboroženih sil srednje- in vzhodnoevropskih držav po NATO standardih, kar naj bi oškodovalo rusko vojaško industrijo, saj bi s tem izgubila glavnino trga v regiji.

Že konec leta 1993 sta tako RF kot tudi NATO izrazila željo, da se med njima vzpostavi posebno partnerstvo²³. Zavezništvo je spoznalo, kako pomemben je ruski prispevek k evropski stabilnosti in varnosti, zato je podprlo politične in ekonomske reforme, ki so se odvijale v RF. Zveza NATO je na začetku trdila, da je program PzM zadosti fleksibilen, da zadovolji vse želje vzhodnoevropskih udeleženk ter da zato ni potrebe po posebnem partnerstvu. Kasneje so predlagali, da se partnerstvo vzpostavi pod pogojem, da RF najprej razvije razširjen in daljnosežen IPP znotraj PzM. 22. junija 1994, ko je RF tudi uradno pristopila k PzM, so potekale razprave med članicami NATA in ruskim zunanjim ministrom, na katerih so bila v grobih potezah očrtana področja sodelovanja. Neformalna vsebina sporazuma je bila podana v načelu »*brez veta, brez presenečenj*«. Zveza NATO je s tem

---

²³ Septembra 1993 je ruski predsednik Boris Jelcin v pismu članicam NATA predlagal promulgacijo formalnega dogovora med RF in zavezništvom, s čimer bi sprejeli skupna varnostna zagotovila v Srednji in Vzhodni Evropi in to bi bil korak proti vseevropskemu varnostnemu sistemu brez blokov. Oktobra 1993 je ameriški predsednik predlagal program PzM, ki je bil sprejet januarja naslednje leto v Bruslju (Smith 2006).

načelom poudarila, da kljub sodelovanju RF nima pozicije polnopravnega članstva znotraj zaveznitva s pravico do veta na odločanje. RF je istočasno zaveznitvu postavila pogoj, da ne sme sprejemati večjih odločitev brez predhodne razprave z RF²⁴. RF je s tem imela v mislih predhodno opozorilo in posvetovanje o odločitvah glede širitve zaveznitva, česar pa se NATO po ruskem mnenju ni držal ter je tako prekršil del načela²⁵ (Smith 2006: 57–69).

Sodelovanje v PzM še ne pomeni, da bodo vse države, ki sodelujejo v programu, postale polnopravne članice, kar še posebej velja za RF. Program PzM pomeni pomemben korak k vzpostavljanju prijateljskih odnosov med RF in NATOM, v katerem je RF od samega začetka. RF je program na splošno sprejela z odobravanjem, saj je v njem videla alternativo širitve NATA. V začetku se je programu pridružila, ker se je bala osamitve in je v njem videla edino možnost pridobitve vpliva, zato se je trudila sodelovati z NATOM in vplivati na odločanje v njem, čeprav je vedela, da ne bo postala njegova članica (Blank 1996: 50). Postavlja se vprašanje, zakaj je RF začela kazati povečan interes za sodelovanje z evropskimi varnostno-političnimi in ekonomskimi institucijami šele v letih 1994–1995 in ne že od nastanka nove države v začetku leta 1992. To naj bi bilo povezano predvsem z dejstvom, da je RF v tem obdobju še upala, da bo lahko znova obnovila status velesile in tako vplivala na razvoj evropske varnostne in obrambne politike ter na politično odločanje v Evropi. Ker status velesile v mednarodnih odnosih ni mogla več obnoviti ali ga vsaj pripeljati do stopnje iz hladne vojne, je izrazila željo in interes po partnerstvu in sodelovanju z NATOM in EU²⁶.

RF se je strinjala, da si bo prizadevala za širok in okrepljen dialog ter sodelovanje z NATOM tudi izven PzM. Udeležba RF pri uresničevanju mirovnega sporazuma za BiH je bil še posebno pomemben korak naprej v smeri novega partnerstva na podlagi sodelovanja. Prvič v zgodovini so zavezniske in ruske sile z ramo ob rami sodelovale v večnacionalni vojaški operaciji. Srečanja med državami članicami NATA in RF na ravni ministrov, stalnih predstavnikov in strokovnjakov so pripeljala do izmenjave informacij o celi vrsti vprašanj

---

²⁴ V znak spoštovanja načela »no vetoes, no surprises« je pet vodilnih članic zveze NATO – ZDA, Nemčija, Francija, Velika Britanija in Italija – privolilo v ustanovitev neformalne kontaktne skupine, ki je razpravljala o bosanskem vprašanju, z RF kot šesto sodelujočo (Smith 2006: 57–68).

²⁵ Ruski voditelji so bili ogorčeni predvsem nad hitrostjo, s katero se je decembra 1994 začelo razpravljati o širitvi NATA. Ker so vedeli, da širitve ne bodo mogli preprečiti, so si v nadaljevanju prizadevali za upočasnitev oz. za potek širitve v določenih fazah. Alexei Arbatov (Smith 2006: 65) je celo predlagal, da naj bi srednje- in vzhodnoevropske države vstopale v zaveznitvo posamično, kar pa se ni uresničilo.

²⁶ EU in RF sta 24. junija 1994 podpisali Partnership and Cooperation Agreement (PCA), ki spodbuja politično, trgovsko, gospodarsko in kulturno sodelovanje med EU in RF. Med RF in EU obstajajo stalna visoka srečanja od leta 1995 naprej, enako pa tudi z ZEU (Internet 6).

skupnega interesa, kot so ohranjanje miru, ekološka varnost in znanost. Na področju obveščanja javnosti so nove pobude vključevale mehanizme za boljši dostop do informacij o NATU v RF. Prvi korak v tej smeri je bila napotitev Natovega častnika za informiranje na kontaktno veleposlaništvo v Moskvi poleti 1995, ki se mu je kasneje pridružil še en častnik (Priročnik o zvezi NATO 2001). Osebjem zveze NATO v Moskvi zagotavlja dodatno podporo zavezniškemu programu sodelovanja z RF.

3.2.3 Razvoj ruskega videnja širitve zveze NATO po koncu hladne vojne

Številni avtorji označujejo pogajanja o širitvi zavezništva kot eno najtežjih v odnosu med NATOM in RF v obdobju po hladni vojni. Širitev je bila dolgo časa predstavljena kot politika zavezništva, ki je RF ne bo nikoli tolerirala, saj posega v osnovne ruske varnostne interese (Ponsard 2007: 87–91). Glavni argument Moskve proti širitvi je bil, da bo širitev NATA ustvarila nove delitve v Evropi, kar bo povzročilo pojav novih napetosti in uničilo obojestransko zaupanje. Širitev je razvnela rusko elito, ki je menila, da to predstavlja politično osamitev RF. Spodbudila je razvoj ruskega nacionalizma in protizahodno usmerjenih političnih sil ter spodkopala pričakovano demokratizacijo in vojaške reforme. Ker pa je na poti do uspešnih reform RF potrebovala (in še potrebuje) pomoč ZDA, se je ruski predsednik Boris Jelcin zavedal, da ne sme pretrdo nasprotovati širitvi, ker bi to lahko poslabšalo odnose in vodilo v izolacijo RF. Kljub temu so določeni ruski politiki v procesu pogajanj z ZDA glede širitve NATA skušali storiti vse, da bi jo preprečili²⁷ (Asmus 2002).

Odločno rusko nasprotovanje širitvi zavezništva po koncu hladne vojne je Philip Zelikow (Pondars 2007: 91) povezoval s prepородom ruske imperialistične politike do srednje- in vzhodnoevropskih držav. Ponsard (2007: 91–99) pravi, da obstaja več dejavnikov, ki so prispevali k ruskemu nasprotovanju ob prvem krogu širitve zavezništva po koncu hladne vojne:

---

²⁷ Ruski obrambni minister Gračev je javno izjavil, da bo RF preklicala vse glavne sporazume o nadzoru oboroževanja, takratni ruski general Lebedev pa je menil, da bo širitev NATA privedla do tretje svetovne vojne. Izjave naj bi v prvi vrsti izražale nasprotovanje ruskemu predsedniku Borisu Jelcinu, ki je sicer nasprotoval širitvi NATA, toda z manj radikalnimi rešitvami, kot je npr. oblikovanje novih panevropskih struktur, ki bi s skupnim sodelovanjem ZDA in RF zagotavljale varnost srednje- in vzhodnoevropskim državam. Kljub temu se je zavedal, da je širitev neizogiben proces (Asmus 2002).

- ***Pogoji, pod katerimi je potekala združitev obeh Nemčij leta 1989.*** Rusi so pristali na združitev Nemčij in pristop združene Nemčije k NATU zaradi več razlogov: (1.) ruski voditelji so prišli do spoznanja, da je le malo možnosti za preprečitev tega procesa ter da je nasprotovanje nesmiselno; (2.) Rusi so želeli ohraniti prijateljski odnos z Nemčijo, ki je takrat zopet postala evropska velesila; (3.) potrebovali so finančno pomoč zahodnih držav, da bi lahko začeli z notranjepolitičnimi reformami; (4.) Rusi so želeli biti del nove evropske varnostne arhitekture. RF je pod določenimi pogoji tudi pristala na umik svojih vojaških sil iz srednje- in vzhodnoevropskih držav. Eden od teh pogojev naj bi po ruskih izjavah bila obljuba zavezništva, da ne bo izvajala širitve v smeri nekdanjih članic Varšavskega pakta ter da ne bo ogrožala ruskih geopolitičnih interesov. Diplomatsko zagotovilo je bilo v praksi prelomljeno ter je povzročilo nezaupanje v odnosu.

- ***Izguba statusa velesile in strateška osamitev.*** RF je čutila grenak priokus zaradi izgube statusa velesile. Bala se je, da se bo zmanjšala ruska vloga v Evropi in v Aziji ter da bo v mednarodnem sistemu prevladovala le ena velesila (ZDA). Širitev NATA bi lahko po ruskem mnenju pomenila nadaljevanje merjenja moči med Vzhodom in Zahodom, ki je bila glavna značilnost hladne vojne. Izguba nadzora in vpliva nad bivšim sovjetskim območjem bi lahko imela vpliv na status RF v mednarodni skupnosti in na njene zunanjepolitične prioritete in strategijo.

- ***Sprememba vojaškega ravnotežja in nova notranja politika RF.*** Razpad Varšavskega pakta in osamosvojitve srednje- in vzhodnoevropskih držav izpod ruskega jarma je ustvarila de facto sanitetno cono med RF in NATOM. Države, ki so se nahajale v sanitetni coni ter so želele pristopiti k zavezništvu, bi lahko predstavljale varnostno dilemo, saj bi zmanjšanje sanitetne cone med NATOM in RF ustvarilo neposredno mejo med njima. Ruski nacionalno-varnostni koncept, ki ga je Jelcin sprejel 17. decembra 1997, je jasno določil, da je širitev zavezništva na Vzhod nesprejemljiva za RF in predstavlja grožnjo nacionalne varnosti, saj se bo tako vojaška infrastruktura NATA nevarno približava ruski meji.

- ***Članstvo bivših držav SZ in Varšavskega pakta v NATU, še posebno Baltskih držav in Ukrajine.*** RF bi s priključitvijo Estonije, Latvije in Litve k zavezništvu izgubila

nadzor v Baltski regiji ter neposreden stik s Kaliningradom. Prav tako pa bi lahko s priključitvijo Ukrajine k zavezništvu RF izgubila obsežno območje svojega vpliva, s katerim je zgodovinsko in tudi drugače močno povezana.

Zavezniške države so leta 1995 proučevale vzroke in načine za nadaljnje sprejemanje novih članic v zvezo NATO. Kot plod tega proučevanja je bila pripravljena »Študija o širitvi zveze NATO«, ki so jo septembra 1995 obravnavali skupaj z zainteresiranimi partnerskimi državami. Glede vprašanja, zakaj je širitev potrebna, je študija prišla do zaključka, da bi s koncem hladne vojne in razpadom Organizacije varšavskega sporazuma sprejem novih članic pripomogel k doseganju temeljnega cilja zavezništva, tj. k izgradnji večje varnosti na celotnem evroatlantskem območju, ne da bi pri tem znova ustvarjali ločnice med narodi²⁸ (Labarre 2001). Proces širitve bi bil hkrati z razvijanjem odnosov med NATOM in RF, Ukrajino ter drugimi partnericami v prid celotne Evrope. Ključno vprašanje pri razpravah o širitvi zavezništva po koncu hladne vojne je bilo, kako zmanjšati zaskrbljenost RF zaradi širitvenega procesa, ki naj bi bil po ruskih ocenah usmerjen proti njej. Zveza NATO se je zato pri razpravi o širitvi izogibala hitrim premikom proti Vzhodu, saj se je želela izogniti preveliki ruski sovražnosti (Preoblikovani NATO 2004: 20).

Napoved o prvem krogu širitve zavezništva po hladni vojni je z veliko mero nezadovoljstva sprejel ruski predsednik Boris Jelcin, in sicer na rusko-ameriškem vrhu v Helsinkih marca 1997. Odnosi med RF in NATOM so se po tem dogodku precej ohladili. Moskva je napoved sprejela z mešanico skeptičnosti in sovražnosti ter absolutno nasprotovala priključitvi novih držav v zavezništvo. Navsezadnje so bile prve tri države, povabljeni v zavezništvo leta 1997, še slabih sedem let pred tem članice Varšavskega pakta, kar ni povsem zanemarljivo dejstvo. V nasprotju s tem je NATO trdil, da širitev ne predstavlja izključitev RF iz evropske varnostne arhitekture niti nima namena obkrožiti RF z državami NATA (Labarre 2001). Zveza NATO je bila odločena izpeljati širitev, zato je trdila, da RF ne more imeti veta na odločitve niti glede razširitve niti glede tega, katere države so primerne za vstop v zavezništvo²⁹.

---

²⁸ Študija o širitvi NATA opisuje pričakovane učinke in načela razširjenja, postopke in druge učinke širjenja (politične, vojaško-organizacijske, vojaško-tehnološke, gmotne idr.). Študija je poudarila tesno medsebojno odvisnost med varnostnimi cilji NATA in vključevanjem novih članic v evropske in evroatlantske integracije. Avtorji so močno povezali širjenje NATA in razširitev EU ter poudarili odločitve, da nove članice sprejmejo v polnopravno članstvo. Zavrnili so različico o pridruženem članstvu v NATU (Labarre 2001).

²⁹ Valášek (2004) je mnenja, da je vprašanje širitve NATA odločilen element evropske varnosti, saj prispeva k varnosti in stabilnosti v Evropi. Nove članice prinašajo v zavezništvo drugačen pogled na RF, ki ga v NATU še

Moskva je postopno le prišla do spoznanja, da ne more preprečiti širitve zavezništva. Ruska nasprotovanja začetku prve širitve zavezništva po koncu hladne vojne so se izkazala za neuspešna in zelo škodljiva za Moskvo³⁰. To je samo še bolj prisililo ostale srednje- in vzhodnoevropske države k razmišljanju o članstvu v NATU, hkrati pa je predstavljalo grožnjo izolacije RF od dogajanja v Evropi (Ponsard 2007: 107). RF je po prvem krogu širitve spoznala, da nadaljnje širitve ne bo mogla preprečiti, zato je začela iskati priložnosti, kako bi jo lahko vsaj omejila. Kljub vsem dejstvom pa širitve še vedno ni podpirala.

3.2.4 Evroatlantski partnerski svet

Evroatlantski partnerski svet (EAPC), ki je bil ustanovljen 30. maja 1997 v Sintri na Portugalskem v skladu s *Temeljno listino EAPC*, je nasledil leta 1991 nastali NACC in nadaljeval sodelovanje na novi ravni. Svet predstavlja politični okvir PzM in krovni forum za politična in varnostna posvetovanja ter okvir za razširjeno in tesnejše sodelovanje s partnerskimi državami v praksi. Skupaj šteje 46 držav, od tega 26 članic zavezništva ter 20 partnerskih držav³¹, predsednik sveta pa je generalni sekretar NATA. EAPC se sestaja na naslednjih ravneh:

- **raven stalnih predstavnikov**: stalni predstavniki članic NATA in partnerskih držav, katerih srečanja potekajo mesečno;
- **ministrska raven**: zunanji in obrambni ministri se srečujejo letno;
- **vrhunska raven**: predsedniki držav in vlad (Priročnik o zvezi NATO 2001: 299).

Dejavnosti EAPC temeljijo na dvoletnih akcijskih načrtih in dopolnjujejo programe PzM. Delovni načrti, ki so se izvajali v okviru NACC, je EAPC popeljal še korak dlje. Decembra

---

ni bilo. Večina pripadnikov njihovih političnih elit je zrasla v močnem nezaupanju in antipatiji do SZ, ta čustva pa so se nato – upravičeno ali neupravičeno – prenesle na RF. Po drugi strani pa lahko to prinese določene prednosti, saj NATO s tem dobi informacije, opremljene z znanjem in izkušnjami držav, ki Moskvo najbolj poznajo.

³⁰ Ruski politični vrh je na širitev reagiral z naslednjimi dejavnostmi: s poskusom okrepiti SND in rusko vlogo v njem; s poskusom povečati partnerstvo s Kitajsko, z Indijo in Iranom; s sprejemom novega varnostnega in vojaškega koncepta, itn. Te odločitve so predstavljale protiatež širitvi zavezništva (Ponsard 2007: 108–109).

³¹ Članice EAPC so naslednje: Albanija, Armenija, Avstrija, Azerbajdžan, Belgija, Belorusija, Bolgarija, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Gruzija, Hrvaška, Irska, Islandija, Italija, Kanada, Kazahstan, Kirgizija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Moldavija, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, Nemčija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Romunija, RF, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Švica, Tadžikistan, Turčija, Turkmenistan, Ukrajina, Uzbekistan, Velika Britanija in ZDA (Priročnik o zvezi NATO 2001: 41).

1997 je EAPC sprejel *Akcijski načrt EAPC*, ki je odražal željo članic, da bi razvile močnejše in bolj operativno medsebojno partnerstvo. Dejavnosti EAPC so osredotočene na posvetovanja in sodelovanje pri vrsti političnih zadev ter zadev, povezanih z varnostjo, vključno z regionalnimi vprašanji, nadzorom nad oboroževanjem, mednarodnim terorizmom, operacijami ohranjanja miru, obrambno-ekonomskimi vprašanji, načrtovanjem delovanja v kriznih razmerah ter znanstvenimi in okoljskimi vprašanji³². EAPC je odigral pomembno vlogo kot forum za posvetovanje o kosovski krizi. Organiziranih je bilo več izrednih sestankov, na katerih so bile partnerice obveščene o načrtih NATA in pripravah na morebitne vojaške operacije na Kosovu ter na katerih so izmenjale mnenja o razvoju dogodkov (Majcen 2004: 34–35). Podobno vlogo je odigral tudi ob krizi v Afganistanu, Iraku in Darfurju.

Marca 1996 je bil med NATOM in ministrstvom Ruske federacije za civilno obrambo, krizne razmere in odpravo posledic naravnih nesreč (EMERCOM) podpisan memorandum o soglasju glede civilnega kriznega načrtovanja v primeru nesreč. Ta memorandum je obrodil sadove, saj je maja 1998 pripeljal do ustanovitve *Evroatlantskega centra za koordinacijo ukrepanja ob nesrečah (EADRCC)* pri poveljstvu zveze NATO ter *Evroatlantske enote za ukrepanje ob nesrečah (EADRU)*, ki so ju na ruski predlog ustanovili ministri za zunanje zadeve članic EAPC. Oblikovan je bil kot središče za usklajevanje prizadevanj za mednarodno pomoč državam EAPC v primeru hujših nesreč³³ (Internet 7).

---

³² Med aktivnosti oz. dejavnosti EAPC štejejo tudi seminarji, ki so posvečeni specifičnim vprašanjem. Prvi tak seminar v okviru EAPC je bil v Gruziji oktobra 1998 (Preoblikovani NATO 2004).

³³ EADRCC je začel delovati junija 1998 in takoj so ga zaprosili za podporo visokemu komisariatu ZN za begunce v njegovih prizadevanjih za pomoč v Albaniji, kamor so prbežali begunci s Kosova. Usklajena človekoljubna pomoč NATA in partnerskih držav je bila po begunski krizi v tej regiji, ki se je stopnjevala vse od konca marca 1999, še okrepljena. EADRCC je odigral pomembno vlogo tudi pri koordinaciji človekoljubne pomoči ob poplavah v zahodni Ukrajini, Romuniji in na Madžarskem ter ob potresu v Turčiji leta 1999. Center deluje v tesni povezavi z Uradom za koordinacijo humanitarnih zadev (OCHA) pri OZN (Internet 7).

3.3 ZAČETEK MEDSEBOJNIH ODNOSOV MED NATOM IN RF

3.3.1 Razširjeno medsebojno sodelovanje med NATOM in RF

Že leta 1994, ko je RF vstopila v program PzM, se je čutila želja NATA in ruske strani po razvoju medsebojnega sodelovanja in posebnega partnerstva, kar je bilo zaznati že v načelu »brez veta, brez presenečenj«. Na srečanju med RF in NATOM maja 1995 glede področij skupnega sodelovanja so že načrtovali pripravo vsega potrebnega za razpravo v obliki 16 + 1 (NATO + 1) v okviru Severnoatlantskega sveta. S tem je NATO Ruski federaciji ponudil sodelovanje na tako visoki ravni, kot ga do takrat ni bila deležna še nobena druga nečlanica NATA, čeprav nekateri analitiki trdijo, da je zavezništvo takšno sodelovanje ponudilo z namenom, da odvrne rusko pozornost od širitve zavezništva po koncu hladne vojne, ki je bila vir nesoglasja med NATOM in RF od leta 1993 naprej. Do neke mere je tako NATO uporabil taktično potezo, da je vsakokrat, ko je predvideval razširitev članstva, istočasno ponudil RF poglobljeno partnerstvo ter tako ublažil ruski strah, da je širitev uperjena proti njej ter da jo želi izolirati od dogajanja v Evropi (Smith 2006).

Od leta 1995 se je partnerstvo počasi nadgrajevalo. Takrat je bila sprejeta pomembna odločitev članic NATA, da ne nadaljujejo s širitvenim procesom, dokler se ne končajo ruske parlamentarne in predsedniške volitve, kar naj bi širitev preložilo za eno leto. Članice NATA moratorija niso javno naznanile, so pa ruskim voditeljem na zasedanju zavezništva dale osebno zagotovilo o nameri. Konec leta 1996 je zavezništvo potrdilo konec moratorija, istočasno pa so naznanili, da naj bi se način in področja ruskega sodelovanja z zavezništvom zapisala v formalni listini. Na ministrskem zasedanju NATA jeseni 1996 je bil sprejet *Christopherjev koncept*, katerega glavni elementi so bili širitev zavezništva in razširjeno partnerstvo z RF³⁴. Zveza NATO je s tem potrdila, da ne bo širila jedrskega orožja na teritorij bodočih članic, kar je bila glavna skrb RF glede širitve. Dejanska pogajanja med NATOM in RF so se začela januarja 1997 in so potekala med generalnim sekretarjem NATA Javierjem Solano in ruskim zunanjim ministrom Jevgenijem Primakovom. Plod štirimesečnih

---

³⁴ Christopherjev koncept je predvideval razvoj razprave v obliki 16 + 1 (NATO + 1) ter razširitev sodelovanja z RF na vojaško področje, kar naj bi deloma že predstavljalo sodelovanje ruskih vojakov v enotah IFOR-ja (Smith 2006: 69).

intenzivnih pogajanj je bil dokončni dogovor o srečanju obeh strani v Parizu, kjer so podpisali sporazum o medsebojnem sodelovanju³⁵ (Smith 2006: 70–76).

3.3.2 Ustanovna listina o medsebojnih odnosih, sodelovanju in varnosti med zvezo NATO in RF

Nov temelj za sodelovanje med zvezo NATO in RF je bil postavljen z *Ustanovno listino o medsebojnih odnosih, sodelovanju in varnosti med zvezo NATO in Rusko federacijo* (*Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation*) ali krajše *Ustanovno listino*. Ustanovna listina je bila podpisana 27. maja 1997 v Parizu in je plod štirimesečnih intenzivnih pogajanj³⁶. Kot dokument je Ustanovna listina institucionalizirala redne medsebojne stike med NATOM in RF, ki se začnejo odvijati v okviru novonastalega telesa PJC. Glavni namen dokumenta je priznanje RF kot enakopravnega partnerja v globalni in evropski politiki ter dogovor o prenehanju odnosa, ki temelji na medsebojni sovražnosti. Edina pomanjkljivost dokumenta je, da ni zadovoljil kriterijev mednarodne pogodbe in tako ni pravno obvezujoč za podpisnice. Kljub temu Ustanovna listina potrdi napredek, dosežen v odnosih med zvezo NATO in RF, ter razširi dotedanji obseg sodelovanja. Ustanovna listina vsebuje tudi eksplicitno spoznanje, da imajo članice zavezništva in RF skupno vizijo o Evropi kot celoti ter miru v njej (Fritch 2003).

V listini so opredeljeni cilji in mehanizmi posvetovanja, sodelovanja, skupnega sprejemanja odločitev in skupnega delovanja partneric. *Preambula listine* opisuje zgodovinski in politični kontekst odnosov med NATOM in RF ter poudarja temeljito preoblikovanje tako NATA kot RF po koncu hladne vojne. *Štiri poglavja* listine opisujejo načela in mehanizme, ki uravnavajo partnerstvo med NATOM in RF:

---

³⁵Javier Solana in Jevgenij Primakov sta se med januarjem in majem 1997 srečala na šestih pogovorih, njuni predstavniki pa še najmanj sedemkrat. Pogovori so bili zelo težavni, a sredi maja je le prišlo do skupnega dogovora. Ruski kritiki so sicer bili mnenja, da je sporazum RF dal premalo, ter ga označili kot njihov poraz, saj naj ne bi vključeval ključnih vprašanj. Dvomi glede vsebine sporazuma so se pojavili tudi na Zahodu. Ameriški kritiki so trdili, da je sporazum zavezništvu dal preveč – teoretično naj bi bil dobro zastavljen, a v praksi nedosegljiv (Smith 2006).

³⁶Nekaj mesecev kasneje, junija 1997, so predstavniki vlad in držav zveze NATO in ukrajinski predsednik Leonid Kučma na vrhu v Madridu podpisali podoben dokument, tj. Listino o posebnem partnerstvu med zvezo NATO in Ukrajino. S tem je sodelovanje med Ukrajino in NATOM prešlo na višjo raven, listina pa je podlaga, na osnovi katere se NATO in Ukrajina medsebojno posvetujeta glede vprašanj evroatlantske varnosti in stabilnosti ter glede vprašanj, povezanih s preprečevanjem konfliktov, obvladovanjem kriznih razmer, podporo mirovnim operacijam in s humanitarnimi operacijami (Internet 8).

- I. *Prvo poglavje* opisuje vodilna načela, na katerih temelji partnerstvo med NATOM in RF.
- II. *Drugo poglavje* govori o vzpostavljanju novega foruma za posvetovanje in sodelovanje v okviru Ustanovne listine.
- III. *Tretje poglavje* opisuje področja posvetovanja in sodelovanja.
- IV. *Četrto poglavje* pokriva vojaško-politična vprašanja, vključno s poudarkom na politični zavezanosti držav članic NATA temu, da nimajo nobenega namena, načrta ali razloga, da bi na ozemlju novih članic zavezništva namestile jedrsko orožje (Priročnik o zvezi NATO 2001: 82).

Ustanovna listina predstavlja obojestransko zavezo na najvišji politični ravni za skupno delo pri izgradnji stabilnosti, varnosti in splošnega miru na evroatlantskem območju na podlagi partnerstva in skupnih interesov. Skladno z listino je bil ustanovljen nov forum za posvetovanje in sodelovanje, tj. ***Stalni skupni svet med NATOM in RF***, ki obema omogoča, da začneta z obsežnim programom dejavnosti sodelovanja na področju varnosti in obrambe.

3.3.3 Stalni skupni svet

Stalni skupni svet (PJC) je ustanovljen v skladu z Ustanovno listino dne 27. maja 1997. PJC je osrednji forum za posvetovanje, usklajevanje, medsebojno sodelovanje in razvijanje konsenza med NATOM in RF, in kjer je to primerno, v največji možni meri mesto za skupno odločanje in skupno ukrepanje v zvezi z varnostnimi vprašanji skupnega pomena. PJC se je prvič sestal 18. julija 1997 in hitro postal središče prizadevanj za izgradnjo zaupanja, preseganje zmotnih prepričanj in oblikovanje vzorca za redno posvetovanje in medsebojno sodelovanje (Internet 9). Njegova glavna vloga je okrepiti medsebojno sodelovanje, opredeliti priložnosti za skupno delovanje in medsebojno obveščanje akterjev o varnostnih izzivih ter sprejemanje ukrepov za soočanje s temi izzivi. Kljub temu je nazorno opredeljeno, da lahko obe strani ohranita pravico do sprejemanja odločitev neodvisno druga od druge. PJC ima tako *zgolj posvetovalno vlogo*, ki naj je ne bi razširjal na notranje zadeve članic NATA ali RF, in je ločen od Severnoatlantskega sveta.

Svetu, ki ga sestavljajo vse države članice NATA in RF, predseduje trojka: generalni sekretar NATA, ruski stalni predstavnik v Belgiji in predstavnik države članice NATA, na podlagi sistema trimesečne rotacije. Svet se sestaja na treh ravneh:

- ≈ mesečno na *ravni stalnih predstavnikov*,
- ≈ dvakrat letno na *ministrski ravni* (zunanji in obrambni ministri) in
- ≈ na *vrhunski ravni* (predsedniki držav in vlad).

Svet nima uradnih podstruktur, kljub temu pa se načelniki generalštabov oz. obrambnih štabov sestajajo pod okriljem PJC najmanj dvakrat letno ter vojaški predstavniki mesečno. Svet ima štabno podporo, ki jo zagotavljajo štabi RF in NATA, ter posredno ali neposredno podporo številnih uradov in sektorjev Mednarodnega sekretariata in Mednarodnega vojaškega štaba zveze NATO. Svetu zagotavlja dodatno podporo mreža strokovnih delovnih skupin, strokovnih srečanj in skupnih projektov (Priročnik o zvezi NATO 2001: 300).

Poleg situacije na Balkanu in vprašanj mirovnih operacij se v okviru PJC obravnavajo številna vprašanja. Čeprav Ustanovna listina daje možnost razširitve seznama tem posvetovanja in skupnega sodelovanja, so iz posvetovanja eksplicitno izključena vprašanja notranjih zadev NATA in njegovih članic ali RF. Ustanovna listina niti NATU niti RF ne daje pravice veta na delovanje druge strani, niti ne sme biti uporabljena v škodo interesov drugih držav (Internet 10). Ustanovna listina je podala *19 ločenih področij potencialnega sodelovanja*, katerih večina je ostala pomembnih pri sodelovanju do danes (Hunter idr. 2002). Specifična področja posvetovanja in skupnega delovanja, opredeljena v Ustanovni listini, so naslednja:

1. *nadzor nad oboroževanjem in razorožitvijo* – med najpomembnejše dokumente iz tega področja sodi Sporazum o CFE;
2. *civilno krizno načrtovanje – iskanje in reševanje v primeru nesreč* – na tem področju imata osrednjo vlogo EADRCC in EADRU pri poveljstvu zveze NATO;
3. *znanstveno sodelovanje na področju obrambe*;
4. *okoljska vprašanja, povezana z obrambo* – gre za vprašanja, povezana z varovanjem okolja pri uporabi vojaške tehnologije;
5. *iskanje in reševanje na morju*;
6. *boj proti mednarodnemu terorizmu* – sodelovanje na tem področju je bilo omenjeno že v Ustanovni listini, dejansko pa se je začelo po terorističnih napadih v ZDA 11. septembra 2001;

7. *druga specifična področja sodelovanja* – izmenjava informacij o varnostni in obrambni politiki in silah, konverzija obrambne industrije itd.

Z namenom olajšati stike pod okriljem PJC ter povečali zaupanje med članicami NATA in RF je bila 18. marca 1998 ustanovljena *ruska diplomatska misija pri NATU*. V osebje misije je RF imenovala visokega predstavnika, diplomate in vojaške strokovnjake, ki naj bi omogočali vojaško in obrambno sodelovanje z NATOM. Že Ustanovna listina je določila namestitve ruskih vojaških častnikov za zvezo pri glavnih organih poveljevalne strukture zavezništva in recipročno namestitve zavezniških častnikov za zvezo v RF (Internet 10). Tako so se maja 1998 začela pogajanja o ustanovitvi NATO vojaške misije za zveze v Moskvi, ki naj bi si prizadevala za večjo preglednost in razvoj praktičnega vojaškega sodelovanja³⁷ (Preoblikovani NATO 2004: 22).

Čeprav je bil PJC ustanovljen z namenom večje udeležbe in pridobitve določene prednosti RF pri Natovih zadevah, ji v nadaljevanju ni dal toliko moči pri odločanju znotraj zavezništva ter o evropskih varnostnih zadevah, kot ga je RF dejansko pričakovala. Ustanovna listina o medsebojnih odnosih, sodelovanju in varnosti med zvezo NATO in RF iz leta 1997 in PJC pa tudi nista razrešila vprašanja glede širitve članstva.

---

³⁷ Februarja 1998 je bil v Moskvi odprt NATOV dokumentacijski center za evropska varnostna vprašanja (NATO Documentation Centre for European Security Issues) (Internet 11).

3.4 KRIZA V ODNOSIH

3.4.1 Zaostrovanje razmer na Kosovu

Marca in septembra 1998 je VS ZN sprejel Resoluciji št. 1160 in št. 1199, ki sta se nanašali na poslabšanje varnostnega položaja na Kosovu. Prva je uvedla embargo na uvoz orožja v ZRJ, vključno s Kosovom, slednja pa je določala omejitve glede števila srbskih sil na Kosovu. Z resolucijama sta se strinjala tako RF kot NATO, v času poslabšanja položaja na Kosovu pa sta v celoti izkoristila mehanizem PJC za posvetovanje o krizi. PJC se je junija 1998 sestal na ravni obrambnih ministrov in obsodil množično in nesorazmerno uporabo sile s strani Beograda ter nasilne napade kosovskih skrajnežev³⁸. Jeseni istega leta sta obe strani izrazili podporo diplomatskim prizadevanjem za iskanje politične rešitve in preprečevanje humanitarne katastrofe ter poudarili potrebo po takojšnjem, celovitem in nepreklicnem spoštovanju ustreznih resolucij VS ZN. Ko se je položaj na začetku 1999 zopet občutno poslabšal, je NATO obvestil RF o svoji odločitvi, da izda ukaz za aktiviranje zračnih posegov in večfazne zračne napade, s katerimi bi prekinil nevdržni humanitarni položaj na Kosovu. Severnoatlantski svet je 30. januarja 1999 opozoril vlado v Beogradu, da bo v primeru neupoštevanja zahtev mednarodne skupnosti NATO sprejel vse ukrepe, potrebne za preprečitev humanitarne katastrofe³⁹.

Zveza NATO je **23. marca 1999** izdala ukaz o izvedbi letalskih in raketnih napadov na ZRJ pod imenom *Operation Allied Force* z namenom prisiliti varnostne sile države k umiku iz pokrajine Kosovo. Po 78-ih dneh letalskih napadov zavezniških sil na cilje v ZRJ je 10. junija generalni sekretar NATA Javier Solana ukazal prekiniti letalske operacije zavezništva. Ta odločitev je bila sprejeta po posvetovanju s Severnoatlantskim svetom in potrditvi generala Wesleyja Clarka o začetku popolnega umika jugoslovanskih enot s Kosova. Istega dne so sprejeta načela za politično razrešitev kosovske krize s strani VS ZN, in sicer v okviru Resolucije VS ZN št. 1244. Napad se je končal s podpisom vojaško-tehničnega sporazuma

---

³⁸ V letu 1998 je odprt konflikt med srbskimi vojaškimi in policijskimi silami ter silami kosovskih Albancev povzročil smrt več kot 1.500 kosovskih Albancev, 400.000 ljudi pa je bilo prisiljeno zapustiti svoje domove (Priročnik o zvezi NATO 2001).

³⁹ Mednarodna skupnost si je pri pogajanjih prizadevala za nov političen zagon pri iskanju mirne rešitve konflikta. *Kontaktna skupina šesterice* (Francija, Italija, Nemčija, RF, Velika Britanija in ZDA), ki je bila ustanovljena že leta 1992 na londonski konferenci o nekdanji Jugoslaviji, se je sestala 29. januarja. Dogovorili so se o sklicu nujnih pogajanj z mednarodnim posredovanjem med stranmi v konfliktu. Pogajanja niso uspela, saj je Slobodan Milošević zavrnil sodelovanje (Priročnik o zvezi NATO 2001: 124–126).

med zvezo NATO in Vojsko Jugoslavije, s katerim so bile določene podrobnosti umika varnostnih sil Jugoslavije iz Kosova (Priročnik o zvezi NATO 2001).

3.4.2 Izstop Ruske federacije iz Stalnega skupnega sveta

Do tedaj konstruktivno delo med članicami zavezništva in RF znotraj PJC je vse bolj zasenčila nastajajoča kriza na Kosovu. Kljub prvotnemu soglasju o politični rešitvi krize so dogodki dosegli vrhunec, ko je RF 24. marca 1999 popolnoma prekinila sodelovanje v PJC zaradi zračnega napada sil zveze NATO na ZRJ. Rusi so namreč stremeli k rešitvi krize s pogajanjem ter so bili proti uporabi sile za zaustavitev konflikta. Bili so za uveljavljanje zahtev iz resolucije VS ZN, prav tako pa so podpirali načela mirovne pogodbe v Rambouilleju, sprejete februarja 1999 (Priročnik o zvezi NATO 2001). Posredovanje na Kosovu je bilo, z ruskega stališča, nazorni primer selektivnega pristopa zavezništva do varnosti. Na začetku se je Moskva odzvala na zračne napade zveze NATO z zamrznitvijo vseh oblik vojaškega in političnega sodelovanja z zavezništvom, vključno s prekinitvijo posvetovanja in sodelovanja znotraj PJC, ni pa uradno preklicala Ustanovne listine⁴⁰. Prenehala je sodelovati na srečanjih v okviru EAPC, iz poveljniške strukture zveze NATO v BiH je umaknila svoje pripadnike v mirovnih operacijah in zahtevala umik Natovih častnikov iz Natovega informacijskega urada v Moskvi (Nikitin 2004).

Nestrinjanje glede operacije se je nanašalo na vprašanje, kdo ima pravico nastopati v imenu mednarodne skupnosti, ter na okoliščine, v katerih je posredovanje legitimno. Rusi so NATU predvsem očitali, da je z napadom na ZRJ kršil dve bistveni določbi, zapisani v Ustanovni listini iz leta 1997, kar naj bi bil utemeljen razlog za izstop iz PJC. V skladu z Ustanovno listino sta se NATO in RF zavezala, da bosta spoštovala cilje in načela UL ZN, ki določajo primarno odgovornost ZN, da ohranja mednarodni mir in varnost. Zveza NATO je kršila to načelo, saj ni predhodno obvestila VS ZN o zračnem napadu. Nadalje je Ustanovna listina zavezovala obe strani, da se vzdržujeta groženj s silo ali uporabe sile, ki bi bila naperjena proti teritorialni nedotakljivosti ali politični neodvisnosti katerekoli države oz. ki bi bila kako

---

⁴⁰ Srečanje med NATOM in RF v PJC, ki je bilo sklicano za 15. april 1999, je bilo odpovedano; naslednje srečanje PJC je bilo šele 23. julija istega leta (Internet 11).

drugače nezdržljiva s cilji ZN (UL ZN 1945: 1.–2. člen). Tudi ta člen naj bi NATO grobo kršil z napadom na politično neodvisno državo ZRJ⁴¹ (Smith 2006: 75).

Človekoljubna utemeljitev posredovanja je bila za RF dvomljiva, saj priznani mehanizmi OVSE ali ZN niso ugotovili genocida, množično izseljevanje pa je bilo večje po začetku napadov kot pred njimi. Poleg tega je NATO ustvaril nevaren precedens, ko ni izčrpal diplomatskih sredstev za razrešitev konflikta, preden je posegel po sili, in pri tem prezrl kitajska, indijska in ruska nasprotovanja. Zagotovo pa RF ni reagirala le na dogodke v ZRJ, temveč tudi na način, kako so jo po njenem mnenju marginalizirali pri odločanju o ključnih vprašanjih evropske varnosti. Načeloma Moskva ni izključila uporabe sile na Kosovu in ni imela lastnih interesov v konfliktu niti ni posebej sočustvovala s Slobodanom Miloševićem. Šlo je preprosto za pravila in postopke odločanja o uporabi sile ter potrebo po predhodnem izčrpanju vseh diplomatskih poti, vključno s političnimi in gospodarskimi sankcijami (Nikitin 2004).

Vrh NATA v Washingtonu aprila 1999 je potekal v izjemnem obdobju, med praznovanjem petdesete obletnice zavezništva, vstopom novih članic v zavezništvo in istočasnimi zračnimi napadi za vzpostavitev miru na Kosovu. Na vrhunskem srečanju so vodje držav in vlad zveze NATO sprejeli *nov strateški koncept*, ki v 36. členu opisuje izredno pomembno vlogo RF za evroatlantsko varnost. Za vzpostavitev trajne stabilnosti v evroatlantskem prostoru naj bi bilo odločilnega pomena močno, stabilno in trajno partnerstvo med NATOM in RF (Strateški koncept zveze NATO 1999). Na vrhu so se sestali tudi voditelji ali predstavniki držav članic EAPC, ki so odprto razpravljali o sodelovanju na varnostnem področju v 21. stoletju⁴². Pogovarjali so se o stanju na Kosovu in se odločili narediti konec represivni politiki jugoslovanskega režima ter nadaljevanju zračnih napadov. Čeprav je RF zaradi dogajanja v ZRJ odklonila sodelovanje na washingtonskem vrhu, so voditelji članic NATA znova

---

⁴¹ RF je imela zelo dobro mednarodnopravno podlago tako za preprečitev sprejema resolucij VS ZN kot tudi za preprečitev zračnega napada. Veta na Resolucijo št. 1160 ni dala iz dveh razlogov: (1.) ker je upala, da bo to opozorilo le upoštevano s strani predsednika ZRJ Slobodana Miloševića; (2.) ruska vlada si ni želela izolacije znotraj VS ZN. Kot stalna članica VS ZN bi lahko dala tudi veto na odločitev o zračnem napadu na ZRJ, pri čemer je imela podporo s strani Kitajske, a do odločanja ni prišlo, saj je NATO predhodno napadel ZRJ.

⁴² Na vrhu je EAPC podprl dve poročili Politično-vojaškega usmerjevalnega odbora PzM: (1.) poročilo z naslovom »*Naproti partnerstva za 21. stoletje – okrepljeno in bolj operativno partnerstvo*« (»*Towards a Partnership for the 21st Century – the Enhanced and More Operational Partnership*«), katerega cilj je izboljšati sposobnost zavezniških in partnerskih sil za skupno delovanje v prihodnje, ter (2.) poročilo z naslovom »*Politično-vojaški okviri za operacije pod vodstvom NATA*«, ki obravnava sodelovanje držav partneric pri političnih posvetovanjih, odločanju, operativnem načrtovanju in organizaciji poveljevanja v prihodnjih operacijah pod vodstvom NATA (Internet 12).

poudarili svojo zavezanost partnerstvu z RF pod okriljem Ustanovne listine. Poudarili so tudi dejstvo, da so tesni odnosi med NATOM in RF v obojestransko korist in izrednega pomena za stabilnost in varnost na evroatlantskem območju (Internet 13).

Po koncu zračnih napadov na ZRJ in podpisu sporazuma s strani NATA in jugoslovanskih vojaških poveljnikov se je RF vrnila v PJC. Mesečna srečanja so se znova začela 23. julija 1999, vendar so Rusi za kar nekaj mesecev dnevni red razprav omejili zgolj na vprašanja, povezana s Kosovom. Skromen napredek je bilo zaznati dva meseca kasneje, ko se je ruska vlada odločila, da pošlje glavnega vojaškega predstavnika nazaj na poveljstvo zveze NATO. Prav tako se je RF strinjala, da bo prispevala znatno število vojakov v KFOR pod vodstvom NATA, kot predvideva Resolucija VS ZN št. 1244. Rusko sodelovanje v KFOR-ju je omogočil podpis ločenega sporazuma v Heslinkih. Zavezništvo si je še vedno prizadevalo za polno sodelovanje, kot ga predvideva Ustanovna listina, in RF pozvalo, naj obnovi sodelovanje na celotnem področju, kot ga predvideva Delovni program PJC za leto 1999 (Priročnik o zvezi NATO 2001).

3.4.3 Diplomatska prizadevanja Ruske federacije za zaustavitev kosovske krize

Postavlja se vprašanje, zakaj RF v času zračnega napada zavezništva na ZRJ ni popolnoma prekinila vse odnose z NATOM in Zahodnimi državami, ampak jih je le deloma omejila. Za to naj bi po mnenju Smitha (2006: 80–81) obstajali trije bistveni razlogi, in sicer:

1. Ruska vlada si ni mogla privoščiti, da bi s prekinitvijo vseh vezi z Zahodom izgubila tudi finančno in gospodarsko pomoč, ki jo je prejemale od zahodnih vlad in preko mednarodnih organizacij in agencij, kot je npr. Mednarodni denarni sklad, saj si je do spomladi 1999 komaj opomogla od denarne krize prejšnjega leta.
2. RF se je bala, da bi s popolno prekinitvijo vezi z NATOM bila potisnjena v izolacijo in tako odrinjena od dogajanja v Evropi.
3. Ruski pogajalci so se zavedali dejstva, da ne bi mogli storiti ničesar, s čimer bi lahko zaustavili zračni napad.

Kljub začasni prekinitvi odnosov z NATOM zaradi vojaške operacije je RF vseeno iskala načine, kako bi se izognila izolaciji oz. marginalizaciji ter s tem prikazala, da ima pomembno vlogo v mednarodnih odnosih. RF ni bila več velesila, poleg tega pa je izgubila neposreden

stik z Balkanom, toda še vedno je velika država s tradicionalnim vplivom v nekaterih kriznih središčih. Vodilni ruski politiki so že drugi dan po začetku napadov na ZRJ napeli vse moči, da se udeležujejo kot posredniki in pogajalci na diplomatskem področju. Jevgenij Primakov, takratni ruski premier, se je osredotočil na vzpostavljanje odnosov s Francijo in Nemčijo, kar je bila zelo zvita in preračunljiva poteza, da se vzpostavi koalicija znotraj NATA. Njegovo lobiranje je bilo uspešno, saj sta obe državi začeli verjeti, da je rešitev kosovske krize mogoča le preko sodelovanja z RF⁴³. Poleg tega so zahodne velesile izrazile mnenja, da je RF pomemben dejavnik na Balkanu, brez katerega ne bo mogoče reševati obstoječih kriznih vprašanj. Pri iskanju rešitve so štiri zahodne države (Francija, Nemčija, Velika Britanija in Italija) poskušale spodbuditi RF, da deluje skupaj z njimi in ne proti njim ter da se zave svoje vloge in možnosti, ki se ji ponuja s skupnim delovanjem. Sočasno so v določenih razmerah od RF zahtevale, da le zagotovi dobre storitve in da deluje le kot posrednik (Vukadinović 2002: 89–90).

Ruski predsednik Boris Jelcin je 14. aprila 1999 za posebnega odposlanca pri pogajanjih z ZRJ imenoval Viktorja Černomirdina. Maja istega leta so se dogodki začeli odvijati vse hitreje, za kar naj bi imela zasluge diplomatska trojka, ki so jo sestavljali ameriški namestnik ministra za zunanje zadeve *Strobe Talbott*, finski predsednik *Martti Ahtisari* kot predstavnik EU in ruski predstavnik *Viktor Černomirdin*. Med njimi je steklo niz srečanj z namenom, da osvetlijo skupno pogajalsko stališče. Prisotnost ruskega pogajalca v trojki je imela dve ključni funkciji. Po nekajmesečnih zračnih napadih, ki niso dosegli svojega cilja, je bilo potrebno v pogajanja vključiti tudi »druge akterje«. Med temi »drugimi akterji« je bila najprimernejša RF, saj je geografsko in zgodovinsko povezana s tem delom Evrope ter goji posebne odnose s Srbi⁴⁴. Po mnenju Smitha (2006: 81–85) je bila pogajalska strategija trojke uspešna, saj je junija Slobodan Milošević sprejel pogoje, ki so jih postavili za prekinitev napadov. Arbatov (2000: 11) pa pri tem trdi, da je bila posredovalna vloga Viktorja Černomirdina v diplomatski trojki neuspešna in da ni dosegel pogajalskih dogovorov. Z obiskom v Beogradu je Viktor Černomirdin le vsilil pogoje zveze NATO Slobodanu Miloševiću in pripomogel k razporeditvi ruskih mirovnih pripadnikov na operativno območje, kjer so bili dodeljeni pod Natovo poveljniško strukturo.

---

⁴³ Nemški in ruski diplomati so s skupnim močmi oblikovali rusko-nemški plan, v katerem so bile podane zahteve, ki jih mora uresničiti srbska stran, da NATO prekine napade (Smith 2006).

⁴⁴ Smith (2006: 84) meni, da je Viktor Černomirdin namenoma uporabljal to razlago ter zatrjeval zahodnim sogovornikom, da »... če želite prepričati Slobodana Miloševića, morate najprej prepričati mene ...«.

3.5 VZPOSTAVITEV ŠIROKEGA PARTNERSTVA

3.5.1 Obnovitev in razširitev sodelovanja med zvezo NATO in RF

Proces obnovitve in razširitve sodelovanja med NATOM in RF je potekal postopno. Po krizi v odnosih leta 1999 je obisk *generalnega sekretarja NATA lorda Georga Robertsona v Moskvi 16. februarja 2000* pomagal vzpostaviti široko partnerstvo, ki je obsegalo več kot le kosovsko vprašanje⁴⁵. Partnerji so se zavezali h graditvi stabilne in nedeljive Evrope, ki bo v korist njenega prebivalstva. Sprejeta je bila skupna izjava, v kateri so se dogovorili o postopni obnovitvi sodelovanja na podlagi Ustanovne listine iz leta 1997 (Internet 14). Mesečna zasedanja kot tudi redna ministrska srečanja PJC so po tem obisku imela širši dnevni red. Še zlasti iskrene in odprte izmenjave informacij o vojaških strategijah in doktrinah obeh strani so pokazale, kakšno vlogo lahko igra PJC pri odpravljanju zmotnih prepričanj ter pri krepitvi preglednosti in zaupanja.

Zunanji ministri držav članic NATA in RF so se ponovno srečali maja 2000 v Firencah, kjer se je poleg nadaljnje krepitve dialoga znotraj PJC obnovilo sodelovanje RF v EAPC. Napredek, dosežen v času ministrskih zasedanj v maju in juniju, ki so bila prva formalna zasedanja PJC na ministrski ravni od zračnih napadov NATA za ZRJ, so pomenila nadaljevanje sodelovanja RF z zvezo NATO po enoletni prekinitvi (Internet 15). Na ministrskem srečanju PJC decembra 2000 sta NATO in RF znova poudarila skupno pripravljenost h graditvi varnosti in stabilnosti na evroatlantskem območju. Ministri so potrdili ambiciozen delovni program za leto 2001, ki je vključeval obetavna nova področja. Obrambni ministri so se dogovorili o začetku posvetovanj glede odprtja vojaške misije zveze NATO za povezavo v Moskvi.

V luči vse boljšega dialoga in sodelovanja je generalni sekretar NATA lord George Robertson 19. in 20. februarja 2001 zopet obiskal Moskvo. Med tem obiskom je uradno odprl ***Informacijski urad zveze NATO (NATO Information Office) v Moskvi***, ki naj bi prispeval k temu, da bo ruska javnost boljše razumela delovanje NATA in razvijajoče se odnose med NATOM in RF. Urad zagotavlja, da nevladne organizacije, akademske ustanove in

---

⁴⁵ Generalni sekretar NATA lord George Robertson se je v Moskvi srečal z ruskim zunanjim ministrom Igorjem Ivanovom in obrambnim ministrom Igorjem Sergejevim, sprejel ga je tudi predsednik Vladimir Putin. Teme pogovorov so bile zelo široko postavljene, osrednja tema pa so bili odnosi med NATOM in RF. Strinjali so se tudi o prilagoditvi sporazuma o CFE (Internet 14).

zainteresirani ruski državljani lahko pridobijo informacije o NATU iz prve roke⁴⁶. Ustanovitev urada pomeni ogromen napredek, saj med drugim zagotavlja stalno rubriko o NATU v ruskem vojaškem časopisu *Krasnaya Zvezda (Rdeča zvezda)*, ki je bil do takrat konstantno kritičen do zavezništva (Welberts 2003).

3.5.2 Politične spremembe v Ruski federaciji in nezadovoljstvo znotraj Stalnega skupnega sveta

Proces razširitve sodelovanja med NATOM in RF se je pričel v zadnjih mesecih Jelcinovega predsedovanja RF. Do jeseni 1999 so bile povezave med obema stranema res zopet vzpostavljene, a le na ravni izpred začetka kosovske krize. Do konca predsedovanja Borisa Jelcina ni bilo več čutiti napredovanja v odnosih, kar pa se je spremenilo v začetku leta 2000, ko je *predsedovanje RF* prevzel **Vladimir Putin**⁴⁷. Putin ni zapravljaj časa, ampak je takoj nakazal, da njegovi interesi niso samo nadaljevanje sodelovanja na isti stopnji, ampak partnerstvo na višji kakovostni ravni (Smith 2006).

Sakwa (2004: 17–33) trdi, da vsaka menjava predsednika države običajno ustvari politične spremembe v državi. Bistvena razlika med Jelcinovim in Putinovim vodenjem države je, da je Putin končno naredil odklon od tradicionalne predstave o RF, ki jo je o njej imela Zahoda Evropa v času hladne vojne. S prihodom Vladimirja Putina na oblast postane ruska zunanja politika predvidljivejša in jasnejša kot v času predsedovanja Borisa Jelcina. Putinova zunanja politika je bolj realistična in pragmatična, zaveda se, da RF ni več velesila, ki bi se lahko primerjala in tekmovala z ZDA. RF vidi kot del Evrope, zato je njegova prioriteta povečati

---

⁴⁶ Maja 2006 so ruski funkcionarji ter zavezniški predstavniki zbrali v Vladivostoku, da ob pomoči Sveta NATO – RF in Informacijskega urada zveze NATO v Moskvi pričnejo z javno diplomatsko kampanjo pod imenom »NATO – Russia Rally«. Namen projekta je bil rusko javnost informirati o stopnji sodelovanja med NATOM in RF ter pridobiti informacije o tem, kakšno je rusko javno mnenje o NATU in njegovem odnosu z RF. Ugotovili so, da javno mnenje o NATU ni na isti stopnji, kot je dejansko sodelovanje med NATOM in RF, ter da so hladnovojni klišeji o »NATU kot agresivnem vojaškem bloku«, »obkrožanju RF« in »vojaškem orodju v rokah ZDA« še vedno močno prisotni (NATO – Russia News 2006b).

⁴⁷ Boris Jelcin se je 31. decembra 1999 nenadoma prostovoljno umaknil iz predsedniškega položaja, za vršilca dolžnosti predsednika do izrednih volitev pa postavi Vladimirja Putina, ki je do takrat zasedal položaj premiera ruske vlade. Svojo predsedniško pozicijo Putin ohrani tudi po izrednih predsedniških volitvah marca 2000 (Sakwa 2004). Marca 2004 je Putin osvojil svoj drugi (zadnji) mandat, ki se bo iztekel leta 2008.

vezi z Zahodom, za kar dobi tudi močno javno podporo. Najpomembnejši akter v varnostni politiki Evrope pa je po njegovem mnenju NATO⁴⁸ (Larrabee 2003: 119–121).

Poleg tega je RF leta 2000 sprejela tri pomembne dokumente, povezane z nacionalno varnostjo. Januarja je sprejet *Koncept nacionalne varnostni RF*, ki navaja temeljne cilje ruske nacionalnovarnostne strategije in opredeli vire ogrožanja varnosti. Druga dva dokumenta pa sta še aprila in junija sprejeta *Vojaška doktrina* in *Koncept zunanje politike*⁴⁹ (Weitz 2007). Arbatov (2000: 15–20) v svoji analizi spremembe ruske Vojaške doktrine meni, da je kriza na Kosovu vzrok za spremembo ruske obrambne politike. Namesto povečanja jedrskega orožja je nova ruska obrambna politika usmerjena v možnost lokalne grožnje, konvencionalnega bojevanja in operacij ohranjanja miru predvsem ob ruski meji z bivšimi sovjetskimi republikami (t. i. bližnja tujina⁵⁰). Planirali so predvsem močno konvencionalno obrambo RF in njenih zaveznic proti grožnjam »balkanskega tipa«, kamor naj bi sodile tudi čečenske vojne. Ker je NATO, z namenom da doseže svoje cilje, razglasil pravico napada na neodvisno državo, je bila RF s tem še bolj upravičena, da uporabi silo na svojem teritoriju. Visoka javna in politična podpora za začetek druge čečenske vojne septembra 1999 ter vpliv vojne na odnose med RF in Zahodom sta tako posledica napada na Kosovo.

Kljub temu da so se odnosi po kosovski krizi med NATOM in RF stabilizirali, je bilo čutiti grenak priokus, saj so bili Rusi razočarani s po njihovem mnenju nezadostnim usklajevanjem zavezništva z RF pri sprejemanju odločitev. Z ruske perspektive so bila srečanja v PJC pro forma in niso odražala truda zavezništva, da bi upoštevalo ruske poglede. RF namreč pri odločanju o določenih zadevah ni bila obravnavana kot povsem enakopravna partnerica, ampak kot »učinkovita nečlanica« znotraj sistema (Smith 2006: 92). Na očitke zaveznic, da RF ni pokazala zadostne volje pri sodelovanju znotraj PJC, pa so se Rusi branili z dejstvom o

---

⁴⁸ Pomembne spremembe ob prihodu Vladimirja Putina na oblast so še: nov odnos med politiko in gospodarstvom, ki ni več imelo takšne moči nad politiko kot v preteklosti; začel je z zakonskimi reformami in reformami federalnega sistema; vojaškimi reformami, s katerimi je želel obnoviti moč in ugled ruskih oboroženih sil (Larrabee 2003: 119–121).

⁴⁹ V začetku leta 2001 je Putin sprejel še dve zelo pomembni odločitvi, in sicer je dal zapreti rusko mornariško bazo v Cam Ranh Bayu v Vietnamu in bazo za zbiranje obveščevalnih podatkov na Kubi. Obe bazi sta bili za SZ ključnega pomena v času hladne vojne, svojo vlogo pa sta ohranili tudi v času predsedovanja Borisa Jelcina. Primaren namen v času Jelcinovega vladanja ni bil obdržati bazi zaradi vojaškega pomena, ampak zgolj zaradi političnega in simboličnega prispevka, saj naj bi s tem RF dokazovala, da je še zmeraj mednarodna velesila z globalnim vplivom in navzočnostjo. Uradni razlog za umik iz Vietnoma in Kube naj bi bil ekonomski, a nadaljnji razvoj dogajanja je jasno pokazal pomanjkanje ruskega vpliva na mednarodno politiko (Smith 2006).

⁵⁰ Bližnja tujina oz. bližnje zamejstvo je novi pojem, ki ga RF uporablja za nekdanje republike SZ (Grošelj 2003).

pomanjkanju sredstev in denarja, zaradi česar naj ne bi mogli sodelovati v aktivnostih NATA⁵¹ (Hunter idr. 2002).

PJC tako ni izpolnil naloge, da še bolj približa obe strani. Kljub pozitivnim učinkom, ki jih je imel na odnos med NATOM in RF, je bil zaradi nezadovoljstva RF s položajem v njem ukinjen. Leta 2002 je bil nadomeščen z novim organom, Svetom NATO – RF, ki pomeni nadaljnji napredek v razvoju medsebojnih odnosov (Majcen 2004: 62).

---

⁵¹ V tem obdobju je RF kazala zaskrbljenost glede stanja v ruski obrambni industriji, ki je izgubila del tržišča v Evropi. To je bila posledica vključevanja držav Srednje in Vzhodne Evrope v zvezo NATO, ki je pri opremljanju oboroženih sil novih članic zahtevala svoje NATO standarde. RF se tem standardom ni želela niti ni bila zmožna prilagoditi, zato ni mogla ohraniti svoje konkurenčnosti v Evropi (Hunter idr. 2002).

3.6 ODNOS MED NATOM IN RUSKO FEDERACIJO PO TERORISTIČNIH NAPADIH V ZDA

3.6.1 Rusko sodelovanje v protiteroristični koaliciji

Začetek 21. stoletja je pokazal, kako močno je svet medsebojno povezan, ter nakazal pojav novih groženj in izzivov, ki so (in še bodo) zahtevali vedno bolj združen odziv. Skladno s temi dogodki so članice NATA in RF odprle novo stran v medsebojnem odnosu z namenom, da bi povečale sodelovanje na področjih skupnega interesa ter da bi se skupaj zoperstavile grožnjam varnosti. Odločno rusko sodelovanje v boju proti mednarodnemu terorizmu je pomenilo pomik k trdnejšemu medsebojnemu sodelovanju med NATOM in RF. Z vstopom RF na stran protiteroristične koalicije so se oblikovali pogoji za nove oblike sodelovanja. Nekdanji sovražniki iz hladne vojne so namreč v boju proti mednarodnemu terorizmu našli področje, kjer jih sodelovanje resnično zanima in jim lahko zelo koristi.

RF je ob dogodkih 11. septembra 2001 prevzela zelo aktivno vlogo, ki jo do takrat od predsednika Putina nismo biti vajeni. Predsednik RF je prvi poklical predsednika ZDA Georga Busha ml. in mu izrazil sožalje ter ponudil pomoč. Putin je bil med prvimi svetovnimi voditelji, ki so izrazili pripravljenost sodelovati z ZDA v boju proti mednarodnemu terorizmu, in se zavestno vključil v zunanje-politične dejavnosti ter aktivno podprl ameriško delovanje v boju proti mednarodnemu terorizmu, vključno z vojaško operacijo proti Afganistanu in teroristični mreži Al Kaida. Tragični dogodek postane priložnost, da desetletje po hladni vojni, ki je na zunanje-političnem in varnostnem mednarodnem področju potekalo več ali manj brez RF ali pa samo z njeno rahlo asistenco, RF zopet okrepi svojo prisotnost v mednarodni politiki (Raščan 2005: 103–105).

Vojaška operacija pod vodstvom ZDA, ki je predstavljala povračilni ukrep za teroristične napade 11. septembra, je jasno pokazala, da Američani ne nameravajo izgubljati časa z neskončnimi političnimi razpravami. Njihov temeljni cilj je bil uničiti teroristične skupine, ki so napad zakrivil, ga podprle ali aktivno sodelovale pri izvedbi in kasnejšem skrivanju storilcev. V vojaški operaciji, ki se je začela 7. oktobra 2001, so neposredno delovale tudi ruske sile. V severnem Afganistanu so bile s strani koalicije pod vodstvom ZDA uporabljene v glavnem posebne sile ter vse vrste letalstva (strateško, mornariško, raketno in taktično

letalstvo), ki so olajšale prodor in hitro zmago kopenskih sil "Severne lige", te pa so bile oborožene, opremljene in oskrbovane s strani RF. Ruske sile so ponudile oskrbo po zraku, izmenjavo obveščevalnih podatkov z ZDA in Veliko Britanijo in razmestile inženirske enote za pomoč pri obnovi prometnih povezav. Rusi so prav tako priskrbeli orožje, tanke, oklepne transporterje in tovornjake ter zgradili humanitarne centre za pomoč afganistanskemu prebivalstvu (Lynch 2003: 9). Prav tako pa so Američanom dovolili uporabo nekdanjih sovjetskih baz na območju Kirgizije, Uzbekistan in Tadžikistana (Hesli 2007: 248–254).

Teroristični napadi so vplivali na rusko strategijo boja proti terorizmu, saj so se napadi v ZDA zgodili prav v času, ko so bili Rusi do vratu zapleteni v drugo čečensko vojno. Konflikt v Čečeniji je seveda terjal specifične metode boja proti razkropljenim uporniškimi skupinam, ki pa jih zahodne države, še zlasti ZDA, do takrat niso podpirale. RF se čuti ogrožena pred valom terorizma predvsem na svojih južnih kavkaških in srednjeazijskih mejah, ena izmed glavnih zunanjih ogroženj varnosti RF pa naj bi bila pojav in eskalacija konfliktov v bližnji tujini. Obenem RF zatrjuje, da so tako čečenski uporniki kot tudi nekatere uporniške skupine na Severnem Kavkazu povezane z islamskimi teroristi izven Čečenije, kateri jim zagotavljajo tako finančno kot tudi materialno podporo. Zaradi velike koncentracije muslimanskega prebivalstva v notranjosti Kavkaza ter posledično verske radikalizacije upornikov in prihoda tujih borcev je upor narodov na Severu Kavkaza spremenil pomen ter po mnenju RF dobil značilnosti terorizma. Vse to naj bi opravičilo nadaljnje posredovanje RF v še vedno trajajočih konfliktih na ruskem ozemlju (Gilligan Borg 2003). Jervis (Raščan 2005: 103) tako trdi, da si je Moskva v zameno za podporo v boju proti mednarodnemu terorizmu in uporabo nekdanjih sovjetskih baz pridobila predvsem tiho pravico do napada na »islamske teroriste« v Čečeniji in njihove podpornike v Gruziji. Barany (2003) meni, da so se s tem izkazala za upravičena pričakovanja RF, da bo Washington po dogodkih 11. Septembra 2001 postal manj kritičen do vojne v Čečeniji ter bolj naklonjen avtoritarnemu režimu Vladimirja Putina in prilagoditvam ruskih varnostnih struktur novim varnostnim izzivom⁵².

Hkrati s tem pa se ZDA morajo ves čas zavedati, da z odpiranjem svojih vojaških baz v Afganistanu, Uzbekistanu, Tadžikistanu in Kirgiziji posegajo v rusko interesno sfero in se naseljujejo pred ali celo na rusko dvorišče. Rusi so zato zaskrbljeni glede naraščajoče ameriške gospodarske in vojaške prisotnosti v osrednji Aziji.

---

⁵² Najbolj očitno se te prilagoditve kažejo na Severnem Kavkazu, kjer je teroristična grožnja največja in težnje po protiterorističnem boju največje (Grošelj 2006: 23–25).

3.6.2 Rimska deklaracija o ustanovitvi novega skupnega telesa, Sveta NATO – RF

V upanju, da se bodo medsebojni odnosi med NATOM in RF nadgradili, je novembra 2001 britanski premier Tony Blair v pismu ruskemu predsedniku Vladimirju Putinu, generalnemu sekretarju NATA lordu Georgu Robertsonu in predsednikom držav in vlad članic NATA predlagal nadaljnje poglobljanje sodelovanja. Reakcija ruske administracije na slednje to pismo je bila pozitivna, iniciativa pa je dobila podporo številnih članic zavezništva. Čeprav se pogajanja o nadaljnjem sodelovanju sprva niso dobro začela, saj so Rusi trdili, da se na zavezniški strani ponavljajo isti argumenti in drža ter da se ni nič bistvenega spremenilo po dogodkih 11. septembra, je konec istega leta le prišlo do dogovora o ustanovitvi novega sveta (Hunter idr. 2002: 5).

Z namenom tesnejšega obojestranskega sodelovanja je bila 28. maja 2002 v oporišču Pratica di Mare blizu Rima podpisana **Rimska deklaracija z naslovom *Odnosi med NATOM in RF: nova raven kakovosti*** (*NATO – Russia Relations: A New Quality*). Deklaracijo so podpisali voditelji tedaj 19-ih držav članic zveze NATO in ruski predsednik Vladimir Putin. Mnogi politični analitiki menijo, da sporazum pomeni dokončen pokop hladne vojne (NATO – Russia Council 2002).

Rimska deklaracija je prinesla korenite spremembe v odnosih med NATOM in RF. Naznanila je ustanovitev novega stalnega skupnega telesa, vzpostavila pa je tudi nove mehanizme in postopke za sodelovanje, ki naj bi izboljšali razumevanje med partnerji in omogočili približevanje med njimi. Določila je, da bodo članice novoustanovljenega telesa sprejemale skupne odločitve in bodo, posamično ter skupno, odgovorne za izvajanje teh odločitev. Določena so bila področja sodelovanja, ki so razen manjših sprememb istovetna s področji skupnega interesa iz Ustanovne listine o medsebojnih odnosih, sodelovanju in varnosti med zvezo NATO in RF iz leta 1997.

Deklaracija je določila **9 prednostnih področij sodelovanja**:

1. **boj proti terorizmu,**
2. **krizni management,**
3. **preprečevanje širjenja orožja za množično uničenje,**
4. **nadzor nad oboroževanjem in ukrepi za krepitev zaupanja (CSBM),**

5. *protiraketna obramba,*
6. *iskanje in reševanje na morju (SAR),*
7. *(med)vojaško sodelovanje in obrambne reforme,*
8. *ukrepi civilne zaščite (zaščita pred naravnimi nesrečami)*
9. *nove grožnje in izzivi* (NATO – Russia Council 2002: 7–8).

Področja sodelovanja med NATOM in RF ostajajo odprta, kar pomeni, da se lahko sodelovanje nadaljuje tudi na drugih področjih, kot so na primer znanstveno sodelovanje, sodelovanje na področju logistike, krepitev političnega dialoga, upravljanja zračnega prostora (airspace management). Partnerice same določijo, katera bodo prednostna področja skupnega sodelovanja kot tudi obseg sodelovanja na posameznem področju. Izmed vseh področij sodelovanja pa izstopajo štiri, na katerih skupni interesi partneric dobijo izrazitejši pomen, in sicer: krizni management, sodelovanje v boju proti terorizmu, preprečevanje širjenja orožja za množično uničenje in protiraketna obramba (Smith 2006).

3.6.3 Svet NATO – Ruska federacija

Z Rimsko deklaracijo nastali Svet NATO – RF je nadomestil leta 1997 ustanovljeni PJC z namenom, da poveže in nudi možnost skupnega delovanja članicam NATA in RF. Postal je mehanizem za posvetovanje, sodelovanje, izgradnjo soglasja, skupno odločanje in ukrepanje glede varnostnih vprašanj na evroatlantskem območju. Svet predstavlja forum za razpravo o vrsti vprašanj ter priložnost za oblikovanje skupnih sklepov (Ivanov 2005). Predseduje mu generalni sekretar NATA⁵³, sestaja pa se:

- mesečno na *ravni stalnih predstavnikov in vojaških predstavnikov,*
- dvakrat letno na *ravni obrambnih in zunanjih ministrov* ter
- priložnostno na *vrhunski ravni* (predsedniki držav in vlad) (Internet 16).

Glavna značilnost novonastalega telesa je, da ne deluje več po načelu NATO + 1, ampak po *načelu soglasja 20 enakopravnih držav*⁵⁴, kar omogoča enakopravno sodelovanje vseh

⁵³ Z ustanovitvijo novega sveta je uvedena neposredna varna telefonska zveza med generalnim sekretarjem NATA, ki je predsednik Sveta NATO – RF, in ruskim obrambnim ministrom (NATO – Russia forging deeper relations 2004).

⁵⁴ Do razširitve zaveznitva leta 2004 je načelo soglasja zajemalo 20 enakopravnih držav. Od 2. aprila 2004 naprej pa se Svet NATO – RF sestaja v obliki »27-ih enakopravnih držav« (Internet 1).

partnerskih držav, vključno z RF. RF je v novonastalem svetu postala enakopravna partnerica članicam NATA, medtem ko je imela v PJC le posvetovalno vlogo. V PJC je zavezništvo RF zgolj obveščalo o odločitvah, zato so članice NATA morale vsa svoja stališča uskladiti pred srečanji z ruskimi predstavniki. Zveza NATO je z ustanovitvijo novega sveta pokazala pripravljenost, da ruskim predstavnikom omogoči sodelovanje pri sprejemanju odločitev. Pri tem je potrebno poudariti, da načelo soglasja pomeni enakopravno soodločanje NATA in RF glede vprašanj skupnega interesa. Obe strani sta ohranili avtonomijo odločanja in možnost neodvisnega delovanja glede internih vprašanjih. Zavezništvo je tudi opozorilo, da RF nima pravice veta in da si v primerih, ko v okviru sveta ne bo moč doseči soglasja, pridržuje pravico do enostranskih odločitev (Internet 17).

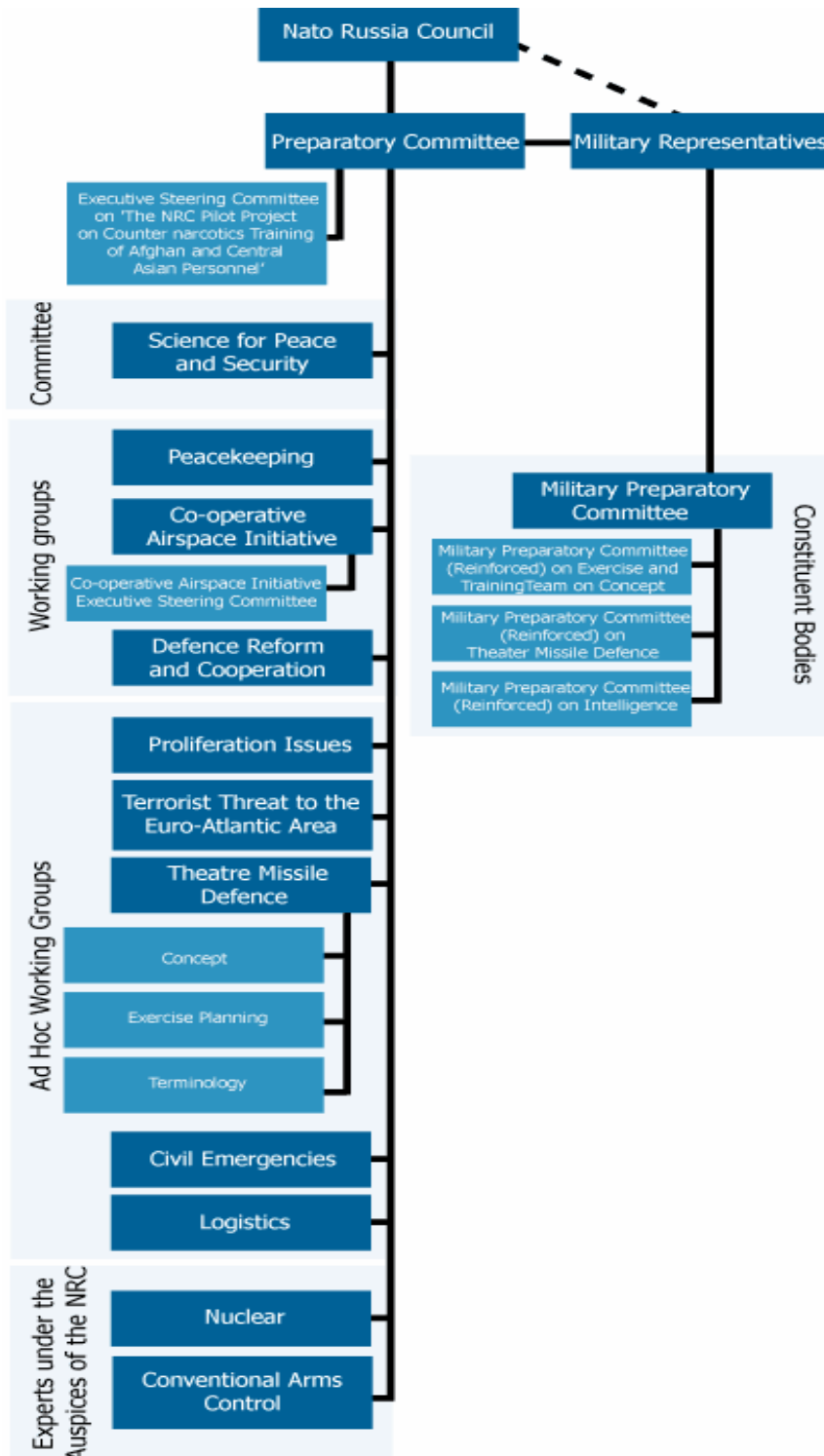
Na rimskem vrhu je bilo zaznati še eno spremembo, in sicer *novi sedežni red*. Ruski predsednik je med podpisom deklaracije sedel med španskim premierom Josejem Mario Aznarjem in portugalskem premierom Josejem Duraoom Barrosom. Sedežni red je od takrat naprej določen po abecednem vrstnem redu in naj bi simboliziral nove odnose med zavezništvom in RF, ki je v svetu postala »*enakovredna partnerica*«. Do tega srečanja je namreč veljalo, da je ruski predstavnik vedno sedel na čelu omizja, ločen od članic zavezništva (Internet 18).

Z namenom večjega praktičnega sodelovanja med partnericami danes pod okriljem Sveta NATO – RF deluje 27 podrejenih odborov; sem sodijo odbori, ki so bili ustanovljeni že z Rimsko deklaracijo, komisije, različne delovne skupine ter manj formalne skupine strokovnjakov, ki delujejo pod pokroviteljstvom Sveta NATO – RF⁵⁵ (Internet 25). Pomembna novost znotraj sveta je ustanovitev *Pripravljalnega odbora (Preparatory Committee)*, ki vnaprej pripravi vso nujno administracijo za nemoten potek srečanj med NATOM in RF. Odbor, ki vključuje tudi ruske predstavnike, se srečuje najmanj dvakrat mesečno, da pripravi teme za razpravo stalnih predstavnikov ter nadzira vse aktivnosti strokovnjakov, ki delujejo znotraj Sveta (NATO – Russia forging deeper relations 2004).

---

⁵⁵ Delovne skupine in odbori Sveta NATO – RF razvijajo sodelovanje na področjih boja proti mednarodnemu terorizmu, neširjenja množičnega orožja, ohranjanja miru, protiraketne obramba, upravljanja zračnega prostora, ukrepov civilne zaščite, obrambne reforme, sodelovanja na področju logistike, znanstvenega sodelovanja in na področju izzivov sodobne družbe (NATO – Russia forging deeper relations 2004).

Skica 3.6.3.1: Struktura Sveta NATO – Ruska federacija

Vir: (Internet 25).

Zveza NATO in RF sta z ustanovitvijo Sveta povečala praktično sodelovanje na vojaško-operativnem področju, kar nakazuje dejstvo, da sta v letu 2004 imela 57 skupnih vaj in projektov, medtem ko sta jih v letu 2002 imela le 7 (Smith 2006: 104). Strokovnjaki zavezništva in RF tako sodelujejo v samostojnih projektih na mnogih ključnih področjih, kot so: skupna vaja civilnega kriznega upravljanja v Noginsku kot odgovor na namišljeni teroristični napad z uporabo kemičnega orožja, izdelava skupnih ocen o ogroženosti čet v mirovnih misijah na Balkanu in ogroženosti civilnega letalstva pred terorističnimi napadi, sporazum o podmorniškem reševanju ter načrt za temeljito oceno grožnje pred širjenjem orožja za množično uničenje (Majcen 2004: 62).

V okviru vse tesnejšega sodelovanja z RF je NATO na predvečer ustanovitve novega skupnega telesa, Sveta NATO – RF, v ruski prestolnici slovesno odprl svojo *prvo vojaško misijo za zveze (Military Liaison Mission)*. Ta omogoča, da partnerici sodelujeta pri odločitvah na številnih področjih, ki zajemajo varnostna vprašanja. Misija zagotavlja tudi boljše razumevanje med oboroženimi silami obeh strani in si prizadeva za večjo preglednost in razvoj praktičnega vojaškega sodelovanja (Preoblikovani NATO 2004: 22).

V letu dni po ustanovitvi se je Svet soočil s kar z *dvema dogodkoma*, ki bi lahko predstavljala *potencialno nesoglasje*. Prvi je bi *vrh zveze NATO novembra 2002 v Pragi*, ki je naznanil novo širitev zavezništva s kar sedmimi novimi državami, med katerimi so bile tudi tri Baltske države. Latvija, Litva in Estonija so bile tako prve bivše sovjetske republike, ki so bile uradno povabljeni v zavezništvo. RF je v splošnem njihovo povabilo sprejela dokaj mirno in se tudi udeležila zasedanja Sveta NATO – RF na vrhu v Pragi⁵⁶. Ob drugi širitvi zavezništva proti Vzhodu po koncu hladne vojne je generalni sekretar zveze NATO lord George Robertson ruskemu predsedniku Vladimirju Putinu zagotovil, da načrtovana širitev zavezništva ni usmerjena proti ruskim interesom. Širitev zavezništva naj bi bila vsem državam v regiji v prid, vključno z RF. Skrb ruskega predsednika je bila predvsem, da širitev ne bi spodkopala interesov ruske nacionalne varnosti, predvsem z morebitnim nameščanjem zavezniških enot v novih državah članicah zavezništva (Internet 24). Kljub temu da RF še danes ne zanika

---

⁵⁶ Ob prejšnjih dveh vrhunskih zasedanjih NATA, ki sta obravnavala širitev – v Madridu julija 1997 in v Washingtonu aprila 1999 –, je ruska vlada izrazila nejevoljo in nesoglasje s širitvijo, še posebej če bi ta zajemala Baltske države. Obeh zasedanj zavezništva se kljub povabilu iz protesta ni udeležila (Smith 2006). Skeptičnost glede sprejema Baltskih držav v zavezništvo v drugem krogu širitve po hladni vojni je bilo čutiti predvsem v izjavah nacionalistično usmerjenih skupin, delno pa tudi v ruskem državnem vrhu (Barany 2003: 31–35).

svojega nasprotovanja širitvi, je predsednik Putin zagotovil, da so primarni ruski interesi še vedno usmerjeni k dobrim odnosom in sodelovanju z Zahodom, še posebno z NATOM.

Drugi test sodelovanja je predstavljala *Iraška kriza*. Mnogi so se bali, da se bo z iraško krizo ponovilo dogajanje iz leta 1999, ko je RF zaradi nestrinjanja z napadom na ZRJ zapustila PJC. RF je tokrat ravnala popolnoma drugače, podprla je Resolucijo VS ZN št. 1441 ter kasneje zatrjevala, da bo podprla vojaško posredovanje proti režimu Sadama Huseina, če se ne bo držal dogovorov⁵⁷. Delne zasluge, da v obeh primerih ni prišlo do nesoglasja med RF in NATOM, naj bi imel predvsem Svet NATO – RF, Ruska federacija pa je pri dogovorih pokazala veliko več konstruktivnosti in kooperativnosti kot leta 1999. Aleksander Vershbow (Smith 2006: 100–105) je poglobljeno sodelovanje RF znotraj sveta dokazoval z dejstvom, da se je NATO po 11. septembru bolj usmeril k obravnavanju groženj, s katerimi se je srečevala tudi RF – boj proti mednarodnemu terorizmu in neširjenje orožja za množično uničenje –, zaradi česar je RF začela sprejemati NATO v bolj pozitivni luči.

RF je s trenutnim sodelovanjem v okviru sveta kot obliki strateškega partnerstva načeloma zadovoljna, saj v veliki meri zadovoljuje svoje potrebe po poglobljenem sodelovanju z NATOM, še posebej z nekaterimi najpomembnejšimi članicami zavezništva (ZDA). Ruska stran edino izraža obžalovanje, da v svetu ni več zaupanja in izmenjave mnenj ter da so stališča zaveznic pogosto predhodno usklajena, kar pa ni v skladu z Rimsko deklaracijo (Internet 19).

---

⁵⁷ Dogajanja avgusta 2002 so pokazala, kako visoka je stopnja zaupanja v odnosih med RF in ZDA. RF je namreč takrat dolgoročno povečala gospodarsko sodelovanje z Irakom, Busheva administracija pa je to potezo sprejela presenetljivo mirno. Mnogi so celo namigovali, da je Putin plan sodelovanja z Irakom predhodno predstavil ZDA (Smith 2006: 101).

4. PRIORITETNA PODROČJA SODELOVANJA

4.1 PODROČJA SODELOVANJA IZ RIMSKE DEKLARACIJE

Skozi skupno razpravo, združeno odločanje in skupne načrte lahko NATO in RF prevzameta odgovornost sprejemanja odločitev, ki so skupnega interesa ter se nanašajo na sodobne izzive in grožnje varnosti ter stabilnosti v Evropi kot tudi širše. Kritični del tega procesa je določanje, kje skupni interesi obeh strani sovpadajo in kje ne ter kateri so primerni mehanizmi za premostitev razlik in povečanje potencialnega sodelovanja. Z ustanovitvijo Sveta NATO – RF sta zavezništvo in RF razvila politični dialog, skupno oceno varnosti, povečala izmenjavo informacij o potencialnih grožnjah ter uskladila delovanje pri preprečevanju kriz in odzivanju nanje.

Številna področja skupnega delovanja, ki jih imata zavezništvo in RF za primerna za sodelovanje, so bila določena že z Ustanovno listino iz leta 1997 in kasneje v Rimski deklaraciji. Nekatera teme sodelovanja lahko uvrstimo v več kot le eno stvarno področje. Vsa področja sodelovanja niso enako pomembna v luči partneric, saj vsakemu posebej določijo njegovo vrednost, tudi na podlagi politične presoje, ki je v skladu z določenim časovnim obdobjem (Hunter idr. 2002: 22–24). Sodelovanje je odprto za nove ideje in teme skupnega interesa. **Področja sodelovanja iz Rimske deklaracije** oz. področja, na katerih je sodelovanje najintenzivnejše, so naslednja:

- **Boj proti terorizmu** je ključna tema, ki je najbolj zaznamovala odnos med NATOM in RF; na tem področju je sodelovanje najintenzivnejše. Svet vseskozi pripravlja in redno ažurira skupne ocene terorističnih groženj na evroatlantskem območju, proučuje pa tudi vlogo oboroženih sil v boju proti terorizmu⁵⁸.
- Zveza NATO in RF sodelujeta pri **nadzoru nad oboroževanjem in pri spoštovanju ukrepov za krepitev zaupanja (CSBM)**. Zavezali sta se, da bosta spoštovali določila iz dopolnjenega Sporazuma o CFE iz leta 1999 ter podprli pristop novih držav k sporazumu,

---

⁵⁸ Tri konference na visoki ravni – v Rimu in Moskvi leta 2002 ter v Norfolku aprila 2004 – so raziskovale vlogo oboroženih sil v boju proti mednarodnemu terorizmu in načine praktičnega vojaškega sodelovanja na tem področju (Internet 20).

ki bodo prispevale k evropski varnosti in stabilnosti. Partnerice so se zavezale, da bodo sodelovale v aktivnostih, povezanih s krepitvijo jedrske varnosti. Zveza NATO in RF pripravljata skupne ocene globalnega gibanja glede širjenja orožja za množično uničenje, kar se nanaša na skupno sodelovanje v preprečevanju razvoja in širjenja kemičnega, biološkega in jedrskega orožja ter sredstev za lansiranje tega orožja.

- Sodelovanje na področju **protiraketne obrambe** na vojskovališču se ukvarja s popolnoma novo nevarnostjo, ki jo povzroča vedno večja razpoložljivost in natančnejši balistični izstrelki. Države zaveznitva in RF bi lahko sodelovale pri povečanju interoperabilnosti med zavezniškimi in ruskimi sistemi protiraketne obrambe.
- Okrepitev **med(vojaškega) sodelovanja** zajema sodelovanje pri vajah in usposabljanjih na področju logistike, zračnega prometa in dolivanja goriva letalom v zraku. Ključni cilj vojaškega sodelovanja je izboljšati interoperabilnost, saj morajo biti sodobne oborožene sile sposobne delovati znotraj mednarodnega poveljstva, ko sodelujejo v operaciji ohranjanja miru ali pri obvladovanju kriznih razmer. To se nanaša predvsem na logistiko, vključno s preizkušanjem interoperabilnosti opreme in postopkov.
- **Sodelovanje v zračnem prostoru** vključuje tudi bolj poglobljeno sodelovanje pri upravljanju zračnega prometa in zračni nadzor, ki bo povečal varnost v zraku. Hkrati se bo s tem zmanjšala možnost grožnje uporabe civilnih letal v teroristične namene.
- **Krizni management** predstavlja sodelovanje ruskega kontingenta v mirovnih operacijah v BiH in na Kosovu (v SFOR-ju in KFOR-ju) ter skupno poslanstvo partneric, da prispevajo k miru in stabilnosti na Balkanu. S praktičnim sodelovanjem v operacijah partnerice gradijo medsebojno zaupanje ter se s tem pripravljajo za nadaljnje vojaško sodelovanje. V prihodnje bi lahko mirovne operacije potekale tudi pod okriljem Sveta NATO – RF.
- **Reforme obrambnega sistema** tako zavezniških kot tudi ruskih oboroženih sil naj bi zajemale reforme oboroženih sil ter upravljanja s človeškimi in finančnimi viri, soočanje z obrambnimi reformami in reformami vojaške industrije. RF in članice NATA potrebujejo oborožene sile ustreznih velikosti, izurjenosti in opremljenosti, da se bodo lahko spopadale s celotno paleto groženj 21. stoletja. Številne članice NATA so v zadnjem desetletju vpeljale temeljne reforme in z njimi prilagodile svoje oborožene sile zahtevam

današnjega časa. RF bi tako lahko imela dober vzgled za preoblikovanje svojih oboroženih sil pri članicah zaveznitva, strokovna posvetovanja pa naj bi zajemala različne vidike obrambnih reform⁵⁹.

- Že od leta 1996 zveza NATO in RF sodelujeta pri razvijanju zmožnosti za skupno ukrepanje pri **zaščiti pred in odzivanju na naravne nesreče** ter medsebojno usklajujeta dejavnosti zaznavanja in preprečevanja naravnih nesreč. Prav ruski predlog je leta 1998 pripeljal do ustanovitve EADRCC. Civilno-vojaško sodelovanje na tem področju poteka prek različnih vaj ter seminarjev, ki pogosto vključujejo tudi druge partnerice. Svet NATO – RF je okrepil sodelovanje na tem področju, saj danes zajema tri področja: povečanje interoperabilnosti, izboljšanje postopkov sodelovanja ter povečano izmenjavo informacij, strokovnega znanja in izkušenj.

- **Iskanje in reševanje na morju (SAR)** predvideva izvedbo določil okvirnega dokumenta NATA in RF o reševanju podmorniških posadk ter nadaljnje sodelovanje, transparentnost in zaupanje na tem področju. Prelomnico v tesnejšem vojaškem sodelovanju pri operacijah iskanja in reševanja na morju pomeni potopitev ruske jedrske podmornice Kursk avgusta leta 2000, ko je umrlo vseh 118 članov posadke. Februarja 2003 je bil v ta namen podpisan okvirni sporazum med NATOM in RF o zasilnih izhodih in reševanju posadk podmornic (Internet 20).

- **Znanstveno in tehnološko sodelovanje na področju obrambe** se je začelo maja 1998, ko je bil na zasedanju PJC v Luksemburgu podpisan memorandum o znanstvenem in tehnološkem sodelovanju med NATOM in ruskim ministrstvom za znanost in tehnologijo, ki določa ustanovitev Skupnega odbora NATA in RF za znanstveno in tehnološko sodelovanje – JSTC⁶⁰. Odbor je usmerjen tudi v proučevanje uporabe civilnih znanosti pri

---

⁵⁹ V fazi širšega sodelovanja na področju obrambnih reform so potekale skupne dejavnosti projekta prekvalificiranja upokojenih ruskih vojaških pripadnikov. Te so se uspešno začele julija 2002 v Moskvi. Poleg tega je Akademija NATA za obrambo v Rimu v letu 2003 dala na voljo štipendije za ruske akademike, da bi s tem spodbudila raziskave o obrambni reformi (Preoblikovani NATO 2004: 24).

⁶⁰ JSTC opravlja svoje delo pod nadzorom PJC in se srečuje enkrat letno, izmenično v RF in na sedežu NATA. Na prvem srečanju JSTC, ki je potekalo novembra 1998, so opredelili tri področja sodelovanja v okviru memoranduma o soglasju: fizika plazme, rastlinska biotehnologija ter napovedovanje in preprečevanje naravnih nesreč (Priročnik o zvezi NATO 2001). Teme, s katerimi se JSTC ukvarja danes, so naslednje: odkrivanje eksplozivnih sredstev, raziskovanje družbenih in psiholoških vplivov terorizma na družbo, zaščita pred kemičnim, biološkim, radiološkim in jedrskim orožjem, kibernetična varnost, varnost pri transportu različnih sredstev (Internet 20).

obrambi pred terorizmom in novimi grožnjami, kakor tudi v *okoljevarstvene težave*, ki so posledica vojaških ali civilnih dejavnosti⁶¹.

- *Nove grožnje in izzivi* so področje sodelovanja, ki zajema sodelovanje na drugih specifičnih področjih, ta pa so posledica spreminjajočega se varnostnega okolja v 21. stoletju (NATO – Russia Council 2002).

4.1.1 Sodelovanje v boju proti mednarodnemu terorizmu

Področje, ki je najbolj okrepilo partnerstvo med RF in NATOM po hladni vojni in ki je bilo v skupnem interesu obeh strani, je sodelovanje v boju proti mednarodnemu terorizmu. Omenjeno je bilo že v Ustanovni listini iz leta 1997, a takrat ne NATO ne RF nista dobro vedela, kako bi razvila sodelovanje na tem področju in katerim ciljem bi posvečala pozornost. Na začetku so bile razprave sestavljene pretežno iz izmenjav medsebojnih zagotovil o pomenu tovrstnega sodelovanja. O naravi in izvoru terorizma je bilo malo politične razprave, prav tako o posledicah terorizma za koncepte, politike, strukture in zmogljivosti zavezništva. Dejansko sodelovanje se je začelo po terorističnih napadih v ZDA 11. septembra 2001⁶². Vse od tega datuma dalje je bil skorajda sleherni vidik dela znotraj NATA obravnavan v luči grožnje, ki jo terorizem predstavlja za prebivalce in oborožene sile (De Mora-Figueroa 2005).

Takojšnja ruska podpora ZDA po terorističnih napadih in njen dolgotrajni vojaški spopad v Čečeniji, ki ga RF razglša kot protiteroristično kampanjo, sta bila zadosten pogoj za tesnejše sodelovanje. Dva dneva po napadih, 13. septembra, je PJC sprejel skupno izjavo, v kateri je obsodil napade in izrazil pripravljenost na sodelovanje v boju proti grožnji. Mesec kasneje je bil sprejet dogovor o prvem akcijskem načrtu za sodelovanje, ki je poudarjal potrebo po boljšem sodelovanju med NATOM in RF pri obravnavanju novih varnostnih izzivov (Kelin 2005).

---

⁶¹ Med številnimi odbori, ki delujejo znotraj zveze NATO je tudi Odbor za proučevanje izzivov sodobne družbe – CCMS. Na področje njegove dejavnosti sodijo zlasti tehnološki izzivi, ki nastajajo kot posledica hitrega družbenega in tehnološkega razvoja, predvsem industrijska in okoljska tveganja ter njihove posledice na zdravje ljudi in na okolje. Leta 2006 sta se znanstveni odbor in CCMS preoblikovala v novi odbor Znanost za mir in varnost (Science for Peace and Security – SPS) (Internet 21).

⁶² Zveza NATO je po dogodkih 11. septembra 2001 v interpretacijo 5. člena Severnoatlantske pogodbe, ki pravi, da se »...oborožen napad na eno ali več pogodbenic v Evropi ali Severni Ameriki šteje za napad na vse pogodbenice...«, začela vključevati tudi teroristični napad (Smith 2006).

RF je nedvomno ena najbolj ogroženih držav, kar zadeva teroristične napade. Enega izmed virov ogrožanja predstavljajo skupine, ki delujejo znotraj države in nimajo mednarodne dimenzije ter imajo zelo konkretne cilje, ki praviloma zajemajo spremembe na političnem, gospodarskem in družbenem področju. Največja teroristična grožnja in vir mnogih drugih potencialnih konfliktov v RF danes predstavlja položaj v Čečeniji. V drugo skupino virov ogrožanja spadajo separatistične gverilske skupine na območju Severnega Kavkaza in v bližnji tujini, ki si že od sredine 90-ih let 20. stoletja prizadevajo iztrgati svoja ozemlja iz ruskega prijema, pri tem pa se občasno poslužujejo tudi čistih terorističnih metod. V zadnjih petnajstih letih je na območju RF v terorističnih napadih raznih skupin umrlo na tisoče ljudi, večino smrti pa so zakrivile skupine na območju Severnega Kavkaza. Boj proti terorizmu kot vir ogrožanja je bil deležen še večje pozornosti ruskih varnostnih organov po dveh hudih terorističnih napadih na ruskem ozemlju: leta 2002 napad na moskovsko gledališče Nord-Ost in leta 2004 zajetje talcev v šoli v Beslanu (Egelič 2006).

RF lahko svojim partnerjem na področju boja proti mednarodnemu terorizmu ponudi zelo veliko. Njena sredstva vključujejo obveščevalne zmogljivosti, politični vpliv v pomembnih regijah sveta in izkušnje s preprečevanjem terorističnih napadov ter z obvladovanjem njegovih posledic. Po drugi strani pa ima NATO precej širok spekter možnosti za politično-vojaški odziv, ki jih lahko uporabi v kriznih razmerah. Poleg tega je za razliko od drugih medvladnih struktur zavezništvo sposobno zagotoviti zaupnost posredovanih informacij, kar je v boju proti mednarodnemu terorizmu izjemnega pomena (Kelin 2005). Za obrambo pred terorizmom je NATO razvil nov vojaški koncept, ki vključuje štiri kategorije možnih vojaških aktivnosti:

- ∞ obrambni ukrepi za zmanjšanje ranljivosti pred terorističnimi napadi,
- ∞ urejanje razmer po napadu,
- ∞ protiteroristične ofenzivne aktivnosti in
- ∞ vojaško sodelovanje s partnerskimi in nekaterimi drugimi državami (Ukrajina, RF, države Sredozemskega dialoga) ter organizacijami (EU, OVSE, ZN) (Bennett v Majcen 2004: 38).

Operacija *Active Endeavour*, mednarodna protiteroristična operacija zveze NATO v Sredozemlju, je jasen dokaz odločenosti zavezništva, da se odzove na terorizem. Operacija se je začela oktobra 2001 v okviru aktiviranja 5. člena Severnoatlantske pogodbe in se je najprej

osredotočila na patroljiranje vzhodnega Sredozemlja in nadziranje trgovskih ladij. Kasneje je bilo vanjo vključeno tudi spremljanje civilnih ladij skozi Gibraltarsko ožino in vkrcanje na sumljiva plovila z njihovim dovoljenjem, geografsko pa je začela pokrivati celotno Sredozemlje. Operacija Active Endeavour je bila zanimiva tudi za partnerice NATA. Tako je s podpisom sporazuma o podpori v njej začela aktivno sodelovati tudi RF⁶³ (De Mora-Figueroa 2005). Ruske enote so v operacijo vstopile z namenom zagotoviti stalne protiteroristične patrolje in s tem razbremeniti ameriške ladje (Smith 2006: 33). Z operacijo so odpravili vse postopkovne in tehnične ovire, kar je odprlo pot ladjam črnomske flote, da se lahko vključijo v misijo. Sporazum o ruski podpori v operaciji določa tudi obseg prispevka RF v operacijo ter dovoli ruskim vojaškim ladjam nadzor nad vkrcavanjem na sumljiva trgovska plovila, ki plujejo pod rusko zastavo (Ivanov 2005).

Zveza NATO in RF sodelujeta tudi v pilotnem projektu, ki se ukvarja s preprečevanjem trgovine z drogami v Afganistanu, saj naj bi ta pomenila glavni vir dohodka za teroristične skupine in organizacije (NATO – Russia News 2006a). Rimska deklaracija iz leta 2002 je terorizem opredelila kot ključno področje posvetovanj in praktičnega sodelovanja med NATOM in RF, decembra 2004 pa je bil še dodatno sprejet *Akcijski načrt za boj proti terorizmu*. Pri tem je treba poudariti, da se ZDA in RF načeloma strinjata, da je mednarodni terorizem grožnja, ki je skupna obema, ne strinjata pa se glede natančne definicije terorizma oz. držav, ki naj bi bile največje podpornice mednarodnega terorizma⁶⁴ (Hunter idr. 2002: 16).

---

⁶³ Aprila 2005 je bil podpisan Sporazum o statusu sil, ki predstavlja pravno podlago za premike vojaškega in podpornega osebja v države zaveznice, partnerske države in RF ter iz njih, zaradi česar je veliko lažje organizirati skupne dejavnosti in sodelovati v skupnih operacijah. RF je tako začela sodelovati v protiteroristični operaciji Active Endeavour pod vodstvom NATA v Sredozemlju (Internet 26).

⁶⁴ V začetku leta 2003 so ZDA objavile seznam držav podpornic mednarodnega terorizma, ki so naslednje: Kuba, Sirija, Sudan, Severna Koreja, Iran, Irak (takrat še pod vladavino Sadama Huseina) in Libija. RF pa ima dokaj dobre gospodarske in politične odnose z vsemi temi državami, razen s Sudanom, in se ne strinja, da so podpornice terorizma (Smith 2004).

4.2 OBLIKE SODELOVANJA MED NATOM IN RUSKO FEDERACIJO

Odnos med NATOM in RF od leta 1991 naprej ni imel zmeraj sodelovalnega značaja niti se med njima ni razvilo trdno medsebojno zaupanje. Smith (2006: 111–128) se zato sprašuje, kakšna oblika sodelovanj, če sploh, se je v letih po hladni vojni razvila med njima. V svoji analizi razlikuje naslednje **tri oblike medsebojnega sodelovanja**:

1. **PRAGMATIČNO SODELOVANJE**, pri katerem bistvo sodelovanja izhaja iz skrbi za varovanje nacionalnih interesov in nacionalne varnosti, ima značilne poteze šole političnega realizma. Kljub želji po širšem sodelovanju vsaka stran ostaja primarno osredotočena na moč lastne države in iz nje izpeljano silo, ki jo primerja z državo vis-a-vis. Mednarodni odnosi in mednarodna varnost so »*igra ničelne vsote – zero sum game*«, kjer ena država lahko postane močnejša zgolj na račun druge (Malešič 1994: 98–99). Voditelji obeh strani si zato prizadevajo, da dosežejo določeno prednost pred svojimi »partnerji«, saj to pomeni izgubo za slednje. Pragmatično sodelovanje je tako taktični in začasni dogovor, prej kot trajno sodelovanje globljega pomena, zato se postavlja vprašanje, če si sploh zasluži oznako »partnerstva«. Dov Lynch (2003) meni, da osnovni cilj ruske politike v odnosu do Zahoda ni bil članstvo v evroatlantski organizaciji, ampak vez z najmočnejšo skupino držav v mednarodnih odnosih, tj. ZDA in njenimi NATO zaveznicami. Razlog za takšen pristop k sodelovanju naj bi bila dolgoročna povezava z zahodnimi velesilami (še posebno ZDA) ter skrb za mednarodno varnost in stabilnost. RF se je v dani situaciji bala izolacije od dogajanja v Evropi, predvsem pa je bila njena skrb širjenje zavezništva. Pri vsem tem je treba poudariti, da je neuravnotežena moč med RF in NATOM pomemben faktor, saj se zaradi tega odnos med RF in NATOM (še posebno njeno najmočnejšo članico ZDA) ni še bolj razvil. Lynch tako trdi, da naj bi bilo pragmatično partnerstvo največ, kar lahko pričakujemo pri razvoju sodelovanja med dvema neenakovrednima partnericama.
2. Pri **STRATEŠKEM SODELOVANJU** so odnosi utemeljeni s podpisom širšega sporazuma med partnericama, v katerem je očrtana narava tega odnosa ter so določeni viri potencialnih in dejanskih groženj varnosti obeh in sredstva za odzivanje na te grožnje. Pri takšnem sodelovanju obstaja večja verjetnost, da se bo razvilo stabilno partnerstvo, ki pa ni popolnoma imuno na spremembe v nacionalnih interesih. Prvič naj bi izraz uporabili v

kontekstu ruskega sodelovanja z ZDA na ameriško-ruskem srečanju v Washingtonu junija 1992⁶⁵, ponovno pa ga uporabi George Bush ml. z namenom, da opiše strateško partnerstvo med ZDA in RF po 11. septembru 2001⁶⁶. Navkljub vsemu analitiki menijo, da je strateško partnerstvo med NATOM in RF le začasno, in sicer zaradi dveh razlogov: (1.) partnerstvo naj bi bilo usmerjeno v samo eno specifično temo, tj. boj proti mednarodnemu terorizmu, (2.) strateško partnerstvo naj bi bilo v resnici navidezno, a javnosti prikazano kot globlje zaradi »dobre osebne kemije in prijateljstva« med ameriškim predsednikom Georgom Bushem ml. in ruskim predsednikom Vladimirjem Putinom. Da resnično strateško partnerstvo med NATOM in RF lahko vzdrži, nakazuje sodelovanje obeh strani znotraj Sveta NATO – RF. Svet dokazuje, da lahko zadovolji potrebe obeh strani ter je hkrati operativen, poleg tega pa obravnava veliko število ključnih področij.

3. **NORMATIVNO SODELOVANJE** predvideva razvoj sodelovanja med partnericami v t. i. »skupnosti enakih norm in vrednot«, ki povezuje evropske in severnoameriške države, institucionalno pa to »skupnost« predstavlja NATO. Norme in vrednote, ki so bistvenega pomena za sodobno transatlantsko varnost, so načelo demokracije, osebna svoboda in vladavina prava. Sodelovanje ni osredotočeno samo na soočanje z zunanjimi grožnjami, zato je članstvo v »skupnosti« bistvenega pomena, kar pa bo za RF težko dosegljiva naloga. Kljub temu da RF potrebuje Zahod, zato da se uveljavi kot pomemben mednarodni akter, verjetno nikoli ne bo postala članica NATA. Verjetnost, da bo RF postala članica NATA, je zelo majhna in pogojena z dejstvom, da se ruska nacionalna identiteta postopoma spremeni v bolj zahodno orientirano ter bolj dojemljivo za demokratične vrednote in standarde.

---

⁶⁵ Takrat sta predsednika George Bush st. i Boris Jelcin podpisala sporazum o ameriško-ruskem partnerstvu in prijateljstvu.

⁶⁶ Boris Jelcin in Vladimir Putin s tem izrazom ne opisujeta samo sodelovanje z ZDA in NATO zaveznicami, ampak tudi z drugimi državami, še posebno s Kitajsko. Mnogi analitiki pa menijo, da je izraz nejasno določen ter da je domislica zahodnih filozofov z namenom ustvariti nejevoljo na obeh straneh (Smith 2006: 116–117).

4.3 NOVA PODROČJA SODELOVANJA – NADALJNI RAZVOJ PARTNERSTVA

Sodelovanje med NATOM in RF je bilo po hladni vojni osredotočeno predvsem na varnostna in obrambna vprašanja, čeprav sta obe strani soglašali, da se z medsebojnim dogovorom sodelovanje lahko razširi na nova področja. V prihodnosti naj bi sodelovanje med NATOM in RF zajemalo ne le varnostna vprašanja, ampak tudi druga področja, še zlasti gospodarsko. EU naj bi tako postal pomemben akter v ruskih zunanjih odnosih (NATO – Russia News 2006b: 4–5).

Leta 2001 je bila ustanovljena RAND – ISKRAN *Delovna skupina o odnosih med NATOM in RF*, ki raziskuje možnosti za poglobljeno sodelovanje med NATOM in RF⁶⁷. Delovna skupina se danes ukvarja s ponovno definicijo sodelovanja RF z zavezništvom in znotraj njega v 21. stoletju. V 20. stoletju je bilo sodelovanje osredotočeno na varnostna in obrambna vprašanja, na pojmovanje Evrope kot celote ter na vzpostavljanje evropske varnostne arhitekture. V 21. stoletju se je sodelovanje razširilo preko meja Evrope, na kar so vplivali trije varnostni elementi: razširitev mednarodnega terorizma, širjenje orožja za množično uničenje in varnostna vprašanja na območju Bližnjega in Srednjega Vzhoda. Nadaljnje sodelovanja med NATOM in RF v 21. stoletju bi tako lahko zajemalo tri ključna področja sodelovanja: sodelovanje v Evropi, sodelovanje izven meja Evrope in prihodnost Ruske federacije znotraj NATA (Hunter idr. 2004: iii–xii).

4.3.1 Sodelovanje v Evropi

Tako Ustanovna listina o medsebojnih odnosih, sodelovanju in varnosti med zvezo NATO in RF iz leta 1997 kot tudi Rimska deklaracija iz leta 2002 opisujeta spekter varnostnih vprašanj na evroatlantskem območju, področja sodelovanja med NATOM in RF v Evropi kot tudi nove izzive in grožnje. Središče sodelovanja obsega območje iz 6. člena Severnoatlantske pogodbe

---

⁶⁷ Konec leta 2001 je bilo vzpostavljeno sodelovanje med ameriško korporacijo RAND, ki je mednarodno priznana raziskovalna ustanova, ter Inštitutom za ameriške in kanadske študije Ruske akademije znanosti ISKRAN. Delovna skupina je vključevala 31 ameriških in ruskih teoretikov in praktikov, in sicer akademikov, bivših diplomatov, državnikov in upokojenih višjih častnikov. Prvo skupno poročilo je bilo objavljeno aprila 2002, deloma pa je bilo sestavljeno kot priporočilo za ustanovitev novega skupnega telesa, Sveta NATO – RF. Leta 2003 se je skupina zopet zbrala, k sodelovanju pa so bili povabljeni še evropski in kanadski strokovnjaki (Hunter idr. 2004: iii–iv).

in nova območja delovanja, kot je npr. Balkan. Na nekaterih od teh področij skupnega delovanja v Evropi je sodelovanje že v teku, na drugih pa bi se lahko vzpostavilo v prihodnosti. Ta področja so naslednja:

1. **Skupno angažiranje in izmenjava vojaškega osebja in častnikov.** Sodelovanje NATO in ruskih uradnikov ter vojaškega in civilnega osebja je pomemben element pri sodelovanju med NATOM in RF. V prihodnosti bi lahko sodelovanje zajelo še: angažiranje ruskega predstavnškega osebja v Bruslju in pri poveljstvu zveze NATO ter njenega predstavnškega osebja v ruskih ustanovah (še posebno na ministrstvu za zunanje zadeve); medsebojno izmenjavo vojaškega osebja pri poveljstvih in pri vojaškem urjenju; razvoj skupnih in združljivih doktrin; vključitev ruskih civilnih in vojaških opazovalcev v proces razvoja SZVP⁶⁸ in EOVP⁶⁹ ob soglasju EU.
2. **(Med)vojaško sodelovanje.** Ključna področja razvoja vojaškega sodelovanja so: sodelovanje ruskih vojaških načrtovalcev pri razvoju zavezniške doktrine ohranjanja miru; povečano rusko sodelovanje v NATU in zavezniških vojaških šolah; večja ruska vloga v PCC; postopno rusko sodelovanje v poveljstvu CJTF.
3. **Doseganje interoperabilnosti in povezava obrambnih industrij.** Seznanjanje ruskih sil z postopki in načini delovanja zveze NATO bo olajšalo sodelovanje ruskih enot z NATOM in znotraj njega. RF bo prispevala k interoperabilnosti s preoblikovanjem sil ter prilagoditvijo opreme in tehnologije NATO standardom (STANAGS), pri čemer pa se bo morala zavezati, da podatkov ne bo posredovala tretji strani. RF bi lahko sodelovala pri Konferenci nacionalnih direktorjev za oborožitev (CNAD) ter pri vojaških vajah in operacijah ohranjanja miru pod vodstvom NATA.
4. **Ukrepi civilne zaščite.** Sodelovanje na tem področju ima dolgo tradicijo, nadalje pa bi se lahko še poglobilo z razvojem skupne doktrine, izmenjavo informacij in osebja, razvojem skupnega odziva na naravne nesreče itn.

---

⁶⁸ SZVP se oblikuje znotraj Pogodbe o Evropski uniji, ki je začela veljati leta 1993. Glavni cilji SZVP so: varovanje skupnih vrednot, temeljnih interesov in neodvisnosti EU; vsestranska krepitev varnosti EU in njenih članic; ohranjanje miru in krepitev mednarodne varnosti; spodbujanje mednarodnega sodelovanja; razvijanje in utrjevanje demokracije in vladavine prava ter spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Priročnik o zvezi NATO 2001: 358–361).

⁶⁹ EVOP se zavzema za postopno oblikovanje skupne obrambne politike EU, ki vodi do skupne obrambe. EVOP ne posega v posebno naravo varnostne in obrambne politike posameznih držav članic EU in spoštuje obveznosti držav članic EU, ki izhajajo iz njihovega članstva v NATU. EVOP ni v nasprotju s skupno zunanjo in varnostno politiko NATA, ampak je z njo združljiva (Internet 22).

5. **Nadzor nad oboroževanjem.** Zveza NATO in RF morata uskladiti nesoglasja, ki izvirajo iz nestrinjanja glede Sporazuma o CFE. Da bodo Zahodne države sprejele sporazum, mora RF izpolniti zahteve po umiku njenih sil iz Moldavije in Gruzije (Hunter idr. 2004: 6–15).

4.3.2 Sodelovanje izven meja Evrope

Dogodki, povezani s terorističnimi napadi v ZDA 11. septembra 2001 ter vojno v Afganistanu in Iraku, so močno spremenili odnose med NATOM in RF. Sodelovanje med obema se je razširilo preko meja Evrope, na kar sta vplivala predvsem razširitev mednarodnega terorizma in širjenje orožja za množično uničenje. Pri tem je treba poudariti, da prisotnost NATA na območju Azije, ob meji z RF, ne pomeni grožnje ruski nacionalni varnosti. Nasprotno, obstaja potreba po potencialnem skupnem delovanju na območju Afganistana, Iraka ter Bližnjega in Srednjega Vzhoda. Sodelovanje bi lahko zajemalo razpravo in dogovore znotraj Sveta NATO – RF ter ukrepe na političnem, varnostnem in vojaškem področju. Sodelovanje med NATOM in RF izven meja Evrope bi lahko potekalo na naslednjih območjih:

1. **Skupna NATOVA in ruska vloga v Afganistanu.** Mednarodne mirovne sile ISAF pod poveljstvom NATA predstavljajo priložnost za nadaljnje sodelovanje med NATOM in RF v Afganistanu. Ruske sile bi bile primerne za sodelovanje predvsem izven Afganistana: nadzor afganistanske meje, boj proti mednarodnemu terorizmu in trgovanju z drogami, pomoč pri vrnitvi beguncev v državo, zbiranje obveščevalnih podatkov, urjenje afganistanskih policistov in vojakov. Kljub vsemu zahodne države nasprotujejo sodelovanju RF v Afganistanu, saj so mnenja, da bi lahko Afganistanci rusko prisotnost v državi sprejeli kot grožnjo miru. Negativen odnos do ruske prisotnosti v Afganistanu namreč izvira iz sovjetske invazije in zasedbe države konec 80-ih let 20. stoletja.
2. **Ruska vloga v Iraku.** Zveza NATO in RF bi lahko v Iraku sodelovali v posebnih civilno-vojaških operacijah, ruske enote pa bi delovale predvsem: pri pomoči nadzora iraških meja, izobraževanju in urjenju iraške policije, oboroženih sil in drugih varnostnih enot, kot podpora ZN, pomoč pri obnovi državnih institucij. Pri tem je treba poudariti, da vse dokler zavezništvo ne bo RF zagotovilo enakopravnega sodelovanja v procesu odločanja, RF ne bo pristala na sodelovanje ruskih vojaških sil pri vojaškemu poveljstvu zveze NATO. Rusko vojaško sodelovanje v Iraku je tako malo verjetno, razen če bo poveljevanje potekalo preko Sveta NATO – RF.

3. **Skupno sodelovanje na območju osrednje Azije in Kavkaza.** Potencialno sodelovanje NATA in RF na tem območju bi lahko potekalo preko Sveta NATO – RF in EAPC. Zveza NATO in RF bi lahko skupaj vodili operacije ohranjanja miru pod mandatom ZN na območju Gorskega Karabaha ter sodelovali pri varovanju meja v Tadžikistanu in Gruziji. Skupaj z ostalimi državami v regiji pa bi lahko izvajali skupne vaje na področju boja proti terorizmu v okviru PzM.
4. **Sodelovanje pri doseganju izraelsko-palestinskega mirovnega sporazuma.** Zaradi vse več nasilja in številnih žrtev na izraelski in palestinski strani je prišlo leta 2003 na pobudo četverice, ki jo sestavljajo ZDA, ZN, EU in RF, do podpisa časovnega mirovnega načrta za Bližnji Vzhod, kljub temu pa je pot do miru verjetno še dolga in negotova. Za zagotovitev varnosti in izgradnjo zaupanja bi lahko bila odločilna zunanja pomoč, ki bi vključevala tudi skupne NATO in ruske sile.
5. **Nov varnostni sistem na Bližnjem Vzhodu.** Zahod in RF bi lahko ustvarila nov varnostni sistem in organizacijo (po vzgledu OVSE), predvsem na območju Perzijskega zaliva, ki bi formalno ali neformalno povezovala države v regiji (Hunter idr. 2004: 16–24).

4.3.3 Prihodnost Ruske federacije znotraj NATA

Vse od konca hladne vojne, ki je prinesla spremembo varnostnega okolja, je bila narava odnosa med NATOM in RF nejasna. Z Ustanovno listino iz leta 1997 in ustanovitvijo Sveta NATO – RF leta 2002 sta zveza NATO in RF podali vizijo in skupno strategijo v medsebojnem odnosu, a še vedno nista našli rešitev za trajno sodelovanje. Obstajajo štiri teoretične šole, ki različno vidijo prihodnost RF znotraj NATA. Prva teoretična šola je mnenja, da RF najverjetneje nikoli ne bo postala članica NATA. Druga teoretična šola pravi, da se mora kljub minimalnim možnostim za članstvo RF v zavezništvu ohraniti ideja »enakih priložnosti« za vse države, ki si želijo članstva v NATU. Tretja teoretična šola, ki je bliže ruskim teoretikom, predlaga možnost pridruženega članstva RF v NATU. Zahodni teoretiki pa menijo, da ne obstaja bistvena razlika med pridruženim članstvom in sodelovanjem, ki med njima že obstaja. Zadnja teoretična šola predvideva možnost praktičnega sodelovanja, ki je dejansko zelo blizu polnopravnemu članstvu. Zahodni teoretiki menijo, da je takšno sodelovanje precej podobno sodelovanju držav v OVSE ter da je zato v evropskem prostoru nesmiselno imeti dve organizaciji s podobnimi cilji in članicami. Nadaljnje poglobljeno sodelovanje in vloga RF znotraj NATA bi lahko imela naslednje cilje: utrditi praktično in

institucionalno sodelovanje, doseči enakopraven ruski položaj pri dejavnostih in v procesu odločanja, zgraditi medsebojno zaupanje, povečati sodelovanje med RF in EU, okrepiti skupno angažiranje in izmenjavo vojaškega in civilnega osebja (Hunter idr. 2004: 25–27).

5. SODELOVANJE RUSKIH ENOT V OPERACIJAH ZA OHRANJANJE MIRU NA BALKANU POD VODSTVOM NATA

5.1 PARTNERJI V MIROVNIH OPERACIJAH

Največji izziv v odnosu med NATOM in RF predstavlja mednarodno posredovanje v nekdanji Jugoslaviji, saj so kljub vrsti političnih nesoglasij ruski pripadniki delovali skupaj s svojimi kolegi iz NATA v mirovnih enotah s skupnim ciljem izgradnje stabilnosti v in na Kosovu. RF je poleti 2003 umaknila svoje mirovne pripadnike z Balkana. Takrat je Moskva trdila, da so bili cilji napotitve v osnovi izpolnjeni, obenem pa izrazila zadržke glede nepristranskosti operacije pod vodstvom NATA na Kosovu. Ta umik je sledil po več kot desetletju nenehne vojaške navzočnosti v nekdanji Jugoslaviji, začeni z napotitvijo kontingenta na Hrvaško v okviru Unproforja leta 1992 in sodelovanjem v večini misij z mandatom ZN v naslednjih 11 letih (Nikitin 2004).

RF se je v krizo na ozemlju nekdanje Jugoslavije aktivneje vključila leta 1993 z angažiranjem v BiH⁷⁰. Tako je Moskva prvič po hladni vojni zaščitila svoje interese na Balkanu. Maja 1993 je pomagala ZN pri ustanovitvi varnostnih območij, ki so jim zagotavljale varnost mirovne sile ZN. Poleg tega si je zagotovila sodelovanje v diplomatskih prizadevanjih, kjer je igrala pomembno vlogo s svojim vplivom na Srbe. Po podpisu Daytonskega sporazuma so se ruski vojaki januarja 1996 aktivno vključili v enote IFOR-ja, v katerih so sodelovali po posebnem dogovoru med RF in NATOM (Alijeski 1997: 68–70).

Stopnja ruske vojaške navzočnosti v nekdanji Jugoslaviji se je z leti spreminjala. Od 900 vojakov leta 1992 je narasla na 1.500 vojakov v okviru UNPROFOR-ja leta 1994. Leta 1996 je bilo približno 1.340 pripadnikov v IFOR-ju in SFOR-ju ter dodatnih 1.500 pripadnikov v KFOR-ju od leta 1999. Do julija 2002 se je število ruskih vojakov v mirovnih operacijah na Balkanu zmanjšalo na približno 305 vojakov v SFOR-ju in 650 v KFOR-ju (Internet 9). Glede na dejansko velikost teh sil⁷¹ ruske enote niso bile odločilnega pomena za uspeh teh misij, a

---

⁷⁰ Moskva je na začetku namreč podpirala enotno in celovito SFRJ, vendar ji razen omejene diplomatske pomoči ni mogla pomagati. Takratni generalštab JLA je večkrat zaprosil Moskvo za podporo, vendar je ni dobil (Alijeski 1997: 68).

⁷¹ Enote IFOR-ja je na primer sestavljalo 60.000 vojakov, v SFOR-ju je bilo približno 20.000 ter v KFOR-ju 42.500 vojakov (Internet 15).

ker je RF zagotavljala največji Nenatov kontingent za operacije pod vodstvom zavezništva, je bil ruski prispevek zelo pomemben⁷².

Če gledamo na IFOR, SFOR in KFOR kot na del široke tradicije operacij za ohranjanje in vzpostavljanje miru z mandatom ZN, rusko sodelovanje v njih ni nič izjemnega. Konec koncev je bivša SZ prispevala vojaške opazovalce v misije ZN na različnih celinah. Če pa nanje gledamo kot na novo obliko politično-vojaškega posredovanja, v katerem vodi NATO mednarodno koalicijo pod mandatom ZN, je na rusko sodelovanje treba gledati kot na nov začetek. Za Moskvo odločitev o napotitvi ruske brigade v okviru IFOR-ja ni bila sprejeta samo zaradi pomoči pri ponovni vzpostavitvi stabilnosti v BiH, temveč je nanjo treba gledati v kontekstu odnosov med RF in Zahodom v obdobju po hladni vojni. Poleg tega se je Moskva tako v BiH kot tudi na Kosovu odločila za nepristransko delovanje in se ni postavila na stran Srbov, do katerih goji večje simpatije. Seveda te simpatije niso izginile, vendar pa so bile obrzdane na podoben način kot simpatije nekaterih držav NATA do Albancev, Hrvatov in muslimanov. Odločitev o prispevanju sil za operacije pod vodstvom NATA v nekdanji Jugoslaviji je bila izjemna, saj je pomenila prerazporeditev vojaških, gospodarskih in diplomatskih virov iz operacij, v katerih je imela RF bolj očitni interes. Med njimi gre omeniti Čečenijo, Gruzijo, Moldavijo in Tadžikistan. Poleg tega je bila v tistem času Moskva manj naklonjena politiki zavezništva, prvič zaradi širitve zveze NATO po koncu hladne vojne in drugič zaradi odločitve zavezništva za zračne napade na ZRJ brez pooblastil VS ZN (Nikitin 2004).

---

⁷² V BiH je bila ruska brigada napotena v Severno večnacionalno divizijo, skupaj s turško brigado, skupno nordijsko brigado s kontingenti z Danske, Finske, Norveške, Poljske in Švedske ter glavnino ameriških sil. Ruski brigadi, ki jo je sestavljala zračnodesantna enota, je bilo dodeljeno območje odgovornosti v velikosti 1.750 km². V območje ruske odgovornosti je bilo vključeno tudi 75 kilometrov mejne črte, ki poteka med obema entitetama: Federacijo Bosne in Hercegovine in Republiko Srbsko. Razen tega je bilo približno 20 ruskih častnikov dodeljenih poveljstvu Severne večnacionalne divizije (Nikitin 2004).

5.2 DOGOVORI O POVELJEVANJU

Struktura in linija poveljevanja v IFOR-ju in SFOR-ju sta bili za RF problematični, saj sta bili skrajno »*natocentrični*«. To je bilo v nasprotju z dogovori, ki so urejali druge operacije z mandatom ZN, poleg tega pa je bila vojaška plat misije podrejena politični. Končno so uspeli najti rešitev, v okviru katere je bil na Vrhovnem poveljstvu zavezniških sil v Evropi (SHAPE) ruski general imenovan za posebnega namestnika Natovega najvišjega častnika, vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo (SACEUR). Ruski general je bil odgovoren za koordinacijo z vrhovnim poveljnikom v vseh zadevah, ki so se nanašale na sodelovanje RF v IFOR-ju in kasneje SFOR-ju. Tako so ruski mirovni pripadniki in Severna večnacionalna divizija dobivali ukaze in navodila od vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo preko njegovega ruskega namestnika, vendar so bili za vsakodnevne operacije pod taktičnim poveljevanjem Severne večnacionalne divizije. Ruski general, ki je imel štab petih častnikov, je z vrhovnim poveljnikom zavezniških sil za Evropo obdelal strateška in operativna vprašanja. Medtem je poveljnik ruske brigade na terenu v BiH usklajeval vsakodnevne operacije z ameriškim generalom, ki je poveljeval Severni večnacionalni diviziji.

Način sodelovanja RF v KFOR-ju je bil nekoliko drugačen. Ruski mirovni pripadniki so bili razpršeni po celotnem Kosovu, ruski general pri SHAPE pa je bil poleg tega, da je bil posebni namestnik vrhovnega poveljnika, pristojen za rusko sodelovanje v SFOR-ju, tudi predstavnik ruskega obrambnega ministrstva za ruske zadeve v okviru KFOR-ja. Njihova kritika se je nanašala tudi na vodenje vojaških operacijih zveze NATO v BiH in na Kosovu, saj so ruske enote prejemale ukaze od političnih organov, ki jim strukturalno niso pripadale in v njih niso imele svojih predstavnikov.

Kljub uspešnemu sodelovanju na terenu tako v BiH kot na Kosovu, so mnogi Rusi ostali sumničavi glede končnih namenov zavezništva in so na celotno zadevo gledali s stališča njenega vpliva na RF. Tak odnos, ki je v veliki meri dediščina miselnosti "*ničelne vsote*" iz časa hladne vojne, je odražal slabo razumevanje preoblikovanja NATA s strani večine Rusov, ki so videli zavezništvo kot zahodni vojaški mehanizem, ustvarjen za vojskovanje. Relativni uspeh zavezniških operacij za ohranjanje in uveljavljanje miru na Balkanu pa ni spremenil stališča ruske javnosti niti tistih, ki določajo politike. Delno gre to pripisati dejstvu, da so na akcije NATA na splošno gledali kot na pristranske do Srbov, delno pa gre vzroke iskati tudi v

dejstvu, da je NATO ob zračnih napadih na nekdanjo Jugoslavijo prekršil mednarodno pravo. Del razloga je bil verjetno tudi v tem, da je bil NATO veliko bolj uspešen pri uporabi sile kot pri poskusih izgradnje miru, kar je potrdilo ruske predsodke o militaristični in agresivni naravi zavezništva. Mnogi ruski oblikovalci politik so veliko pričakovali od preoblikovanja NATA, a so bili razočarani, ko se napovedani prehod s kolektivne obrambe na kolektivno varnost ni uresničil. Rusi so upali, da bo zavezništvo spremenilo relativni poudarek, ki ga je dajalo vojaškim pripravam, v prid večplastnega pristopa k varnosti, vključno s preprečevanjem konfliktov, posredovanjem in izgradnjo miru, kjer je uporaba sile le zadnje sredstvo v širšem arzenalu orodij za obvladovanje konfliktov (Nikitin 2004).

5.3 KOSOVSKA KRIZA

Takoj ko je bilo v ZN doseženo soglasje in je VS ZN 10. junija 1999 sprejel Resolucijo št. 1244 o Kosovu, se je ruska vojska nemudoma vključila v mednarodno operacijo v podporo miru, ki je imela mandat ZN. Hitrost napotitve ruskih enot na Kosovo je presenetila zvezo NATO. Okoli 200 ruskih padalcev je naredilo bliskovit premik iz SFOR-ja v Bosni na letališče v Prištini na Kosovu. Prehiteli so celo zavezniške sile, kar naj bi bil odraz ruskega kljubovanja zvezi NATO kakor tudi prizadetosti zaradi predhodnega dogajanja (Medvedev 2002: 42). Ruski mirovni pripadniki so potovali južno od BiH čez Srbijo do prištinskega letališča, kjer so se srečali s silami zveze NATO, ki so se iz Nekdanje jugoslovanske republike Makedonije premikale proti severu. Nastali zastoj je pokazal pomen usklajevanja v takih operacijah ter potrebo po politični enotnosti med sodelujočimi v koaliciji. Kljub temu incidentu sta NATO in RF v naslednjih štirih letih uspela ponovno vzpostaviti uspešno sodelovanje pri ohranjanju miru. Poleg tega je bila po ustanovitvi Sveta NATO – RF maja 2002 oblikovana *delovna skupina NATA in RF* za ohranjanje miru z nalogo analizirati izkušnje iz nekdanje Jugoslavije in pripraviti *Splošni koncept skupnih NATO in ruskih operacij za ohranjanje miru*.

Medtem ko je RF kot primarni organizaciji za reševanje konfliktov tradicionalno videla OVSE ali ZN in je bila skeptična do teženj NATA glede mirovnih operacij, je le spoznala potrebo po zmogljivostih za uveljavljanje miru »z več mišicami«, ki jih je zavezništvo sposobno zagotoviti. Moskva si sedaj zavezništvo nedvomno lahko predstavlja v funkciji vodenja vojaških operacij v okviru mandata ZN. V preteklem desetletju so se ruske ambicije v

zvezi z OVSE resda zmanjšale, vendar pa Moskva še vedno vidi ZN kot osrednjo točko za politično usklajevanje mirovnih prizadevanj.

Praktično sodelovanje med NATOM in RF v nekdanji Jugoslaviji se je izkazalo za še zlasti koristno pri izgradnji interoperabilnosti med silami, kar je posledično prispevalo k oblikovanju Splošnega koncepta skupnih Natovih in ruskih operacij za ohranjanje miru. V prihodnje bi morali te mirovne operacije NATA in RF povzdigniti iz praktičnega sodelovanja na terenu v politično in operativno načrtovanje skupnih prizadevanj za razreševanje konfliktov. Odnos med NATOM in RF, ki se je razvil v skoraj desetletje trajajoči operaciji za ohranjanje miru v nekdanji Jugoslaviji, je nedvomno izkusil vzpone in padce. Vendar pa je glede na potrebo po tovrstnih misijah v interesu NATA in RF, da nadaljujeta s skupnim delom in zagotovita učinkovita orodja za ohranjanje miru pod okriljem ZN. Omenjene sile ponazarjajo varnostno sodelovanje, ki je potrebno v današnji Evropi, in dokazujejo sposobnost zavezništva, da se v sodelovanju z RF in drugimi partnericami spoprime z novimi izzivi in tveganji v interesu celotne mednarodne skupnosti (Nikitin 2004).

5.4 PROBLEMI IN OVIRE V SODELOVANJU MED NATOM IN RUSKO FEDERACIJO

Kljub splošnemu izboljšanju odnosov in nedvomnemu napredku, ki je dosežen, ostajajo v odnosu med Natom in RF nekatere omejitve in področja razhajanja, še zlasti kar zadeva nadaljnje sodelovanje v mirovnih operacijah. Ruske sile so izrazile veliko nejevoljo, ker so izpostavljene NATOVIM operativnim postopkom in standardom. Prilagajanje opreme in orožja zagotavlja RF interoperabilnost v operacijah in lažji prodor na tuje trge, a je to kljub temu zanjo nesprejemljiva in težko izvedljiva naloga⁷³. V želji po sodelovanju z NATOM bodo sčasoma tudi druge države na območju bivše SZ (Ukrajina, Belorusija, Kirgizija itd.) morale uveljavljati NATO standarde v svojih oboroženih silah. Tako lahko RF, če se ne poveže z evroatlantskim vojaško-gospodarskim prostorom, izgubi pomembno območje vpliva.

Tako NATO kot tudi EU in OVSE so mnenja, da je varnost in demokratizacija držav SND ključnega pomena za evrazijsko varnost. Ključ do tega cilja naj bi bila prav NATO in EU, ki naj bi na območjih nestabilnosti posredovali na enak način kot na Balkanu. To pa pripelje do vprašanja, kje, če sploh, lahko NATO in RF strateško sodelujeta znotraj SND. RF bi namreč v operacijah lahko bila podpornica vsaj ene strani v konfliktu ali imela vpliv na udeležence, s tem pa ne bi bilo zagotovljeno nepristransko delovanje mirovnih sil⁷⁴. Politično-vojaško posredovanje NATA na konfliktnih območjih v in okoli bivše SZ seveda ni po godu RF. Zveza NATO bi po ruskem mnenju tako projicirala svojo moč skozi širitev članstva in skozi operacije za podporo in ohranjanje miru, kar pa naj bi bilo glavno sredstvo za pridobitev območja vpliva. RF si ne želi sodelovati v operacijah pod vodstvom NATA kot ena izmed sodelujočih držav (kar je že pokazala z umikom svojih enot iz Kosova leta 1999), ampak si želi enakopravno sodelovanje v operativnem načrtovanju oz. operacijah pod okriljem Sveta NATO – RF.

---

⁷³ Pri tem je potrebno poudariti, da NATO aktivno sodeluje pri reformah ruskih oboroženih sil, pri zamenjavi vojaškega kadra ter razvoju vojaško-tehnološkega sektorja z RF (projekti zasnovani na uvedbi ruske vojaške tehnologije za namene boja proti terorizmu in informacijsko bojevanje) (Blank 2006: 30–46).

⁷⁴ RF vpliva na dogajanje ali igra osrednjo vlogo v vseh večjih konfliktih na območju bližnje tujine: posredovanje v Moldaviji in Gruziji, podpora Armeniji in Gorskemu Karabahu, želja po priključitvi Južne Osetije, Pridestra in Abhazije k ruskemu ozemlju. Ruske sile bi v teh operacijah po mnenju nekaterih ruskih analitikov lahko delovale le samostojno ali v zavezništvu z državami SND (v okviru CSTO, tj. obrambna zveza držav v Osrednji Aziji pod pokroviteljstvom RF) (Blank 2006).

Ključni cilj prihodnjega vojaškega sodelovanja med silami NATA in RF je sodelovanje v operacijah ohranjanja in vzpostavljanja miru, obvladovanje kriznih razmer in sodelovanje v boju proti mednarodnemu terorizmu. Z namenom sodelovanja v skupnih protiterorističnih in mirovniških operacijah sta obe strani podpisali Sporazum o statusu sil. Najbolj obetajoče področje bilateralnega strateškega sodelovanja predstavlja mednarodna pomorska protiteroristična operacija Active Endeavour zveze NATO v Sredozemlju. Ključni problem v tej operaciji je, da zavezništvo ne želi urjenja samo v Sredozemlju, v kar je privolila tudi RF, ampak si želi razširiti dejavnost na območje Črnega morja, to pa spet pomeni prisotnost NATA v in okoli RF oz. na območju ruskih interesov in vpliva. RF je v operaciji, v kateri sodeluje od leta 2005, izrazila tudi druge posebne pogoje (uporabo ruskih plovil v operaciji, vodenje operacije pod poveljstvom Sveta NATO – RF itd.). V sodelovanju med njima tako ostaja zaostreno vojaško-politično tekmovanje glede dominance v državah SND.

Sodelovanje in partnerstvo z NATOM Ruski federaciji zagotavlja varnost, blaginjo in demokracijo, omogoča vzpon vojaške industrije ter zmanjšuje nevarnost grožnje pred terorističnimi in ostalimi varnostnimi grožnjami današnjega časa, zato se mu ne sme upirati. Zveza NATO zato mora pustiti odprta vrata za partnerstvo, čeprav to lahko naredi le pod določenimi pogoji (Blank 2006: 30–72).

ZAKLJUČEK

Skoraj pol stoletja sta bili ZDA in SZ vpleteni v nevarno igro moči v boju za svetovno prevlado. Njun odnos pa je vseboval elemente tekmovanja in nenehnega nasprotovanja. Velesili sta bili v času hladne vojne vodilni sili nasprotujočih si blokov držav, tj. NATA in Varšavskega pakta. Z razpadom Varšavskega pakta in SZ ter osamosvojitvijo RF so se ustvarile popolnoma drugačne razmere v mednarodnih odnosih. V začetku 90-ih let 20. stoletja je gospodarsko oslABLJENA in politično nestabilna RF ob podpori ZDA začela izvajati demokratične spremembe, razvijati nov koncept nacionalne varnosti ter prilagajati vojaško doktrino varnostnim razmeram. RF je bila večkrat prisiljena iskati finančno pomoč pri Zahodnih državah, še posebno pri ZDA, ki je po hladni vojni ostala edina velesila v mednarodnih odnosih. Kljub prvotnemu skepticizmu in predstavi, da je partnerstvo med NATOM in RF nemogoče, so se ob koncu hladne vojne oblikovali prvi stiki, čeprav le v širšem kontekstu vzpostavljanja povezav zveze NATO s srednje- in vzhodnoevropskimi državami. Leto 1997 predstavlja začetek medsebojnih odnosov v okviru PJC, ki se leta 2002 nadgradi z ustanovitvijo Sveta NATO – RF.

Sodelovanje med NATOM in RF je ena temeljnih postavk sedanje in prihodnje varnostne arhitekture v Evropi. Predpostavka NATA je bila, da so za dolgoročno varnost in stabilnost v Evropi odločilnega pomena odnosi z RF, kar je prav tako primarni interes RF v odnosu z zavezništvom. Pri tem je potrebno poudariti, da z zvezo NATO mislimo na danes 26 držav članic, ki imajo enakopraven položaj, čeprav je njihov vpliv na odločanje različen. Med vsemi državami ima ZDA nesporno dominantno vlogo. RF vzpostavlja redne stike z vsemi državami zavezništva bodisi v večji bodisi v manjši meri, kljub temu pa imajo odnosi RF z ZDA posebno značilnost, ki izhajajo iz obdobja hladne vojne. Vendar je cilj sedanje ruske zunanje politike večpolarnost, tj. vzpostavljanje odnosov med RF in čim večjim številom drugih držav, kar naj bi bila protiutež izjemni mednarodni moči ZDA. V svoji analizi sem prišla do zaključka, da obstaja neposredna povezava med odnosom NATO – RF in ZDA – RF. Pri analizah večina avtorjev odnosov NATO – RF in ZDA – RF niti ne loči. Med tema dvema odnosoma ni neposredne odvisnosti, kljub temu pa ZDA kot članica zavezništva vpliva na odnos med RF in NATOM. Dinamika odnosov med NATOM in RF tako deloma, ne pa tudi v celoti, sledi odnosom med ZDA in RF. S tem sklepom lahko svojo prvo hipotezo potrdim.

Ob koncu hladne vojne sta se preoblikovana RF in modernizirani NATO soočila z velikim izzivom, kako po petdesetih letih sovražnega in tekmovalnega odnosa med ZDA in SZ vzpostaviti nov odnos, ki bo bolj sodelovalnega značaja. Prišli sta do spoznanja, da mednarodni odnosi in mednarodna varnost niso več »igra ničelne vsote« ter da je medsebojno sodelovanje neizogibno. Zahodne države so spoznale, da je v času globalne soodvisnosti RF nemogoče izključiti iz mednarodnega dogajanja in hkrati oblikovati ureditev, ki bi povezovala zahodne ruske sosesde. Evropa je ob koncu hladne vojne doživela številne politične, ekonomske in družbene spremembe ter spremembe varnostnega okolja. Hitro spreminjanje geopolitičnih in varnostno-obrambnih razmer je na površje prineslo nove varnostne izzive in vire ogrožanja. Razmere so zahtevale širšo opredelitev varnosti in strategijo partnerstva ter sodelovanja v mednarodni skupnosti. Geopolitične spremembe in nova ureditev v Evropi ni puščala nobene druge možnosti, kot da bivše nasprotnice oblikujejo novi tip odnosa, ki bo temeljil na sodelovanju. Tako sta v slabem desetletju hladnovojne nasprotnice s poglobljenim partnerstvom oblikovale razširjeno in pragmatično sodelovanje. Zveza NATO pa je RF priznala kot enakopravnega partnerja v evropski in globalni politiki. Začetek 21. stoletja je nadalje pokazal, kako močno je svet medsebojno povezan ter da nove grožnje in izzivi varnosti zahtevajo vedno bolj združen odziv. S podpisom Rimske deklaracije med NATOM in RF se je med partnericami razvilo strateško sodelovanje. Iz navedenega lahko sklepamo, da sta NATO in RF po letu 1991 počasi opustila hladnovojno zunanjo politiko in globalna prizadevanja, ki so imela značilnosti Stalinovega, Hruščevega in Brežnjevega režima. Oddaljili sta se od velikega konflikta v času hladne vojne, s čimer lahko *drugo hipotezo v celoti potrdim*.

Razvoj dogodkov v začetku 21. stoletja je ponudil priložnost, da NATO in RF ne le obnovita medsebojno sodelovanje, ki je bilo skrhano v letu 1999, ampak tudi identificirata področja medsebojne soodvisnosti, ki so vitalnega pomena za jamstvo varnosti ter s katerimi se niti ena niti druga stran ne more spopasti samostojno. Teroristični napad na ZDA 11. septembra 2001 ter vstop RF v protiteroristično koalicijo je NATO usmeril k intenzivnemu obravnavanju groženj, s katerimi se srečuje tudi RF. Čeprav je bilo določeno več prednostnih področij sodelovanja, na katerih skupni interesi partneric dobijo izrazitejši pomen, je boj proti mednarodnemu terorizmu po terorističnih napadih v ZDA ter posledično vojaškem napadu koalicije na Afganistan postavljen na prioriteto mesto medsebojnega sodelovanja. Kljub temu, da je boj proti terorizmu kot področje sodelovanja omenjeno že v Ustanovni listini iz

leta 1997, se je dejansko sodelovanje začelo po terorističnih napadih v ZDA. Toda kakovostni premik ne bi bil mogoč brez sprememb notranjepolitičnih razmer v RF. Menjava ruskega predsednika leta 2000 je s sabo prinesla politične spremembe v državi. Vladimir Putin se namreč začne zavedati, da RF ni več velesila, ki bi se lahko primerjala in tekmovala z ZDA. RF vidi kot del Evrope, zato je njegova prioriteta povečati vezi z Zahodom, za kar dobi tudi močno javno podporo. Njegova zunanja politika postane bolj realistična in pragmatična, sprejme pa tudi tri pomembne dokumente, povezane z nacionalno varnostjo. Koncept nacionalne varnosti iz leta 2000 opredeli nove vire ogrožanja varnosti RF, med katerimi je tudi pojav in eskalacija terorističnega delovanja v bližnji tujini. Obenem pa RF zatrjuje, da so nekatere uporniške skupine na Severnem Kavkazu povezane z islamskimi teroristi iz območja Osrednje Azije, kar jo še bolj poveže s protiteroristično koalicijo v boju proti mednarodnemu terorizmu. Tako *lahko tretjo hipotezo*, da se je kakovostni premik v odnosih med NATOM in RF zgodil v povezavi s terorističnimi napadi v ZDA in vojno v Afganistanu, toda predvsem zaradi notranjepolitičnih razlogov v RF in v bližnji tujini, *v celoti potrdim*.

Skozi skupno razpravo, združeno odločanje in skupne načrte lahko NATO in RF prevzameta odgovornost sprejemanja odločitev na področjih, ki so v skupnem interesu obeh ter se nanašajo na sodobne izzive in grožnje varnosti v Evropi ter tudi širše. Področja skupnega sodelovanja so določena v Ustanovni listini iz leta 1997 in Rimski deklaraciji iz leta 2002, vendar vsa niso enako pomembna v luči partneric. Izmed vseh področij sodelovanja izstopajo štiri področja, na katerih skupni interesi partneric dobijo izrazitejši pomen, in sicer: krizni management, sodelovanje v boju proti mednarodnemu terorizmu, preprečevanje širjenja orožja za množično uničenje in protiraketna obramba. Prihodnja področja sodelovanja med NATOM in RF v 21. stoletju naj ne bi več zajemala le varnostnih vprašanj, ampak bi se osredotočala tudi na druga področja. V 21. stoletju se je sodelovanje med obema razširilo tudi preko meja Evrope, na kar sta vplivala predvsem razširitev mednarodnega terorizma in širjenje orožja za množično uničenje. Nadaljnji razvoj sodelovanja med NATOM in RF v 21. stoletju naj bi tako zajemal tri ključna področja sodelovanja: sodelovanje v Evropi, sodelovanje izven meja Evrope in prihodnost RF znotraj NATA.

VIRI IN LITERATURA

SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE IN ČLANKI V REVIJAH IN ZBORNIKIH:

1. Alijeski, Jakob (1997): *Mirovne operacije in novi viri ogrožanja s primerom na ozemlju nekdanje SFRJ*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
2. Arbatov, Alexei Georgievič (2000): *The transformation of Russian military doctrine: lessons learned from Kosovo and Chechnya*. Garmisch-Partenkirchen: The George C. Marshall European Center for Security Studies.
3. Asmus, Ronald D. (2002): *Opening NATO's door: how the alliance remade itself for a new era*. New York: Columbia University Press.
4. Barany, Zoltan (2003): *The future of NATO expansion: four case studies*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
5. Bebler, Anton (1996): Slovenija in mednarodne varnostne organizacije. V Vinko Vegič (ur.): *Evropska varnost: interesi, procesi, institucije*, 131–46. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava za razvoj, Center za strateške študije.
6. Blank, Stephen (1996): Rusija in evropska varnost. *Zbornik študij* 3(4), 47–58.
7. Blank, Stephen (1997): *NATO enlargement and the Baltic States: what can the great powers do?* Carlisle (PA): Strategic Studies Institute, U.S. Army War College.
8. Blank, Stephen (2006): *The NATO-Russia Partnership: A Marriage of Convenience or a Troubled Relationship?* Carlisle (PA): Strategic Studies Institute.
9. Buckley, Mary (2002): Russian Foreign Policy and Its Critics. *European Security* 11(4), 29–46.
10. Bučar, Bojko, Zlatko Šabič in Milan Brglez (2000): *Navodila za pisanje: seminarske naloge in diplomatskega dela*. Ljubljana: FDV.
11. Cedilnik, Miran (2005): *Značilnosti diplomacije v obdobju po hladni vojni*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
12. Dolinar, Ksenija, ur. (2000): *Leksikon Cankarjeve založbe*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
13. Egelič, Jure (2006): *Vloga ruske federacije v boju proti terorizmu*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
14. Fritch, Paul (2003): Building hope on experience. *NATO Review* 51(3), 12–14.
15. Gilligan Borg, Jerta, ur. (2003): *SIPRI Yearbook 2003: armaments, disarmament and international security*. Oxford: Oxford University Press.

16. Grad, Franc, Ivan Kristan in Anton Perenič (2004): *Primerjalno ustavno pravo*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
17. Grizold, Anton (1999): *Evropska varnost*. Ljubljana: FDV.
18. Grizold, Anton in Bogomil Ferfila (2000): *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: FDV.
19. Grošelj, Klemen (2003): Mirovne operacije (7. del). *Slovenska vojska* XI(11), 19–21.
20. Grošelj, Klemen (2006): Severni Kavzak danes. *Slovenska vojska* XIV(17), 23–25.
21. Hesli, Vicki L. (2007): *Governments and politics in Russia and the Post-Soviet region*. Boston, New York: Houghton Mifflin.
22. Hopf, Ted (1999): Globalizing the Authoritative Alliance. V Mathias Jopp in Hanna Ojanen (ur.): *European security integration: implications for non-alignment and alliances*, 191–213. Paris: WEU Institute for Security.
23. Hunter, Robert Edwards, Sergej Mihajlovič Rogov in Olga Oliker (2002): *NATO and Russia: bridge-building for the 21st century: report of the Working Group on NATO – Russia Relations*. Santa Monica (CA): RAND.
24. Hunter, Robert Edwards in Sergej Mihajlovič Rogov (2004): *Engaging Russia as partner and participant: the next stage of NATO – Russia relations*. Santa Monica (CA): RAND.
25. Huntington, Samuel P. (2005): *Spopad civilizacij*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
26. Labarre, Frederic (2001): NATO – Russia relations and NATO enlargement in the Baltic Sea Region. *Baltic Defence Review* (6), 46–69.
27. Larrabee, Stephen F. (2003): *NATO's Eastern Agenda in a new strategic era*. Santa Monica (CA): RAND.
28. Lindley-French, Julian (2007): *The North Atlantic Treaty Organization: the enduring alliance*. London, New York: Routledge.
29. Lynch, Dov (2003): *Russia faces Europe*. Paris: Institute for Security Studies European Union.
30. MacCauley, Martin (1998): *Russia, America and the cold war, 1949–1991*. London, New York: Longman.
31. Majcen, Anja (2004): *Širitev NATA kot model prilagajanja zaveznitva spremenjenemu okolju po hladni vojni*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
32. Malešič, Marjan (1994): Tri teoretične perspektive sodobne varnosti. *Javnost* 1(4), 97–104.
33. Morrison, James W. (1995): *NATO expansion and alternative future security alignments*. Washington: Institute for National Strategic Studies, National Defense University.

34. *NATO – Russia Council. Rome Summit 2002* (2002). Brussels: Office of Information and Press.
35. *NATO – RUSSIA forging deeper relations* (2004). Brussels: NATO Public Diplomacy Division.
36. Petrič, Ernest (1996): *Evropska varnost v strategiji ZDA*. V Vinko Vegič (ur.): *Evropska varnost: interesi, procesi, institucije*, 131–46. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava za razvoj, Center za strateške študije.
37. Ponsard, Lionel (2007): *Russia, NATO and cooperative security: bridging the gap*. New York: Routledge.
38. *Preoblikovani NATO* (2004). Brussels: NATO public diplomacy division.
39. *Priročnik o zvezi NATO* (2001). Brussels: Office of Information and Press.
40. Raščan, Stanislav (2005): *Sprememba varnostne politike ZDA po 11. septembru 2001*. Ljubljana: FDV.
41. Repe, Božo (1995): *Naša doba: oris zgodovine 20. stoletja*. Ljubljana: DZS.
42. Sakwa, Richard (2004): *Regime change from Yeltsin to Putin: normality, normalcy or normalization?* V Cameron Ross (ur.): *Russian politics under Putin*. Manchester, New York: Manchester University Press.
43. Schmidt, Gustav, ur. (2001): *A history of NATO: the first fifty years*. Houndmills, New York: Palgrave.
44. *Security through Partnership* (2005). Brussels: NATO Public Diplomacy Division.
45. Selezneva, Ludmilla (2002): *Post-Soviet Russian Foreign Policy: Between Doctrine and Pragmatism*. *European Security* 11(4), 10–28.
46. *Severnoatlantska pogodba* (1949). Podpisana v Washingtonu, 4. aprila 1949. V *Priročnik o zvezi NATO* (2001), 539-542. Brussels: NATO Office of Information and Press.
47. Smith, Martin A. (2006): *Russia and NATO since 1991: from cold war through cold peace to partnership?* New York: Routledge.
48. Trapans, Jan Arveds (2003): *Severnoatlantsko zavezništvo včeraj in danes*. Ljubljana: Združenje Atlantski svet Slovenije.
49. *Ustanovna listina Združenih narodov* (1945). Podpisana v San Franciscu, ob zaključku konference Združenih narodov o mednarodni organizaciji, 26. junija 1945. V *Ustanovna listina Združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča* (1992), 1–57. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

50. Vukadinović, Radovan (1995): *Diplomacija: strategija političnih pogajanj*. Ljubljana: Arah Consulting.
51. Vukadinović, Radovan (2002): *Varnost v jugovzhodni Evropi*. Ljubljana: FDV.
52. Welberts, Rolf (2003): Explaining NATO in Russia. *NATO Review* 51(3), 15.
53. Weitz, Richard (2007): *Russian – American security cooperation after St. Petersburg: Challenges and opportunities*. London: The International Institute for Strategic Studies.

INTERNETNI VIRI

54. Bebler, Anton (1999): Ob 50. obletnici NATA. *Novice Atlantskega sveta Slovenije* (2). Dostopno na http://www.atlantski-svet.org/pdf/Novice_st2_1999.pdf (23. april 2007).
55. De Mora-Figueroa, Dagmar (2005): Natov odgovor na terorizem. *Revija NATO* (3). Dostopno na <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/slovene/art1.html> (15. september 2007).
56. Ivanov, Sergej (2005): Dozorevajoče partnerstvo. *Revija NATO* (4). Dostopno na <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue4/slovene/special.html> (19. marec 2007).
57. Kelin, Andrei (2005): Sodelovanje med NATOM in Rusijo v boju proti terorizmu. *Revija NATO* (3). Dostopno na <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/slovene/art2.html> (19. marec 2007).
58. Lukaszewski, Witold J. (1997): NATO enlargement and Russian democracy. *The Sarmatian Review* XVII(3). Dostopno na <http://www.ruf.rice.edu/~sarmatia/997> (22. april 2007).
59. *NATO – Russia News* (2006a), (1). Brussels: NATO Public Diplomacy Division. Dostopno na http://www.nato.int/docu/nato-russia_news/ru_news_en_0106.pdf (05. maj 2007).
60. *NATO – Russia News* (2006b), (2). Brussels: NATO Public Diplomacy Division. Dostopno na http://www.nato.int/docu/nato-russia_news/ru_news_en_0206.pdf (05. maj 2007).
61. Nikitin, Alexander (2004): Partnerji v mirovnih operacijah. *Revija NATO* (4). Dostopno na <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue4/slovene/special.html> (25. marec 2007).
62. Pond, Susan (2004): Spoznavanje kompleta orodij PzM. *Revija NATO* (1). Dostopno na <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue1/slovene/art2.html> (19. marec 2007).

63. *Strateški koncept zveze NATO* (1999). Sprejet na zasedanju Severnoatlantskega sveta v Washingtonu, 24. april 1999. Dostopno na <http://nato.gov.si/slo/dokumenti/strateski-koncept.pdf> (19. marec 2007).
64. Straus, Ira L. (1997): *Introduction: The Evolution of the discussion on NATO – Russia Relations*. Dostopno na http://www.fas.org/man/nato/ceern/gwu_conf.htm (15. april 2007).
65. Valášek, Tomáš (2004): Smisel širitve. *Revija NATO* (2). Dostopno na <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue2/slovene/art4.html> (15. maj 2007).
66. *Internet 1*: North Atlantic Treaty Organization (2004): *NATO Press Releases. Chairman's Statement*. Dostopno na <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p040402-nrc-e.htm> (26. april 2007).
67. *Internet 2*: North Atlantic Treaty Organization (2001): *Partnerstvo za mir – Razširjeno in bolj operativno partnerstvo*. Dostopno na http://www.nato.int/docu/other/svm/facts/pfp-enh_slo.htm (19. marec 2007).
68. *Internet 3*: Berlin Information Center for Transatlantic Security (2004): *Formal NATO – Russia Relations*. Dostopno na <http://www.bits-berlin.de/NRANEU/relations.htm> (15. marec 2007).
69. *Internet 4*: Urad vlade RS za informiranje (2001): *Partnerstvo za mir*. Dostopno na <http://nato.gov.si/slo/publikacije/vzajemna-varnost/partnerstvo> (19. marec 2007).
70. *Internet 5*: Urad vlade RS za informiranje (2004): *V soboto deseta obletnica Partnerstva za mir*. Dostopno na <http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila-za-javnost/2327> (19. marec 2007).
71. *Internet 6*: The EU Delegation to Russia (2004): *Partnership and Cooperation Agreement (PCA, 1997)*. Dostopno na http://www.delrus.cec.eu.int/en/p_243.htm (25. maj 2007).
72. *Internet 7*: North Atlantic Treaty Organization (2001): *Nadaljnji razvoj EAPC*. Dostopno na http://www.nato.int/docu/other/svm/facts/dev-eapc_slo.htm (25. marec 2007).
73. *Internet 8*: North Atlantic Treaty Organization (2001): *NATO in Ukrajina*. Dostopno na http://www.nato.int/docu/other/svm/facts/nato-ukr_slo.htm (24. maj 2007).
74. *Internet 9*: Stranka mladih Slovenije (2002): *Sodelovanje z nečlanicami*. Dostopno na <http://www.sms.si/nato/sodelovanje-neclanice.htm> (16. marec 2007).
75. *Internet 10*: Urad vlade RS za informiranje (2007): *Ustanovna listina NATO – Rusija*. Dostopno na <http://nato.gov.si/slo/publikacije/vloga-nata/nato-rusija> (22. junij 2007).

76. *Internet 11*: NATO Parliamentary Assembly (2007): *NATO Parliamentary Assembly*. Dostopno na <http://www.nato-pa.int/?TAB=232> (17. maj 2007).
77. *Internet 12*: North Atlantic Treaty Organization (1999): *Towards a Partnership for the 21st Century. The Enhanced and More Operational Partnership*. Dostopno na <http://www.nato.int/pfp/docu/d990615g.htm> (20. marec 2007).
78. *Internet 13*: North Atlantic Treaty Organization (2001): *Dosežki Washingtonskega vrha*. Dostopno na http://www.nato.int/docu/other/svm/facts/akcnat_slo.htm (25. april 2007).
79. *Internet 14*: NATO Review (2000): *Joint statement on the occasion of the visit of the Secretary General of NATO, Lord Robertson, in Moscow on 16 February 2000*. Dostopno na <http://www.nato.int/docu/review/2000/0001-0c.htm> (26. april 2007).
80. *Internet 15*: North Atlantic Treaty Organization (2001): *Odnosi Rusija – NATO*. Dostopno na http://www.nato.int/docu/other/svm/facts/nato-rus_slo.htm (17. marec 2007).
81. *Internet 16*: North Atlantic Treaty Organization (2007): *NATO – Russia Council. NATO member states and Russia working together as equal partners in areas of common interest*. Dostopno na <http://www.nato.int/issues/nrc/index.html> (15. marec 2007).
82. *Internet 17*: Urad vlade RS za informiranje (2002): *Dokončen pokop hladne vojne: Na vrhu v Rimu podpis sporazuma o novem Svetu NATO – Rusija*. Dostopno na <http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila-za-javnost/1472> (17. marec 2007).
83. *Internet 18*: Urad vlade RS za informiranje (2002): *NATO in Rusija v Rimu začela novo obdobje odnosov*. Dostopno na <http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila-za-javnost/1478> (17. marec 2007).
84. *Internet 19*: Ministrstvo za zunanje zadeve (2007): *Svet NATO – Rusija*. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/nato/partnerstva/rusija (24. april 2007).
85. *Internet 20*: North Atlantic Treaty Organization (2007): *NATO – Russia Council. Key areas of NRC cooperation*. Dostopno na <http://www.nato.int/issues/nrc/cooperation.html> (15. marec 2007).
86. *Internet 21*: North Atlantic Treaty Organization (2007): *Creation of the new Science for Peace and Security (SPS) Committee*. Dostopno na <http://www.nato.int/science/news/2006/n060711a.htm> (17. april 2007).
87. *Internet 22*: Ministrstvo za zunanje zadeve (2007): *Evropska varnostna in obrambna politika (EVOP)*. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/evropska_unija/evropska_varnostna_in_obrambna_politika_evop (20. maj 2007).

88. *Internet 23*: North Atlantic Treaty Organization (2003): *A »new spirit« of cooperation between NATO and Russia*. Dostopno na <http://www.nato.int/docu/update/2003/12-december/e1204c.htm> (19. marec 2007).
89. *Internet 24*: Urad vlade RS za informiranje (2002): *Robertson Putinu: Širitev NATA ni usmerjena proti Rusiji*. Dostopno na <http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila-za-javnost/1713> (15. maj 2007).
90. *Internet 25*: NATO – Russia Council (2007): *List of NRC Subordinate Bodies*. Dostopno na <http://www.nato-russia-council.info/htm/EN/structures.shtml> (24. september 2007).
91. *Internet 26*: Revija NATO (2005): *Poseben prispevek. Dozorevajoče partnerstvo*. Dostopno na <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue4/slovene/special.html> (20. december 2007).
92. *Internet 27*: North Atlantic Treaty Organization (2002): *NATO – Russia Relations: A New Quality*. Dostopno na <http://www.nato.int/docu/basicxt/b020528e.pdf> (22. marec 2007).
93. *Internet 28*: Federation of American Scientists (2005): *Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between the Russian federation and the North Atlantic Treaty Organization*. Dostopno na: http://www.fas.org/man/nato/natodocs/founding_act.htm (22. marec 2007).